

Ρητορική μίσους κατά των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα

**“Τίποτα για εμάς,
χωρίς εμάς”**

Intersex Greece

Προειδοποίηση περιεχομένου! Το παρακάτω κείμενο περιέχει περιστατικά που σχετίζονται με την ιντερφοβία και μπορεί να προκαλέσει δυσάρεστα συναισθήματα σε ορισμένα ακροατήρια.

Συγγραφική ομάδα

Βασιλική Βουβάκη, Νικολέττα Πικραμένου, Ειρήνη Συμεωνίδου, Φοίβος Συμεωνίδης

Επιμέλεια κειμένων

Ελένη Πατεράκη

Μετάφραση κειμένων

Ανέστης Καραστεργίου

Υπεύθυνη Επικοινωνίας

Φωτεινή Κοκκινάκη

Ευχαριστούμε θερμά την οργάνωση ILGA-Europe για την χρηματοδότηση του παρόντος έργου και των σχετικών με το έργο παράλληλων δράσεων που υλοποιήσαμε στη διάρκειά του. Το παρόν ερευνητικό έργο δεν θα μπορούσε να έχει υλοποιηθεί χωρίς την απόλυτη εμπιστοσύνη και την αφοπλιστική -συνά- επίπονη για τα ίδια- ειλικρίνεια των ίντερσεξ προσώπων και των φροντιστών ίντερσεξ παιδιών που συμμετείχαν. Ευχαριστούμε θερμά όλους αυτούς τους ανθρώπους, γνωστούς ή άγνωστους σε μας, κι ευχόμαστε η έρευνα αυτή να αποτελέσει την αρχή της επανόρθωσης του τραύματος που έχουν υποστεί και της δικαίωσης που έχουν ανάγκη. Ευχαριστούμε ακόμα τα άτομα που εργάστηκαν σαν εξωτερικοί συνεργάτες και συνεργάτιδες του πρότζεκτ: την Εύα Παπαδοπούλου, τον Ανέστη Καραστεργίου, τον Παναγιώτη Πανταζή (Pan Pan), την Μεληπομένη Μαραγκίδου και την ομάδα της. Νιώθουμε επίσης την ανάγκη να ευχαριστήσουμε ιδιαίτερως ορισμένα πρόσωπα που μας στήριξαν ποικιλότροπα με την αλληλεγγύη, την εμπιστοσύνη και την εμπειρογνωμοσύνη τους καθ'όλη τη διάρκεια της έρευνας: Nadzeya Husakouskaya, Alejandro Hernandez Pulido, Dan Christian Ghattas, Irene Kuzemko και Cianan Russell, σας ευχαριστούμε θερμά για τους δρόμους που μας ανοίξατε!

Τέλος, το παρόν έργο αφιερώνεται σε όλους τους ίντερσεξ ανθρώπους της Ελλάδας και του κόσμου, και -κυρίως- στα ίντερσεξ παιδιά, με την ευχή να σπάσει ο κύκλος της κακοποίησης στην δική τους γενιά και να μην περάσουν εκείνα όσα πέρασαν οι ίντερσεξ γενιές που προηγήθηκαν. Ευχόμαστε με όλη μας τη δύναμη τα ίντερσεξ παιδιά από εδώ και πέρα να είναι σε θέση να απολαμβάνουν την ελευθερία του να είναι ο υπέροχος και μοναδικός εαυτός τους.

ILGA
EUROPE

Η παρούσα δημοσίευση έχει πραγματοποιηθεί με την οικονομική υποστήριξη της ILGA-Europe. Το περιεχόμενο αυτής της δημοσίευσης αποτελεί αποκλειστική ευθύνη της Intersex Greece και δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ότι αντικατοπτρίζει τις απόψεις της ILGA-Europe.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αντί προλόγου	5
Κεφάλαιο 1 - Εισαγωγή: Ερευνητικό Πρόγραμμα 'Καταπολεμώντας τη Ρητορική Μίσους εναντίον των Ίντερσεξ Ατόμων στην Ελλάδα'	7
1.1. Στόχοι	10
1.2. Μεθοδολογία	12
1.3. Εμπόδια	13
Κεφάλαιο 2 - Τα δικαιώματα των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα	14
2.1. Επεμβάσεις "κανονικοποίησης" φύλου	15
2.2. Ρητορική μίσους	17
Κεφάλαιο 3 - Περιστατικά ρητορικής μίσους εναντίον ίντερσεξ ατόμων	19
3.1. Καταγγελίες και αναφορές που έχει λάβει η Intersex Greece (2009-2022)	20
3.1.1. Επιλεκτικοί τερματισμοί ίντερσεξ εμβρύων	20
3.1.2. Επεμβάσεις κανονικοποίησης φύλου σε ίντερσεξ βρέφη και παιδιά	21
3.1.3. Εγκατάλειψη ίντερσεξ βρεφών	23
3.1.4. Εκπαίδευση	23
3.1.5. Έρευνα	27
3.1.6. Θρησκεία	30
3.1.7. Κοινωνία και ΜΜΕ	31
3.2. Αποτελέσματα βιωματικού ερωτηματολογίου	34
3.2.1. Ιατρική κοινότητα	35
3.2.2. Εκπαίδευση	43
3.2.3. Οικογένεια και οικείο περιβάλλον	44
3.2.4. Κοινωνία	46
3.2.5. Διαχείριση των περιστατικών	47
1. Συνειδητοποίηση του περιστατικού	48
2. Στήριξη από οικογένεια και κοινωνικό κύκλο	48
3. Ψυχολογική υποστήριξη	50
4. Καταγγελία του περιστατικού	52
3.3. Παρατηρήσεις - Συμπεράσματα	54
3.3.1. Ιατρική κοινότητα	54
3.3.2. Εκπαίδευση	56
3.3.3. Οικογένεια και κοντινό περιβάλλον	56
3.3.4. Κοινωνία και ΜΜΕ	57

3.3.5. Διαχείριση των περιστατικών ρητορικής μίσους	57
Κεφάλαιο 4 - Περιστατικά ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο	59
4.1. Αποτελέσματα διαδικτυακής έρευνας	60
4.2. Παρατηρήσεις - Συμπεράσματα	63
Κεφάλαιο 5 - Στρατηγικό Σχέδιο: Συστάσεις για την εξάλειψη της ρητορικής μίσους κατά των ίντερσεξ ατόμων	66
5.1. Προστασία της σωματικής ακεραιότητας των ίντερσεξ ανθρώπων	67
5.2. Προστασία των ίντερσεξ ανθρώπων από τις διακρίσεις σε όλους τους τομείς	69
5.3. Υγεία	70
5.4. Εκπαίδευση	70
5.5. Εγκλήματα μίσους & ρητορική μίσους	72
5.6. Καταχώριση δείκτη φύλου κατά τη γέννηση	73
5.7. Νομική αναγνώριση φύλου & δικαίωμα στην οικογένεια	73
5.8. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη και στα ένδικα μέσα	74
5.9. Συλλογή δεδομένων: αντιμετώπιση των ερευνητικών κενών	74
5.10. Χρηματοδότηση - Δημιουργία βιωσιμότητας	75
Παράρτημα I	76
Δείγμα του ερωτηματολογίου στα Ελληνικά και Αγγλικά	76
Παράρτημα II	78
Πηγές, προτεινόμενη βιβλιογραφία & επιμορφωτικό/συμπληρωματικό υλικό	78
Οδηγοί	78
Νομοθεσία, οδηγίες, ψηφίσματα	79
Επιστημονική αρθρογραφία / βιβλιογραφία / αναφορές / έρευνες	79
Αναφορές για την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ίντερσεξ ατόμων	80
Επιλεγμένες ταινίες, εκπομπές, ομιλίες, άρθρα και βιβλία	81

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΩΝ:

AIS = Androgen Insensitivity Syndrome (Σύνδρομο Έλλειψης Ευαισθησίας στα Ανδρογόνα)

CAH = Congenital Adrenal Hyperplasia (Συγγενής Υπερπλασία Επινεφριδίων)

EPA = European Parents' Association (Πανευρωπαϊκή Ένωση Γονέων)

FRA = Agency for Fundamental Rights (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων)

IGLYO = International Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer and Intersex Youth & Student Organisation -formerly known as: International Gay Lesbian Youth Organization (Διεθνής Οργανισμός Λεσβιακής, Γκέι, Αμφιφυλόφιλης, Κούιρ και Ίντερσεξ Νεολαίας & Φοιτητικού Πληθυσμού -προηγουμένως γνωστός ως: Διεθνής Οργανισμός Λεσβιακής Γκέι Νεολαίας)

IGM = Intersex Genital Mutilation (Ακρωτηριασμός Ίντερσεξ Γεννητικών Οργάνων)

ILGA = International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association, formerly known as: International Lesbian Gay Association (Διεθνής Ένωση Λεσβιών Γκέι, Αμφιφυλόφιλων, Τρανς και Ίντερσεξ προσώπων, προηγουμένως γνωστή ως: Διεθνής Ένωση Λεσβιών Γκέι)

ΛΟΑΤ = Λεσβίες Ομοφυλόφιλοι/-ες/-α Αμφιφυλόφιλοι/-ες/-α Τρανς

ΛΟΑΤΚΙ = Λεσβίες Ομοφυλόφιλοι/-ες/-α Αμφιφυλόφιλοι/-ες/-α Τρανς Κούιρ Ίντερσεξ

ΜΚΔ = Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης

ΜΚΟ = Μη Κυβερνητική Οργάνωση

ΜΜΕ = Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

OII = Organization Intersex International (Διεθνής Οργανισμός για τα Ίντερσεξ δικαιώματα)

PAIS = Partial Androgen Insensitivity Syndrome (Σύνδρομο Μερικής Έλλειψης Ευαισθησίας στα Ανδρογόνα)

ΣΤΠ = Συνήγορος του Πολίτη

ΥΠΑΙΘ = Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

Αντί προλόγου

Η έρευνα 'Ρητορική μίσους κατά των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα' πραγματοποιήθηκε το 2022 με την υποστήριξη της ILGA-Europe. Ίσως είναι από τις ελάχιστες έρευνες, αν όχι η μοναδική στον κόσμο, που από το ξεκίνημά της, αλλά και καθ'όλη τη διάρκεια της εκπόνησής της, εποπτεύονταν συνεχώς από άτομα που ανήκουν τα ίδια στο ίντερσεξ φάσμα (είναι, δηλαδή, μια intersex-led έρευνα). Τα αποτελέσματά της, εκτός από το ιδιαίτερο ακαδημαϊκό ενδιαφέρον που παρουσιάζουν, είναι και γροθιά στο στομάχι κάθε ανθρώπου που διαθέτει έστω και ελάχιστη ευαισθησία. Μέσα σε αυτά, θα δείτε πως σε πολλές περιπτώσεις τα ίδια τα άτομα δεν είχαν καν αντιληφθεί πως είναι θύματα ρητορικής μίσους, μιας και η ισχύουσα συνθήκη είχε γίνει -και σε μεγάλο βαθμό, δυστυχώς, ακόμα είναι- «κανονικότητα». Τα ίντερσεξ άτομα έχουν κυριολεκτικά καταφέρει να επιβιώσουν από καταστάσεις και περιστατικά έντονου ψυχικού και σωματικού τραυματισμού, αλλά και από μια λογική ιδιότυπης ευγονικής περί ύπαρξης, σύμφωνα με την οποία οτιδήποτε αποκλίνει από το "τυπικό" θα πρέπει να το χειρουργούμε και να το «κανονικοποιούμε», αν προηγουμένως δεν έχουμε πετύχει να αποτρέψουμε τον ερχομό του στη ζωή. Τα ίντερσεξ άτομα ζουν αόρατα για την Πολιτεία, τη

Θρησκεία και τους ανθρώπους γύρω τους. Αόρατα, όχι μόνο γιατί μέχρι και σήμερα δεν αναγνωρίζεται νομικά και θεσμικά η ύπαρξη τους, αλλά και γιατί τα έχουν πείσει να ζουν κρυμμένα.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τα ίντερσεξ άτομα, τις οικογένειες και τα πολύ κοντινά τους πρόσωπα, καθώς και όλη τα άτομα που στηρίζουν τα ίντερσεξ δικαιώματα, για τη συμμετοχή τους στην έρευνα αυτή. Παρακάτω παραθέτουμε το χαιρετισμό που διαβάστηκε εκ μέρους τους στην πρώτη δημόσια παρουσίαση των αποτελεσμάτων αυτής της έρευνας. Πριν προχωρήσετε στην ανάγνωση του περιεχομένου της συγκεκριμένης αναφοράς, σας παρακαλούμε θερμά να διαβάσετε αυτόν τον χαιρετισμό με προσοχή· θα νιώσετε την αγωνία και τη ντροπή που τους έχει δημιουργήσει το στίγμα, και θα καταλάβετε γιατί είναι επιτακτική η ανάγκη να γίνουν άμεσες και δραστικές αλλαγές σχετικά με τις ζωές τους:

“

Θα θέλαμε να σας ευχαριστήσουμε με τη σειρά μας για την παρουσία σας σήμερα εδώ. Πολλά από εμάς θα θέλαμε να ήμασταν εκεί μαζί σας, αλλά βλέπετε, ο τρόμος της έκθεσης δε μας το επέτρεψε. Υποφέρουμε ακόμη και σήμερα από το στίγμα που επιφέρει η άγνοια. Κάποια βρισκόμαστε σήμερα εδώ μαζί σας, ανάμεσα σας.

Καθόμαστε δίπλα σας. Κινούμαστε αθόρυβα και συνήθως στις σκιές. Αόρατα. Μας έχουν μάθει, βλέπετε, να φοβόμαστε και να ντρεπόμαστε για την ύπαρξη μας. Μην αναζητήσετε να μας αναγνωρίσετε. Δε θα τα καταφέρετε. Και ο λόγος; Δε διαφέρουμε σε τίποτα από εσάς. Είμαστε καθημερινοί άνθρωποι που τυχαίνει να έχουμε μερικές διαφοροποιήσεις από το τυπικό στα χαρακτηριστικά του φύλου μας. Δε ζούμε, όμως, όπως εσείς. Από τα αποτελέσματα της έρευνας, θα πάρετε μια μικρή γεύση από το τι έχει χρειαστεί να επιβιώσουμε και το πώς χρειάζεται να ζούμε τα περισσότερα από εμάς.

Αίτημα μας δεν είναι τίποτα περισσότερο από την εξάσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μας, και ως προς αυτό χρειαζόμαστε τη βοήθεια όλων όσων μπορούν να μας βοηθήσουν.

Είμαστε εδώ, είμαστε πραγματικά πρόσωπα, είμαστε μαζί. Η intersex Greece είναι η φωνή μας. Παρακαλούμε ακούστε την.

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για κάθε σας συνεισφορά στον αγώνα μας!

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας παρουσιάστηκαν στο κοινό από την Intersex Greece στις 16 Σεπτεμβρίου 2022 στη Δημοτική Αγορά Κυψέλης¹.

¹ Βλ. Antivirus Magazine, 'Η πρώτη φορά στην Ελλάδα που ακούγεται το ίντερσεξ βίωμα', 16/9/2022 <https://avmag.gr/i-proti-fora-stin-ellada-poy-akoygetai-to-intersex-vioma/>

**Εισαγωγή:
Ερευνητικό
Πρόγραμμα
‘Καταπολεμώντας
τη Ρητορική
Μίσους εναντίον
των ‘Ιντερσεξ
Ατόμων στην
Ελλάδα’**

“Ίντερσεξ” είναι ένας διεθνής όρος-ομπρέλα που χρησιμοποιείται για να περιγράψει το ευρύ φάσμα των φυσικών σωματικών παραλλαγών των χαρακτηριστικών φύλου. Τα ίντερσεξ (ή διαφυλικά) άτομα γεννιούνται με χαρακτηριστικά φύλου που είναι είτε θηλυκά και αρσενικά ταυτόχρονα, είτε όχι απόλυτα θηλυκά ή αρσενικά, είτε ούτε θηλυκά ούτε αρσενικά.

Στα ελληνικά, πολλές φορές χρησιμοποιείται λανθασμένα ο όρος «μεσοφυλικός-ή-ό», ή “μεσόφυλος-η-ο”, ο οποίος δεν εκφράζει την πραγματικότητα που βιώνουν τα ίντερσεξ άτομα, καθώς υπονοεί πως αυτά βρίσκονται στη «μέση των δύο φύλων». Ο συγκεκριμένος αδόκιμος όρος -που παρεμπιπτόντως είναι η απόδοση στα ελληνικά του όρου “middlesex” και όχι του όρου “intersex”- είναι εκτός των άλλων και επιστημονικά άκυρος, καθώς η διαφυλικότητα εκφράζεται με μια τεράστια ποικιλία φυσικών παραλλαγών των χαρακτηριστικών φύλου μέσα στο φάσμα του βιολογικού φύλου, και όχι ως κάποιο υποτιθέμενο “ενδιάμεσο” σημείο του. Γι’ αυτόν το λόγο, κρίνεται απαραίτητο να καταργηθεί εντελώς ο παραπάνω αδόκιμος όρος από τα δημόσια έγγραφα, και στη θέση του να χρησιμοποιείται αυστηρά ο εξελληνισμένος όρος «**ίντερσεξ**», όπως συμβαίνει ήδη στα επίσημα έγγραφα της Ευρωπαϊκής Ένωσης².

Τον όρο «ίντερσεξ», παρότι αρχικά τον είχε επινοήσει η ιατρική κοινότητα, σήμερα τον έχει επανοικειοποιηθεί η διεθνής κοινότητα των ίντερσεξ ανθρώπων, και θεωρείται πλέον ευρέως αποδεκτός. Η ελληνική ίντερσεξ κοινότητα προτιμά τον όρο «ίντερσεξ» για τον επιπρόσθετο λόγο του ότι στην ελληνική γλώσσα συχνά συγχέονται συχνά τα διεμφυλικά (trans/trans) άτομα με τα διαφυλικά (ίντερσεξ/intersex) άτομα.

Οι πρώτοι σπόροι για το ίντερσεξ κίνημα στην Ελλάδα μπήκαν το 2006, οπότε και δημιουργήθηκε ένας πυρήνας ίντερσεξ γυναικών και γονιών ίντερσεξ κοριτσιών που παρείχε ηλεκτρονικά (μέσω e-mail) και από κοντά, με τη μορφή άτυπων συναντήσεων, υπηρεσίες αλληλοστήριξης και ενημέρωσης, κυρίως γύρω από ιατρικά ζητήματα. Τα θεμέλια για την οργάνωση Intersex Greece μπήκαν το 2013 με την έναρξη μιας μυστικής ομάδας στο Facebook από τη Ρηνιώ Συμεωνίδου και τις πρώτες δύο μπτέρες ΧΧΥ παιδιών, που αναζητούσαν να γνωριστούν με άλλους γονείς ΧΧΥ παιδιών και να ανταλλάξουν εμπειρία και γνώσεις, αυτό δηλαδή που συνέβαινε ήδη στις αντίστοιχες ομάδες ομότιμης αλληλοστήριξης (peer-to-peer groups) του εξωτερικού. Στη συνέχεια, ένωσαν δυνάμεις με τη Ρηνιώ και προστέθηκαν στην ομάδα ορισμένα ίντερσεξ ενήλικα άτομα που είτε δρούσαν ήδη μεμονωμένα ακτιβιστικά, είτε προέρχονταν από την προαναφερθείσα ομάδα των ίντερσεξ γυναικών, καθώς και λίγοι ακόμα γονείς ίντερσεξ παιδιών, σε μια εποχή, όμως, που ο όρος intersex ήταν μάλλον άγνωστος στην Ελλάδα. Έτσι, η ομάδα αρχικά είχε ως τίτλο τα ιατρικά ονόματα των γνωστότερων ίντερσεξ διαφοροποιήσεων όπως “σύνδρομο Klinefelter” (ΧΧΥ), ΧΥΥ, σ. Turner, 3Χ, CAH, AIS, PAIS, κλπ, χωρίς τα μέλη της να γνωρίζουν τότε πως όλες αυτές οι διαφοροποιήσεις ομαδοποιούνται κάτω από τον όρο-ομπρέλα «ίντερσεξ».

Δύο με τρία χρόνια αργότερα, τα μέλη της ομάδας άρχισαν πλέον να γνωρίζονται με περισσότερα ίντερσεξ άτομα από τον χώρο του ευρωπαϊκού ακτιβισμού και τις οργανώσεις τους, όπως η [Organisation Intersex International Europe \(OII-Europe\)](#) (η οποία από τότε σταθερά στηρίζει τα βήματά της Intersex Greece και την έχει εντάξει στα επίσημα μέλη της), και έκτοτε υιοθετήθηκε συνειδητά ο όρος «ίντερσεξ» και στην Ελλάδα. Σύντομα, η ελληνική ίντερσεξ συλλογικότητα συνειδητοποίησε ότι τα ίντερσεξ παιδιά και ενήλικα άτομα, καθώς και οι οικογένειές τους στην Ελλάδα (που ήδη στην ομάδα του Facebook είχαν ξεπεράσει τα 250 μέλη) χρειάζονται επίσημη θεσμική εκπροσώπηση, και έτσι, το 2021 η Ελληνική Κοινότητα Ίντερσεξ -η Intersex Greece- απέκτησε νομική μορφή σωματίου και αναγνωρίστηκε νομικά ως η μοναδική πανελλαδικώς

² Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 14ης Φεβρουαρίου 2019 σχετικά με τα δικαιώματα των ίντερσεξ ατόμων (2018/2878(RSP))

intersex-led οργάνωση (της οποίας ηγούνται κατά κύριο λόγο ίντερσεξ άτομα ή/και γονείς ίντερσεξ ατόμων).

Η Intersex Greece³ έχει στο τιμόνι της μια συντονιστική ομάδα από ενήλικα ίντερσεξ άτομα και γονείς ίντερσεξ παιδιών η οποία πλαισιώνεται από συμπεριληπτικούς/-ές/-ά και πολυτίμους/-ες/-α συμμάχους/σύμμαχα. Σκοποί και στόχοι της οργάνωσης είναι να παρέχει εξειδικευμένη ομότιμη υποστήριξη στα ίντερσεξ άτομα και στις οικογένειές τους, να παρέχει υποστήριξη, επιμόρφωση και ενημέρωση για όλα τα ζητήματα που σχετίζονται με τις φυσικές ποικιλομορφίες των χαρακτηριστικών φύλου (ίντερσεξ), και παράλληλα να συνεχίσει να εργάζεται για την ορατότητα και την ανάπτυξη της Ίντερσεξ Κοινότητας, καθώς και την ευαισθητοποίηση, την προβολή και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ίντερσεξ ανθρώπων στην Ελλάδα, και –κατ' επέκταση– και στο εξωτερικό.

Στην Intersex Greece επιδιώκουμε να δημιουργήσουμε ένα κλίμα ευαισθητοποίησης, έγκυρης ενημέρωσης και κοινωνικής συμπερίληψης για την ίντερσεξ φυσιολογία (ή αλλιώς διαφυλικότητα) στην Ελλάδα, ώστε να αναγνωρίζεται από την ελληνική νομοθεσία ως αυτό που πραγματικά είναι: μια φυσική κατάσταση ανθρώπων, που θα πρέπει να απολαμβάνουν ίσα δικαιώματα με τα ένδοσεξ (endosex) άτομα, αυτά δηλαδή που βάσει των βιολογικών χαρακτηριστικών του φύλου τους αναγνωρίζονται από την Πολιτεία ως αμιγώς άρρενα και θήλεα⁴. Σήμερα στον τόπο μας -και όχι μόνο- λόγω της έμφυλης νόρμας και των στερεοτύπων, η ίντερσεξ φυσιολογία εξακολουθεί ακόμα να αντιμετωπίζεται από σημαντική μερίδα του ιατρικού κόσμου και του κοινού ως "παθολογία που χρήζει ιατρικής κανονικοποίησης". Ωστόσο, οι προσωπικές μαρτυρίες και τα βιώματα των ίντερσεξ ανθρώπων στην Ελλάδα αλλά και στον κόσμο, μαρτυρούν πολύτροπα ότι, στις περισσότερες των περιπτώσεων, αυτές οι μη αναγκαίες ιατρικές παρεμβάσεις επιφέρουν τραυματικές συνέπειες στα σώματα και τις ψυχές τους.

Για τον λόγο αυτό, αξιώσαμε και -σε στενή συνεργασία με την Ελληνική Πολιτεία- πετύχαμε τον Ιούλιο του 2022 να απαγορευτούν με νόμο οι αισθητικές (μη ιατρικά αναγκαίες) χειρουργικές επεμβάσεις γεννητικών οργάνων σε ίντερσεξ βρέφη και παιδιά, έως ότου φτάσουν την ηλικία των 15 ετών, ώστε να είναι τα ίδια σε θέση να δώσουν ελεύθερη και ενημερωμένη συγκατάθεση για οποιοδήποτε είδους παρεμβάσεις στο σώμα τους. Αυτός ο νόμος αποτελεί μια καλή βάση για να αρχίσουν στην πράξη να προστατεύονται ορισμένα από τα δικαιώματα των ίντερσεξ ανθρώπων, όπως το δικαίωμά τους στη σωματική ακεραιότητα και αυτοδιάθεση, και αναμένουμε σύντομα από την Ελληνική Πολιτεία να εκδώσει αντίστοιχη αποσαφηνιστική εγκύκλιο, ώστε ακριβώς να διασφαλιστεί η ορθή εφαρμογή όσων προβλέπονται στα άρθρα 17-20 του Ν.4958/2022.

Ταυτόχρονα, συνεχίζουμε να παρέχουμε ομότιμη υποστήριξη σε τωρινούς και μέλλοντες γονείς ίντερσεξ παιδιών, καθώς και σε ενήλικα ίντερσεξ άτομα, είτε αυτά έχουν υποστεί ιατρικές παρεμβάσεις είτε όχι. Θέλουμε οι φωνές μας να γίνουν όσο το δυνατόν πιο δυνατές θεσμικά, ώστε να ακουστούν από την Πολιτεία και τα όργανά της σε όλους τους τομείς: στην εκπαίδευση, στη δημόσια υγεία, στην κοινωνική πρόνοια, στα άτομα που είναι υπεύθυνα για τη χάραξη πολιτικής, στα μέλη του Κοινοβουλίου, στα πρόσωπα θρησκευτικής ηγεσίας, αλλά και σε οποιοδήποτε άτομο ασκεί πολιτική ή κατέχει διοικητική θέση στην Ελλάδα.

³ <https://intersexgreece.org.gr/>

⁴ (ας σημειωθεί ότι στην Ελλάδα η δυνατότητα καταχώρισης φύλου περιορίζεται σε δύο επιλογές, "άρρεν" ή "θήλυ", χωρίς τη δυνατότητα κενής καταχώρισης φύλου ή τρίτης καταχώρισης φύλου με την τιμή "ίντερσεξ" ή "άλλο", όπως, π.χ. στη Γερμανία <https://www.tanea.gr/2018/12/14/world/kai-episimos-trito-fylo-sti-germania/>

1.1. Στόχοι

Πριν ακόμη αναγνωριστεί νομικά ως οργάνωση το 2021, η Intersex Greece είχε ήδη λάβει πολλές καταγγελίες από ίντερσεξ άτομα που είχαν πέσει θύματα επιθέσεων ρητορικής μίσους, ιδίως από την ιατρική κοινότητα. Με τον όρο «ρητορική μίσους» εννοούμε κάθε είδους υπεράσπιση, προώθηση ή υποκίνηση της υποτίμησης, του μίσους ή της δυσφήμισης ενός ατόμου ή μιας ομάδας προσώπων, καθώς και οποιασδήποτε μορφής παρενόχληση, προσβολή, αρνητική παραγωγή στερεοτύπων, στιγματισμό ή απειλή εναντίον ενός τέτοιου προσώπου ή ομάδας προσώπων⁵. Οι ίντερσεξ άνθρωποι βιώνουν ρητορική μίσους σε πολλαπλά επίπεδα, με τις επιθέσεις αυτές που υφίστανται να διαιωνίζουν την παθολογικοποίησή τους και να παραπλανούν το κοινό που δεν είναι εξοικειωμένο με τα ίντερσεξ ζητήματα, παρεμποδίζοντας έτσι ακόμα εντονότερα την ευρύτερη αναγνώριση των δικαιωμάτων και της ισότητας των ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων στη χώρα. Για αυτούς τους λόγους, αποφασίσαμε να υλοποιήσουμε το ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο 'Καταπολεμώντας τη Ρητορική Μίσους εναντίον των Ίντερσεξ Ατόμων στην Ελλάδα' το οποίο αποτελείται από δύο βασικούς στόχους:

Στόχος 1 - Ενίσχυση της συμμαχίας μεταξύ της Intersex Greece και του ΛΟΑΤ+ κινήματος στην Ελλάδα για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους

Ως νέα οργάνωση, προτεραιότητά μας είναι η δημιουργία συμμαχιών με άλλες ΛΟΑΤ+ οργανώσεις οι οποίες θα μας επιτρέψουν να καταπολεμήσουμε τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που βιώνουν τα ίντερσεξ άτομα. Συνεπώς, υλοποιήσαμε 2 συναντήσεις με σωματεία ΛΟΑΤ+ και ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τα ενημερώσαμε για τα ίντερσεξ ζητήματα στην Ελλάδα. Επιπλέον, οργανώσαμε μια συνάντηση με δημοσιογράφους, καθώς κατά τη διάρκεια του προγράμματος διαπιστώσαμε ότι η ρητορική μίσους κατά των ίντερσεξ ανθρώπων συμβαίνει συχνά λόγω της παραπληροφόρησης που υπάρχει στα ελληνικά μέσα ενημέρωσης. Οι παραπάνω δράσεις υλοποιήθηκαν το Μάιο του 2022 μετά από ανάλογη προετοιμασία με την κατάλληλη επιλογή άρθρων και αντίστοιχου υλικού. Οι προσκλήσεις προς τα ενδιαφερόμενα μέλη είχαν σταλεί ήδη από τον Απρίλιο του ίδιου έτους, ώστε να υπάρχει επαρκής χρόνος προετοιμασίας αλλά και προγραμματισμού και από τις δύο πλευρές.

Βασικός στόχος μας ήταν να συζητήσουμε τα συνήθη λάθη και τις παρανοήσεις γύρω από την ίντερσεξ κατάσταση, αλλά και να συμβάλουμε τα μέγιστα στην μείωση του κυρίαρχου (mainstream) κακοποινιτικού λόγου προς τα ίντερσεξ άτομα, και στην εξάλειψη εκφράσεων που είναι υποτιμητικές, στερούνται επιστημονικής βάσης και παράλληλα είναι στιγματιστικές, π.χ. «ερμαφρόδιτο». Κατά τις συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο των συναντήσεων με τα σωματεία ΛΟΑΤ+ και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αντιληφθήκαμε τη μεγάλη άγνοια που υπάρχει γύρω από τα ίντερσεξ ζητήματα, και παράλληλα επιβεβαιώσαμε πόσο απαραίτητη ήταν αυτή η ενέργεια από πλευράς μας. Αντίστοιχα, στη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε με δημοσιογράφους, συζητήσαμε για τη σωστή κάλυψη και αποτύπωση της θεματολογίας που σχετίζεται τόσο με την Intersex Greece, όσο και με την παγκόσμια ίντερσεξ κοινότητα. Μιλήσαμε για τα συνήθη σφάλματα στο δημοσιογραφικό λόγο, το ποια ορολογία θα πρέπει να χρησιμοποιείται και ποια θα πρέπει να αποφεύγεται, ενώ εξηγήθηκε αναλυτικά και το γιατί ορισμένες φράσεις είναι κακοποινιτικές για την κοινότητα.

Ένας επιπλέον στόχος μας ήταν η δημιουργία εστιών απευθείας επικοινωνίας με τα μέλη των παραπάνω φορέων, ώστε να διασφαλίσουμε ότι οι άνθρωποι που απαρτίζουν την ίντερσεξ κοινότητα στην Ελλάδα θα έχουν στο εξής αυτόνομη φωνή και πρόσβαση στους παραπάνω φορείς, ώστε να είναι σε θέση να εκπροσωπούν ικανοποιητικά το σωματείο και τους εαυτούς τους.

⁵ Council of Europe, Hate speech (Συμβούλιο της Ευρώπης, Ρητορική Μίσους): <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/hate-speech#:~:text=According%20to%20the%20Committee%20of,status%20such%20as%20%E2%80%9Crace%E2%80%9D%2C>

Όλες οι συναντήσεις έγιναν διαδικτυακά και η θετική ανατροφοδότηση που λάβαμε υπήρξε πολύ ενθαρρυντική, παρόλο που η ανταπόκριση θα μπορούσε να είναι και μεγαλύτερη. Δεν παραβλέπουμε, όμως, ότι η συμμετοχή σε τέτοιου είδους συναντήσεις μπορεί να επηρεαστεί και από απρόβλεπτους παράγοντες, οπότε σχεδιάζουμε να διοργανώσουμε εκ νέου αντίστοιχες πρωτοβουλίες. Παρά την περιορισμένη συμμετοχή, έγινε ένα σημαντικό βήμα, και είμαστε στην ευχάριστη θέση να γνωρίζουμε ότι οι συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν ήταν πολύ ουσιαστικές και καρποφόρες. Αμέσως μετά τις συναντήσεις μας, ορισμένα δημοσιογραφικά στελέχη έσπευσαν να δημοσιεύσουν άρθρα σχετικά με τις πληροφορίες που μοιραστήκαμε μαζί τους⁶.

Στόχος 2 - Ανάπτυξη τεκμηριωμένης συνηγορίας για την υπεράσπιση των ίντερσεξ δικαιωμάτων στην Ελλάδα

Πολύτιμο όπλο της οργάνωσής μας είναι η συνηγορία για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ίντερσεξ ατόμων (βλ. Κεφάλαιο 2), που, όμως, χωρίς την ύπαρξη αξιόπιστων δεδομένων δεν θα μπορούσε να γίνει εφικτή. Ακριβώς στην κατεύθυνση αυτή, ο δεύτερος στόχος αυτής της έρευνας ήταν η συλλογή και ανάλυση δεδομένων σχετικά με περιστατικά ρητορικής μίσους κατά των ίντερσεξ ανθρώπων στην Ελλάδα.

Η Intersex Greece είχε ήδη αρκετά δεδομένα στηριζόμενα σε καταγγελίες που είχαμε λάβει από ορισμένα ίντερσεξ άτομα και τις οικογένειες τους. Αρχικά, σκοπεύαμε να βασίσουμε τη συλλογή δεδομένων αποκλειστικά στις ήδη υπάρχουσες καταγγελίες (βλ. Κεφάλαιο 3). Ωστόσο, όταν πραγματοποιήσαμε την πρώτη διά ζώσης συνάντηση της ίντερσεξ κοινότητας, συνειδητοποιήσαμε ότι υπήρχαν ακόμη περισσότερες πληροφορίες προς συλλογή, και αποφασίσαμε να δημιουργήσουμε ένα επιπλέον ερωτηματολόγιο το οποίο διανείμαμε διαδικτυακά. Το ερωτηματολόγιο συγκέντρωσε συνολικά 23 απαντήσεις από ίντερσεξ άτομα, οικογένειες, αγαπημένα πρόσωπα και επαγγελματίες που ασχολούνται με τα ίντερσεξ ζητήματα (βλ. Κεφάλαιο 3 και Παράρτημα Ι).

Παράλληλα, κατά την υλοποίηση του προγράμματος, το δημόσιο ενδιαφέρον στην Ελλάδα γύρω από τα ίντερσεξ ζητήματα άρχισε να αυξάνεται, καθώς η έρευνά μας συνέπεσε χρονικά με την προετοιμασία του νομοσχεδίου για την απαγόρευση των επεμβάσεων "κανονικοποίησης" φύλου στα ίντερσεξ βρέφη και παιδιά. Για το λόγο αυτό, επιστρατεύσαμε επαγγελματίες ερευνητές και ερευνήτριες στη διαδικτυακή έρευνα που εντόπισαν και ανέλυσαν περιστατικά ρητορικής μίσους κατά των ίντερσεξ, όπως αυτά απεικονίζονται σε διαδικτυακές πλατφόρμες (βλ. Κεφάλαιο 4). Πιο συγκεκριμένα συλλέξαμε υλικό από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ) ώστε να ερευνήσουμε την ποσότητα -αλλά και τη φύση- των αναρτήσεων που πιθανώς στοχοποιούν ή χρησιμοποιούν κακοποιητικούς όρους για την ίντερσεξ κοινότητα. Τα τελευταία χρόνια, το μέσο κοινωνικής δικτύωσης twitter έχει οριστεί από πληθώρα επαγγελματιών ως ένα μέσο που αντανακλά μεγάλο μέρος της ευρύτερης κοινωνικής έκφρασης και συνείδησης πολλών χωρών, με την Ελλάδα -και τους θεσμικούς της ή μη παράγοντες- να μην αποτελεί εξαίρεση. Παρότι ως πλατφόρμα δεν αποτελεί το πιο δημοφιλές ΜΚΔ, ούτε από την άποψη του πλήθους χρηστών αλλά ούτε και του πλήθους αλληλεπιδράσεων, το γεγονός ότι είναι πολιτικο-κεντρικό, αλλά και εύκολα προσπελάσιμο, το κατέστησε ιδιαίτερα πρόσφορο έδαφος για την πιλοτική μας αυτή συλλογή δεδομένων.

Τέλος, αποφασίσαμε να συμπεριλάβουμε στην αναφορά αυτή ένα Στρατηγικό Σχέδιο με συστάσεις (βλ. Κεφάλαιο 5), το οποίο συνδέεται άμεσα με τα ευρήματα της έρευνας. Με αυτόν τον τρόπο, κάθε

⁶ βλ. Liberal, Έρευνα: Ρητορική μίσους βιώνουν τα ίντερσεξ άτομα στα νοσοκομεία, 11/05/2022 <https://www.liberal.gr/epikairota/ereyna-ritoriki-misoys-bionoun-ta-diafylika-atoma-sta-nosokomeia>· Μακεδονία, Μια 'κόλαση' βιώνουν τα ίντερσεξ άτομα στα νοσοκομεία στην Ελλάδα, 11/05/2022 <https://www.makthes.gr/mia-kolasi-vionoun-ta-intersex-atoma-sta-nosokomeia-stin-ellada-562925>· ESG Stories, Intersex Greece: Ρητορική μίσους βιώνουν τα ίντερσεξ άτομα στα ελληνικά νοσοκομεία, 12/05/2022 <https://www.esgstories.gr/culture/intersex-greece-ritoriki-misoys-bionoun-ta-intersex-atoma-sta-ellinika-nosokomeia>

άτομο που θα διαβάσει τα δεδομένα αυτής της έρευνας, θα έχει τη δυνατότητα στο τέλος να διαβάσει και τα αντίστοιχα σημεία δράσης. Κάποια από τα ευρήματα της έρευνας έχουν ήδη μεταδοθεί δημόσια μέσω του βίντεο 'Οι λέξεις πονάνε'⁷ και μιας δημόσιας εκδήλωσης⁸. Η παρούσα αναφορά παρουσιάζει αναλυτικά τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής και σκοπεύει να αποτελέσει αναπόσπαστο εργαλείο για την συνηγορία υπέρ των ίντερσεξ δικαιωμάτων στην Ελλάδα και τον κόσμο.

1.2. Μεθοδολογία

Η συγκεκριμένη έρευνα είναι **ποιοτική** και **ποσοτική**. Το ποιοτικό της σκέλος αφορά κυρίως την ανάλυση περιστατικών όπως αυτά προέκυψαν από καταγγελίες που έχει συλλέξει η οργάνωση γενικά, αλλά και μέσω του βιωματικού ερωτηματολογίου. Η διαδικτυακή έρευνα που πραγματοποιήθηκε είναι ποσοτική καθώς περιλαμβάνει στατιστικά σχετικά με τη χρήση κακοποιητικών όρων και εκφράσεων που αποτελούν ή μπορούν να οδηγήσουν σε ρητορική μίσους.

Αξίζει να σημειωθεί πως η έρευνα είναι 'intersex-led', καθώς εποπτεύθηκε από ίντερσεξ άτομα προκειμένου να είναι απολύτως συμπεριληπτική. Ενώ ο σχεδιασμός της έρευνας και των εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκειά της έγινε από επαγγελματίες ερευνήτριες και ερευνητές, τα ίντερσεξ άτομα ήταν υπεύθυνα για την επιμέλεια, τη δοκιμή και τη διανομή των εργαλείων, καθώς και για την τελική έγκριση όλων των δραστηριοτήτων και παραδοτέων. Με άλλα λόγια, σε όλη τη διάρκεια της έρευνας το ερευνητικό προσωπικό είχε συμβουλευτικό/καθοδηγητικό ρόλο, ενώ τα ίντερσεξ άτομα ήταν υπεύθυνα για την εποπτεία και υλοποίηση του προγράμματος.

Αξίζει να σημειωθεί πως επιλέξαμε συνειδητά τη συγκεκριμένη μέθοδο, καθώς η πλειοψηφία των ερευνών για τα ίντερσεξ άτομα γίνεται από ερευνητικό προσωπικό που δεν γνωρίζει το ίντερσεξ βίωμα. Δυστυχώς, έχουμε παρατηρήσει πως αρκετά συχνά, τέτοιες έρευνες καταλήγουν να παθολογικοποιούν ή/και να επανατραυματίζουν μία ήδη τραυματισμένη κοινότητα. Για παράδειγμα, το 2021, η Intersex Greece βρέθηκε στην πολύ άβολη θέση να προβεί σε δημόσια ανακοίνωση-καταγγελία προκειμένου να αποσαφηνίσει την εμπλοκή της σε ερευνητικό έργο (βλ. Κεφάλαιο 3, Υποκεφάλαιο 3.1.5 Έρευνα). Η συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιήθηκε από μη ίντερσεξ ερευνητές/ερευνήτριες χωρίς προηγούμενη εξειδίκευση στα ίντερσεξ ζητήματα και τις ανάγκες των ίντερσεξ ατόμων. Οι συνεντεύξεις που είχαν αρχικά παραχωρηθεί καλόπιστα από άτομα της οργάνωσης μας (τότε άτυπης συλλογικότητας) στους εν λόγω ερευνητές και ερευνήτριες μεταφέρθηκαν στο γραπτό λόγο με πολλές στρεβλώσεις και με λάθη σε ορολογία και μετάφραση, με αποτέλεσμα τα τελικά κείμενα (στα ελληνικά και στα αγγλικά) να παθολογικοποιούν τα ίντερσεξ άτομα και να μη συμβάλλουν αποτελεσματικά στην ανάδειξη των θεμάτων που αντιμετωπίζουν, ούτε και στην προστασία των δικαιωμάτων τους.

Πέρα από την περαιτέρω παθολογικοποίηση, τέτοιες μη συμπεριληπτικές προσεγγίσεις υποβαθμίζουν την ποιότητα και την ερμηνεία των ερευνητικών δεδομένων, καθώς δεν είναι σταθερά θεμελιωμένες στις ανάγκες των ίντερσεξ ατόμων⁹. Σε μια προσπάθεια για έρευνα η οποία σέβεται τα ίντερσεξ άτομα

⁷ Προειδοποίηση περιεχομένου - το βίντεο περιέχει υλικό που σχετίζεται με τη ίντερφοβία και μπορεί να προκαλέσει δυσάρεστα συναισθήματα σε ορισμένα ακροατήρια. Σενάριο: Intersex Greece, Εικονογράφηση: Παναγιώτης Πανταζής, Μοντάζ: Δημήτρης Ζιβόπουλος, Μετάφραση: Intersex Greece, Παραγωγή - Επιμέλεια: Μεληπομένη Μαραγκίδου https://www.youtube.com/watch?v=PqJU1V8G_6w

⁸ Antivirus, Η πρώτη φορά στην Ελλάδα που ακούγεται το ίντερσεξ βίωμα <https://ovmag.gr/i-proti-fora-stin-ellada-poy-akoygetai-to-intersex-vioma/>

⁹ βλ. Morgan Carpenter, Researching intersex populations, Last reviewed in June 2022 <https://ihra.org.au/research/>

και δεν τα αντιμετωπίζει ως απλά αντικείμενα προς διερεύνηση (πράγμα που τα επανατραυματίζει, διότι ακουμπάει ακριβώς πάνω στην εργαλειοποίηση που έχουν ήδη βιώσει και υποστεί από την ιατρική κοινότητα), η εφαρμογή της συγκεκριμένης μεθοδολογίας έχει ως στόχο την εξάλειψη της ανισότητας ισχύος που υπάρχει μεταξύ ερευνητικού προσωπικού και υποκειμένων έρευνας, και την εισαγωγή ενός νέου ερευνητικού μοντέλου το οποίο είναι σε θέση να σέβεται, να αναγνωρίζει και να αναδεικνύει ουσιαστικά τις ανάγκες των ίντερσεξ ατόμων, με απώτερο σκοπό την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειάς τους.

1.3. Εμπόδια

Τα εμπόδια που συναντήσαμε κατά την υλοποίηση του ερευνητικού προγράμματος ήταν δύο:

α. Καθυστερήσεις

Η Intersex Greece δεν ήταν ακόμα επίσημη οργάνωση όταν ανέλαβε τη διεξαγωγή του συγκεκριμένου πρότζεκτ. Αντιμετωπίσαμε πολλές καθυστερήσεις στην αναγνώρισή μας ως επίσημου σωματίου λόγω COVID-19, και ως εκ τούτου το πρόγραμμα έπρεπε να ξεκινήσει και να ολοκληρωθεί αργότερα από το προβλεπόμενο. Επιπλέον, για να ενισχύσουμε την προσβασιμότητα και την απήχηση της έρευνας αποφασίσαμε να κάνουμε τα πάντα ταυτόχρονα σε δύο γλώσσες, στα ελληνικά και στα αγγλικά, κάτι που προκάλεσε επιπλέον καθυστερήσεις λόγω του γεγονότος ότι η ελληνική φρασεολογία σε θέματα φύλου είναι περίπλοκη, και έπρεπε να επιδείξουμε εξαιρετική προσοχή όταν μεταφράζαμε στα αγγλικά, ώστε να διασφαλίσουμε περιεκτική γλώσσα και επαρκή μετάφραση.

β. Συλλογή δεδομένων

Αναφέρθηκε ήδη ότι χρησιμοποιήσαμε ένα βιωματικό ερωτηματολόγιο (βλ. Παράρτημα Ι) ως εργαλείο για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με τη ρητορική μίσους κατά των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα. Δημιουργήσαμε αυτό το ερωτηματολόγιο τόσο στα ελληνικά όσο και στα αγγλικά. Όταν αναρτήσαμε στο διαδίκτυο το αγγλικό ερωτηματολόγιο, αυτό δέχθηκε κακόβουλη επίθεση ("χακαρίστηκε") μέσω της τοποθέτησης ενός 'bot', και αναγκαστήκαμε να επαναλάβουμε τη διαδικασία. Επιπλέον, παρόλο που το ερωτηματολόγιο ήταν ανώνυμο, τα ίντερσεξ άτομα δίσταζαν να το απαντήσουν λόγω του στίγματος που επικρατεί στην ελληνική κοινωνία. Για να ξεπεραστεί αυτό το εμπόδιο, τα ίντερσεξ μέλη της οργάνωσης έπρεπε να έρθουν σε επαφή μαζί τους και να τους εξηγήσουν τη σημασία της μελέτης και τον τρόπο με τον οποίο διασφαλίζεται η ιδιωτικότητά τους στη συγκεκριμένη έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

**Τα δικαιώματα των
ίντερσεξ ατόμων
στην Ελλάδα**

2.1. Επεμβάσεις “κανονικοποίησης” φύλου

Όταν γεννιέται ένα ίντερσεξ βρέφος με εμφανή διαφοροποίηση στα χαρακτηριστικά φύλου του, συχνά οι γιατροί συμβουλεύουν τους γονείς να προβούν σε χειρουργικές και άλλες ιατρικές παρεμβάσεις, ώστε να “συμμορφώσουν” (φαινομενικά) τα χαρακτηριστικά φύλου του στα “πρότυπα” των τυπικών αρσενικών ή θηλυκών σωμάτων, ώστε στη συνέχεια να μπορούν να το εντάξουν στο θηλυκό/αρσενικό δίπολο (να το καταχωρίσουν, δηλαδή, ξεκάθαρα ως “αγόρι” ή ως “κορίτσι”). Στις περισσότερες περιπτώσεις, αυτές οι παρεμβάσεις δεν είναι ιατρικά απαραίτητες και μπορεί να έχουν εξαιρετικά αρνητικές ψυχοσωματικές συνέπειες στα ίντερσεξ παιδιά ενώ αυτά μεγαλώνουν¹⁰. Όπως αναφέρεται στα επίσημα έγγραφα του ΟΗΕ, της ΕΕ και του Συμβουλίου της Ευρώπης, στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων των ίντερσεξ βρεφών δεν συντρέχει κανένας κίνδυνος υγείας. Ο ΟΗΕ συγκεκριμένα κατατάσσει τις επεμβάσεις αυτές (IGM¹¹) στα ανθρώπινα βασανιστήρια.¹²

Όσον αφορά στους τρόπους που μπορεί να γίνουν εμφανείς στο κάθε σώμα (και στον κάθε οργανισμό) οι ίντερσεξ παραλλαγές των χαρακτηριστικών του φύλου, αυτοί ποικίλλουν. Μερικές φορές ένα παιδί μπορεί να γεννιέται μοιάζοντας τυπικά θηλυκό, αλλά να ανακαλύπτεται στην πορεία ότι έχει εσωτερικούς όρχεις, ενώ μερικές φορές ένα παιδί με τυπική αρσενική εμφάνιση μπορεί να βρίσκεται να έχει μήτρα ή ωοθήκες. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ένα κορίτσι δεν θα αρχίσει να έχει εμμηνόρροια ή ένα αγόρι θα αρχίσει να έχει εμμηνόρροια. Αυτού του είδους οι ποικιλομορφίες είναι φυσικές και πιο συνηθισμένες από όσο νομίζαμε παλαιότερα. Εκτιμάται ότι τουλάχιστον 1 στους 200 ανθρώπους είναι διαφυλλικοί (ίντερσεξ) και ορισμένες πηγές αναφέρουν ότι έως και το 1,7% των ανθρώπων εμφανίζουν κάποιες παραλλαγές στα χαρακτηριστικά φύλου τους, το ίδιο περίπου ποσοστό με τα άτομα που έχουν κόκκινα μαλλιά¹³.

Στην Ελλάδα το 2017 ψηφίστηκε ο νόμος 4491/2017 (ΦΕΚ Α'152/13-10-2-17) για τη νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου. Το Σχέδιο Νόμου¹⁴ της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την αναγνώριση ταυτότητας φύλου (18.11.2016) αναφέρει στο Άρθρο 2 «Ορισμοί» παρ. 2 πως «ως χαρακτηριστικά φύλου νοούνται τα χρωμοσωμικά, γονιδιακά και ανατομικά χαρακτηριστικά του προσώπου, τα οποία συμπεριλαμβάνουν πρωτογενή χαρακτηριστικά, όπως τα αναπαραγωγικά όργανα, και δευτερογενή χαρακτηριστικά, όπως η μυϊκή μάζα, η ανάπτυξη στήθους ή τριχοφυΐας». Ο ορισμός αυτός αναφέρεται στα ίντερσεξ άτομα καθώς διακρίνει τα **χαρακτηριστικά φύλου** από την **ταυτότητα φύλου** η οποία περιγράφεται στην παρ. 1 ως «ο εσωτερικός και προσωπικός τρόπος με τον οποίο το ίδιο το πρόσωπο βιώνει το φύλο του, ανεξάρτητα από το φύλο που καταχωρίστηκε κατά τη γέννησή του με βάση τα βιολογικά του χαρακτηριστικά». Μάλιστα το άρθρο 7 «Ανήλικοι» παρ.1 του Σχεδίου Νόμου ανέφερε πως «απαγορεύεται οποιαδήποτε ιατρική θεραπεία, όπως χειρουργική ή ορμονική, για την ολική ή μερική αλλαγή των χαρακτηριστικών φύλου σε ανήλικο, εκτός εάν αυτή επιβάλλεται από το συμφέρον της υγείας του, οπότε διενεργείται με τη σύμφωνη γνώμη των γονέων του (...). Εάν συντρέχει λόγος υγείας

¹⁰ Διεθνής Αμνηστία (Ελληνικό τμήμα, 2017), Πρωτίστως να μην προκαλείται βλάβη: Τα δικαιώματα των παιδιών που γεννήθηκαν ίντερσεξ <https://www.amnesty.gr/blog/21015/protistos-na-min-prokaleitai-vlavi-ta-dikaiomata-ton-paidion-poy-gennithikan-intersex>

¹¹ IGM: Intersex Genital Mutilation = ακρωτηριασμός ίντερσεξ γεννητικών οργάνων

¹² <https://www.unfe.org/wp-content/uploads/2017/05/UNFE-Intersex.pdf> (English) / https://intersexgreece.org.gr/wp-content/uploads/2021/09/UNFE_INTERSEX-FACT-SHEET_GR.pdf (Ελληνικά)

¹³ IGLYO, OII Europe & EPA, Υποστηρίζοντας το ίντερσεξ παιδί σας (οδηγός για γονείς) https://www.iglyo.com/wp-content/uploads/2018/10/Parents_Toolkit_Intersex_GRK_ES_WEB.pdf

¹⁴ Για το Σχέδιο Νόμου βλ. Μ. Καϊφα-Γκμπάντι, Ε. Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Ε. Συμεωνίδου Καστανίδου, Αναγνώριση ταυτότητας φύλου, Ενός του Σχεδίου Νόμου της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017. Για αναλυτικότερο σχολιασμό βλ. Ν. Πικραμένου, Intersex Rights. Living between sexes, Springer, 2019.

και διενεργηθούν ιατρικές πράξεις, η παρ. 2 συμπληρώνει πως «σε περίπτωση διενέργειας των ιατρικών πράξεων της παρ. 1, οι οποίες επιφέρουν ασυμφωνία με το καταχωρισμένο φύλο του ανηλίκου, η διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου του αποφασίζεται από το δικαστήριο, εφόσον το ζητήσουν οι γονείς (...)».

Ενώ το αρχικό Σχέδιο Νόμου με το άρθρο 7 απαγόρευε ρητά τις εγχειρήσεις στα ίντερσεξ βρέφη και παράλληλα παρείχε ένα σαφές νομικό πλαίσιο για τη νομική αναγνώριση φύλου σε περίπτωση διενέργειας τέτοιων ιατρικών πράξεων, στο κατατεθέν Σχέδιο Νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το άρθρο 7 για τις επεμβάσεις στα ίντερσεξ βρέφη και παιδιά τελικά εξαφανίστηκε και αντικαταστάθηκε από το νέο άρθρο 7 «Άλλες διατάξεις». Ο ισχύων νόμος για την αναγνώριση φύλου περιέχει μόνο το άρθρο 2 που ορίζει τι είναι ίντερσεξ, το οποίο από μόνο του δε βγάζει νόημα, καθώς το άρθρο 7 έχει εξαφανιστεί.

Περίπου 5 χρόνια αργότερα, στις 19/7/2022¹⁵, η Ελλάδα έγινε η 5η χώρα παγκοσμίως και η 4η στην Ευρωπαϊκή Ένωση που απαγόρευσε τις επεμβάσεις «κανονικοποίησης» φύλου στα ίντερσεξ βρέφη και παιδιά¹⁶. Πιο συγκεκριμένα, τα άρθρα 17 έως 20 (ΜΕΡΟΣ Γ΄ ΑΛΛΑΓΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΦΥΛΟΥ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΙΝΤΕΡΣΕΞ ΑΤΟΜΩΝ) στον Νόμο [4958/2022](#) (ΦΕΚ Α 142 – 21.07.2022) «Μεταρρυθμίσεις στην ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή» απαγορεύουν τις ιατρικές πράξεις και αγωγές που διενεργούνται σε ίντερσεξ παιδιά. Τέτοιες παρεμβάσεις θα μπορούν πλέον να πραγματοποιούνται μόνο σε ανήλικα ίντερσεξ άτομα που έχουν συμπληρώσει το 15ο έτος της ηλικίας τους και μόνο με την ελεύθερη και ενημερωμένη τους συναίνεση. Επιπλέον, προκειμένου να διενεργηθεί οποιαδήποτε μη αναγκαία για την υγεία ιατρική παρέμβαση θα πρέπει προηγουμένως να έχει δοθεί άδεια με απόφαση του οικείου Ειρηνοδικείου, κατόπιν χορήγησης γνωμοδότησης μιας Διεπιστημονικής Επιτροπής που θα αποτελείται από ειδικούς εμπειρογνώμονες σε τέτοιου είδους ζητήματα. Εάν πραγματοποιηθούν ιατρικές πράξεις που έχουν ως αποτέλεσμα την ασυμφωνία του φύλου του ίντερσεξ ατόμου με το ήδη καταχωρισμένο φύλο, υπάρχει η δυνατότητα διόρθωσης του καταχωρισμένου φύλου με δικαστική απόφαση. Θυμίζουμε πως στην Ελλάδα τα φύλα στα πιστοποιητικά γέννησης και στα δημόσια έγγραφα είναι μόνο δύο, "θηλυκό" και "αρσενικό". Συνεπώς, ένα ίντερσεξ άτομο δεν έχει ακόμη τη δυνατότητα από το νόμο να αυτοπροσδιοριστεί όπως το ίδιο επιθυμεί, σε περίπτωση που η ταυτότητα φύλου του δεν εντάσσεται στο θηλυκό/αρσενικό δίπολο (π.χ. αν αυτοπροσδιορίζεται ως "μη δυαδικό")¹⁷. Τέλος, ο νόμος προβλέπει ποινή φυλάκισης τουλάχιστον 6 μηνών, απώλεια άδειας και χρηματική ποινή για ιατρούς που θα πραγματοποιούν επεμβάσεις σε ανήλικα ίντερσεξ άτομα χωρίς σχετική άδεια.

¹⁵ Πριν την ψήφιση του νόμου είχε προηγηθεί η διακήρυξη Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, όπου στις σελ. 51-53 αναφέρονται ρητά τα 'Ζητήματα που αφορούν τα ίντερσεξ άτομα' <https://primeminister.gr/wp-content/uploads/2021/06/ethniki-statigiki-gia-thn-isothta-ton-loatki.pdf>. Πριν τη δημοσίευση της στρατηγικής, η Intersex Greece είχε καταθέσει αναλυτικό υπόμνημα στην Επιτροπή για την Εθνική Στρατηγική ΛΟΑΤΚΙ+ σχετικά με την κατάσταση των δικαιωμάτων των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα καθώς και τις διεκδικήσεις τους <https://drive.google.com/file/d/1Gw2fublrw6qb38g0tb8jhoiYurgNpvhB/view>

¹⁶ Intersex Greece, «Ιστορική Ημέρα για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ίντερσεξ Παιδιών στην Ελλάδα», 19/07/2022 <https://intersexgreece.org.gr/2022/07/19/istoriki-imer-a-gia-tin-prostasia-ton-anthropinon-dikaiomaton-ton-intersex-paidion-stin-ellada/> και Ν. Πικραμένου «Απαγόρευση των επεμβάσεων «κανονικοποίησης φύλου» στα ίντερσεξ παιδιά» Άρθρα 17 έως 20 στο Νόμο 4958/2022 <https://intersexgreece.org.gr/2022/07/25/apagorefsi-ton-epemvaseon-kanonikopoiisis-fylou-igm-sta-intersex-paidia/>

¹⁷ Το 2017, το Ειρηνοδικείο Αμαρουσίου, προέβη στην αναγνώριση μη δυαδικού ατόμου ως προς το φύλο αλλά δεν δέχτηκε την διαγραφή του φύλου του από την ληξιαρχική πράξη γέννησης. Το 2021, το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών (απόφαση 2276/2021) αναγνώρισε ότι ο νόμος δεν υποχρεώνει τα μη δυαδικά άτομα να δηλώσουν στο ληξιαρχείο ένα από τα δύο φύλα, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για την καταχώρηση "μη δυαδικού φύλου" στις ληξιαρχικές πράξεις. Η συγκεκριμένη απόφαση ανοίγει και το δρόμο για τα ίντερσεξ άτομα που αυτοπροσδιορίζονται ως μη-δυαδικά αλλά όχι για εκείνα που θέλουν να αυτοπροσδιορίζονται με το βιολογικό τους φύλο, δηλαδή ως ίντερσεξ.

2.2. Ρητορική μίσους

Το άρθρο 1 του νόμου 927/1979 τροποποιήθηκε με την Παρ. 2 του Άρθρου 7 του Νόμου [4491/2017](#) με ισχύ την 13/10/2017 ώστε να προστεθούν τα 'χαρακτηριστικά φύλου' στη δημόσια υποκίνηση βίας ή μίσους.

Άρθρο 1. Οποιος με πρόθεση, δημόσια, προφορικά ή δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, υποκινεί, προκαλεί, διεγείρει ή προτρέπει σε πράξεις ή ενέργειες που μπορούν να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος ή βία κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων, που προσδιορίζονται με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου, τα χαρακτηριστικά φύλου ή την αναπηρία, κατά τρόπο που εκθέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή ενέχει απειλή για τη ζωή, την ελευθερία ή τη σωματική ακεραιότητα των ως άνω προσώπων, τιμωρείται με φυλάκιση τριών (3) μηνών έως τριών (3) ετών και με χρηματική ποινή πέντε έως είκοσι χιλιάδων (5.000 - 20.000) ευρώ."

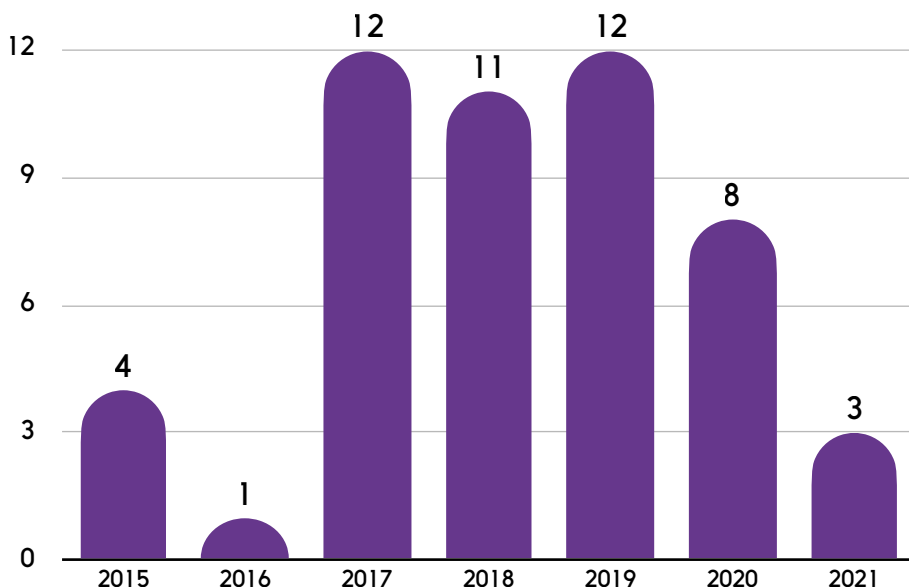
Γενικότερα, από το 2016 έως και το 2019 έγιναν αρκετές τροποποιήσεις με στόχο να προστεθούν τα 'χαρακτηριστικά φύλου' σε διάφορους νόμους. Για παράδειγμα, το 2016 ο [νόμος αριθ. 4443/2016](#) εισήγαγε τον παράγοντα "χαρακτηριστικά του φύλου" ως έναν από τους λόγους προστασίας από διακρίσεις στον τομέα της εργασίας. Το 2019 ο νόμος αριθ. [4619/2019](#) τροποποίησε τον Ποινικό Κώδικα και το άρθρο 82Α για τα εγκλήματα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά και πρόσθεσε τα χαρακτηριστικά του φύλου στον κατάλογο των επιβαρυντικών περιστάσεων. Στις 10 Μαρτίου 2023 δημοσιεύθηκε ο [Νόμος 5029](#) «Ζούμε Αρμονικά Μαζί - Σπάμε τη Σιωπή»: Ρυθμίσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία και άλλες διατάξεις ο οποίος περιλαμβάνει και τα χαρακτηριστικά φύλου σε δράσεις του Υπουργείου Παιδείας για τον εκφοβισμό και τις διακρίσεις στα σχολεία (βλ. Μέρος Β' Άρθρο 3 και Άρθρο 4).

Ωστόσο, η εφαρμογή των παραπάνω νόμων -ειδικά των νόμων για τη ρητορική μίσους και των εγκλημάτων με ρατσιστικά χαρακτηριστικά- παραμένει προβληματική, καθώς δεν υπάρχει ουσιαστικά κανένας μηχανισμός παρακολούθησής της όσον αφορά στα ίντερσεξ άτομα.

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας, ζητήσαμε από την Ελληνική Αστυνομία να μοιραστεί μαζί μας τα στατιστικά στοιχεία που συλλέγει όσον αφορά σε περιστατικά με πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο. Τα στατιστικά που λάβαμε αφορούν τα έτη 2015-2021, αλλά δεν ήταν ξεκάθαρο ποια περιστατικά αφορούσαν τα ίντερσεξ άτομα, καθώς στο έγγραφο αναγράφεται πως γίνεται καταγραφή περιστατικών με βάση διάκρισης 'την ταυτότητα/χαρακτηριστικά φύλου', τοποθετώντας αυτόματα τα trans και τα ίντερσεξ άτομα σε μία ενιαία κατηγορία. Αναλυτικά, το έτος 2015 καταγράφηκαν συνολικά 4 περιστατικά, 3 περιστατικά εξύβρισης και 1 ανθρωποκτονίας με πρόθεση, το 2016 καταγράφηκε 1 περιστατικό εξύβρισης, το 2017 καταγράφηκαν 12 περιστατικά εκ των οποίων 8 ήταν ρητορικής μίσους (3 σε τηλεοπτικές εκπομπές και 5 στο διαδίκτυο) και 4 εξύβρισης, το 2018 καταγράφηκαν συνολικά 11 περιστατικά, 3 ρητορικής μίσους (2 στο διαδίκτυο, 1 στον έντυπο τύπο), 1 ληστεία, 6 εξύβρισης και 1 σωματικής βλάβης, το 2019 καταγράφηκαν 12 περιστατικά, 4 ρητορικής μίσους (και τα 4 στο διαδίκτυο), 7 εξύβρισης και 1 διακριτικής μεταχείρισης, το 2020 καταγράφηκαν 8 περιστατικά, 3 ρητορικής μίσους (και τα 3 στο διαδίκτυο) και 5 εξύβρισης, το 2021 καταγράφηκαν 3 περιστατικά, 2 εξύβρισης και 1 ληστείας. Αν και δεν μπορούμε να έχουμε σαφή εικόνα σχετικά με τα περιστατικά που αφορούν σε ίντερσεξ άτομα εξαιτίας αυτής της 'σύγχυσης' μεταξύ trans και ίντερσεξ, το European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) δημοσίευσε

έρευνα το 2019, σύμφωνα με την οποία τα τελευταία 5 χρόνια το 45% των ίντερσεξ ατόμων από την Ελλάδα που απάντησε στο ερωτηματολόγιό τους είχε υποστεί σωματική ή σεξουαλική βία¹⁸.

Περιστατικά με πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο

Τέλος, θα πρέπει να προστεθεί ότι παραμένει αμφίβολο αν και κατά πόσο τα άτομα που εργάζονται στο νομικό κλάδο και καλούνται να εφαρμόσουν το δίκαιο γνωρίζουν την ορολογία 'χαρακτηριστικά φύλου', καθώς το πρώτο επιμορφωτικό σεμινάριο δικαστικών λειτουργιών έγινε στις 10/6/2022 όπου οι δικαστές ενημερώθηκαν για πρώτη φορά σχετικά με τα ίντερσεξ δικαιώματα¹⁹.

¹⁸ https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2020/lgbti-survey-data-explorer?locale=EN&dataSource=LGBTI&media=png&width=740&topic=3.+Violence+and+harassment&question=DEXindv1_I&answer=01-Yes&subset=AllSubset&subsetValue=0-All&superSubset=06-Intersex-people&plot=heatMap&m2V=heatMap

¹⁹ Βλ. εισήγηση της Ν. Πικραμένου 'Τα ίντερσεξ δικαιώματα στην Ελλάδα και στην Ευρώπη' https://www.academia.edu/96088185/%CE%A4%CE%B1_%CE%AF%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%81%CF%83%CE%B5%CE%BE_%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CF%85%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B7_E%CE%B9%CF%83%CE%AE%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7_%CE%A3%CE%94%CE%99

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

**Περιστατικά
ρητορικής μίσους
εναντίον ίντερσεξ
ατόμων**

3.1. Καταγγελίες και αναφορές που έχει λάβει η Intersex Greece (2009-2022)

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο ακολουθούν καταγγελίες και αναφορές περιστατικών ρητορικής μίσους, όπως αυτές έχουν καταγραφεί από την Intersex Greece από το 2009 έως το 2022. Αυτές οι καταγγελίες συνέβαλαν σημαντικά στη δημιουργία του ίντερσεξ κινήματος στην Ελλάδα και έχουν ήδη κατατεθεί στο Συμβούλιο της Ευρώπης, στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, είτε προφορικά είτε μέσω αναφορών και εκθέσεων για τα ίντερσεξ δικαιώματα στην Ελλάδα από την Intersex Greece. Τα ονόματα που χρησιμοποιούνται έχουν παραποιηθεί με σκοπό την προστασία των προσωπικών δεδομένων των ίντερσεξ ατόμων και των οικογενειών τους. Επίσης, σε περιπτώσεις που η πληροφορία δεν υπάρχει δημόσια στο διαδίκτυο, έχουν αφαιρεθεί στοιχεία που μπορεί να "φωτογραφίζουν" συγκεκριμένα άτομα ή καταστάσεις.

3.1.1. Επιλεκτικοί τερματισμοί ίντερσεξ εμβρύων

Όταν ακούς πως... "Θα γεννήσεις ένα τέρας"²⁰

«Το 2008, ενώ ήμουν πέντε μηνών έγκυος, μου ζητήθηκε να κάνω προληπτική εξέταση αμνιακού καρυότυπου, λόγω ηλικίας των γονέων. Το τεστ έδειξε ότι όλα ήταν καλά, εκτός από το ότι το μωρό μας είχε ένα επιπλέον Χ στο χρωμόσωμα του φύλου, δηλαδή 47-XXY, έναν ίντερσεξ/διαφυλικό καρυότυπο. Καθώς αυτό ήταν κάτι εντελώς καινούργιο για εμάς, μπήκαμε στο διαδίκτυο και συγκεντρώσαμε κάθε δυνατή ενημερωμένη πληροφορία σχετικά με αυτό, ώστε να είμαστε κατάλληλα προετοιμασμένοι. Καθώς ψάχναμε, γνωρίσαμε επίσης μέσω του διαδικτύου πολλούς ανθρώπους ΧΧΥ σε όλο τον κόσμο, ανοιχτούς να μοιραστούν μαζί μας την προσωπική τους ιστορία ζωής και πολύ πρόθυμοι να μας στηρίξουν ψυχολογικά, καθώς και να μας υποδείξουν τις πιο πρόσφατες έρευνες. Σύντομα, είχαμε νιώσει σίγουροι ότι το μωρό μας θα είναι μια χαρά. Δυστυχώς, οι πρώτοι μαιευτές μου στο τοπικό νοσοκομείο δεν ήταν τόσο καλά ενημερωμένοι: δύο από αυτούς μας κάλεσαν σε μια συμβουλευτική συνάντηση του νοσοκομείου και επέμεναν και οι δύο ότι η "τυπική διαδικασία" ήταν να τερματιστεί **οποιοδήποτε** ΧΧΥ έμβρυο, γιατί θα είναι "Φρικιό! Ένα τέρας! Ένα σφάλμα της Φύσης! Ένα χαζό άτομο, ανίκανο να ζήσει μόνο του! Ένα αγόρι με τόσο μικρό φαλλό, που καλύτερα να μην ζήσει καθόλου, άσε που το πιθανότερο είναι ότι θα είναι γκέι" (αυτά ήταν τα ακριβή τους λόγια...). Πρόσθεσαν επίσης ότι "αυτό είναι τόσο σπάνιο, που δεν θα συναντήσετε ποτέ άλλο τέτοιο άτομο". Ούτε αυτό ήταν αλήθεια.

Δεδομένου ότι είχαμε ήδη ενημερωθεί ότι όλη αυτή η τραυματική και ενδοφοβική ρητορική ήταν απλώς ψευδείς και ξεπερασμένες πληροφορίες, επιμείναμε σθεναρά να κρατήσουμε το μωρό μας. Οι γιατροί τότε, με οργισμένο τρόπο, αρνήθηκαν να συνεχίσουν την παρακολούθηση της κύησης μου και να αναλάβουν τον τοκετό. Απαίτησαν μάλιστα από εμάς να υπογράψουμε χαρτιά ότι κόντρα στη γνώμη τους επιθυμούμε να συνεχίσουμε με δική μας ευθύνη και μας έστειλαν σε κεντρικό "ειδικό" νοσοκομείο της Αθήνας για να βρούμε νέους γιατρούς "με την ελπίδα" να αλλάξουν το "πεισματάρικο μυαλό" μας.

Έτσι, ακόμη και πριν γεννηθεί το παιδί μας, έπρεπε να παλέψουμε με την ιατρική άγνοια για την ασφάλειά του και το εγγενές δικαίωμά του να γεννηθεί. Στα μέσα του 2009 το μωρό μας γεννήθηκε, τέλειο και υγιές, σε ένα κοινό ιδιωτικό μαιευτήριο, όπως κάθε άλλο μωρό. Η μόνη διαφορά από τα άλλα νεογέννητα ήταν ότι οι γιατροί επέμεναν να πάρουν το δικό μου στην εντατική, μακριά μου για τις δύο πρώτες ημέρες της ζωής του και χωρίς να υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος λόγος, για να κάνουν πολύ περισσότερες εξετάσεις από όσες ήταν πραγματικά

²⁰ Intersex human rights - Rinio Simeonidou © TEDxLesvos: <https://www.youtube.com/watch?v=tVBkZrU8l8&t=9s>

απαραίτητες, όπως παραδέχτηκε αργότερα ο γιατρός μου, μόνο και μόνο για να ικανοποιήσουν την ιατρική τους περιέργεια σχετικά με το ΧΧΥ. Αυτή η πρακτική παραλίγο να μας κοστίσει τον ασφαλή δεσμό και το θηλασμό...

Στα χρόνια που ακολούθησαν, καθώς γνώρισα περισσότερους γονείς που περίμεναν ίντερσεξ έμβρυα, από την Ελλάδα ή το εξωτερικό, έγινε σαφές ότι αυτές οι επιλεκτικές -ή και εξαναγκαστικές- αμβλώσεις μετά από προγεννητικό έλεγχο, βασισμένες σε ξεπερασμένες υποθέσεις και προκαταλήψεις για τα ίντερσεξ άτομα, ήταν πράγματι η "τυπική διαδικασία" που δυστυχώς παραμένει σε ισχύ μέχρι σήμερα για τα -κατά τα άλλα υγιή και επιθυμητά- ίντερσεξ έμβρυα. Ορισμένοι γιατροί παραδέχονται ότι πρόκειται για ποσοστό που αγγίζει το 80% των διαγνωσμένων περιπτώσεων, αλλά βεβαίως δεν υπάρχουν (ή δεν δίνονται) καταγεγραμμένα στοιχεία.

Φυσικά, κατά τη γέννηση, για όλους αυτούς τους γονείς, κανένας γιατρός δεν χρησιμοποίησε ποτέ τον όρο "ίντερσεξ" ή "ίντερσεξ κοινότητα" ή απλά να πει "Συγχαρητήρια! Έχετε ένα υγιές ίντερσεξ μωρό". Αντίθετα, όλοι μας είπαν ότι είχαμε ένα "χαλασμένο" αγόρι, ένα αγόρι με γενετική διαταραχή, με μια Διαταραχή Ανάπτυξης του Φύλου (DSD), και ότι με λίγη τεστοστερόνη στην εφηβεία, θα μπορούσε να γίνει "φυσιολογικό"... Κάποιοι μάλιστα μας πρόσφεραν ορμονοθεραπεία τον πρώτο χρόνο, βάσει ενός πειραματικού πρωτοκόλλου που δεν βασίζεται σε έρευνες και στοιχεία.

Και παρόλο που μέσα μας νιώθαμε ότι όλα αυτά ήταν λάθος, κατάφεραν να μας τρομάξουν τόσο πολύ που τα πρώτα 3-4 χρόνια ταλαιπωρούσαμε το παιδί μας με επισκέψεις στο Νοσοκομείο Παιδων της Αθήνας, ξανά και ξανά, κάθε λίγους μήνες για στενή παρακολούθηση και εξετάσεις "για να είμαστε σίγουροι" ότι όλα είναι εντάξει. Το κάναμε αυτό δε, στο αμήχανο σημείο που το παιδί μας άρχισε να πιστεύει ότι πρέπει να είναι "σοβαρά άρρωστο", φτάνοντας κοντά στο να αναπτύξει παιδική κατάθλιψη.»²¹

Οι επιλεκτικοί αυτοί τερματισμοί συνεχίζονται να προτείνονται, σταθερά μέχρι σήμερα. Οι γονείς του ενός έτους Άλφex μας είπαν:

«Το 2018, ο γιατρός μας πρότεινε να τερματίσουμε το υγιές μας έμβρυο, ως "λάθος της φύσης" επειδή είχε δύο χρωμοσώματα Χ και ένα χρωμόσωμα Υ... Αισθανθήκαμε πολύ λυπημένοι, χαμένοι και μπερδεμένοι στην αρχή. Πριν αποφασίσουμε τι θα έπρεπε να κάνουμε, ψάξαμε για άλλους γονείς παιδιών που γεννήθηκαν με χρωμοσώματα ΧΧΥ στην Ελλάδα. Ευτυχώς βρήκαμε μερικούς, πολύ πρόθυμους να μοιραστούν τις πληροφορίες και τις γνώσεις τους. Το μωρό μας γεννήθηκε, υγιές και τέλειο, μία πραγματική ευλογία. Συνεχίζουμε να εκπαιδεύουμε τους εαυτούς μας, ελπίζοντας ότι η ελληνική κοινωνία γίνεται όλο και περισσότερο συμπεριληπτική και αποδέχεται τα δικαιώματα των ίντερσεξ παιδιών.»²²

3.1.2. Επεμβάσεις κανονικοποίησης φύλου σε ίντερσεξ βρέφη και παιδιά

«Άλλοι γονείς ίντερσεξ παιδιών, όταν μοιράζονται μαζί μας τις ιστορίες τους, διηγούνται πώς το ιατρικό προσωπικό τους πίεζε να προβούν σε αυτές τις μη αναστρέψιμες επεμβάσεις, συμπεριλαμβανομένων μη αναγκαίων για την υγεία επεμβάσεων, για τη χειρουργική

²¹ Βιωματική εισήγηση της Ρ. Συμμενίδου στο Υπουργικό Συμβούλιο του Συμβουλίου της Ευρώπης (CoE, Strasbourg, 26/01/2023) [Human rights of intersex people: work launched on new Council of Europe recommendation - Sexual Orientation and Gender Identity](https://www.coe.int/en/web/human-rights-division/human-rights-of-intersex-people-work-launched-on-new-council-of-europe-recommendation-sexual-orientation-and-gender-identity)

²² Κοινή αναφορά της Intersex Greece και της Ολλανδικής NNID στην 85η Σύνοδο της Προκαταρκτικής Ομάδας Εργασίας της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ. https://intersexgreece.org.gr/wp-content/uploads/2021/04/INT_CRC_NGO_GRC_40838_EN.pdf

προσαρμογή των ανατομικών χαρακτηριστικών του παιδιού στην τυπική αρσενική ή θηλυκή ανατομία. Οι γονείς μας είπαν ότι οι γιατροί τους έκαναν να νιώθουν ότι είναι παράλογοι όταν αντιστέκονταν, δίσταζαν ή έκαναν ερωτήσεις σχετικά με τις μακροπρόθεσμες συνέπειες. Ορισμένοι ανέφεραν επαναλαμβανόμενες επώδυνες επεμβάσεις για την αποκατάσταση της υποσπαδίας του παιδιού τους, ακόμη και για πολύ ήπιες περιπτώσεις. Ορισμένες ανέφεραν μείωση της κλειτορίδας του παιδιού τους, ή κολληποπλαστική, ή γοναδεκτομή με αποτέλεσμα τη στέρωση και τη δια βίου εξάρτηση από ορμονική υποκατάσταση. Κάποιοι γονείς μετά από κάποια χρόνια συνειδητοποιούν ότι δεν ήταν δική τους η απόφαση που πήραν, ούτε υπήρχε επείγων λόγος, κατακλύζονται από ενοχές και τύψεις που άφησαν να συμβεί αυτό στο αγαπημένο τους παιδί. Κάποιοι θρηνούν σιωπηλά, μη βρίσκοντας ποτέ το κουράγιο να πουν στα παιδιά τους τι έχει συμβεί στο σώμα τους. Σε κάθε περίπτωση, τέτοια μη αναστρέψιμα μυστικά μπορούν να προκαλέσουν ρήξη στη σχέση μεταξύ γονέων και παιδιών. Τα παιδιά αισθάνονται -δικαίως- προδομένα και ότι αυτοί που ήταν υπεύθυνοι για αυτά δεν τα προστάτευσαν και τους είπαν ψέματα.»²³

Η Intersex Greece έχει λάβει αναφορές ότι σε πολλά ίντερσεξ μωρά συνιστώνται μη αναγκαίες ιατρικές παρεμβάσεις. Οι Galli-Tsinopoulou et al. το 2018²⁴ περιγράφουν μια μελέτη περίπτωσης ενός νεογέννητου ίντερσεξ παιδιού από την Ελλάδα που γεννήθηκε με διφορούμενα γεννητικά όργανα. Αποφασίστηκε να μεγαλώσει το παιδί ως αγόρι. Το άρθρο περιγράφει την ανάπτυξη του "φαλλού" του παιδιού υπό την επίδραση της ορμονικής θεραπείας, και τα σχέδια για την πραγματοποίηση τουλάχιστον τριών μη αναγκαίων χειρουργικών επεμβάσεων κατά τα τρία πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού, ώστε τα γεννητικά όργανα του παιδιού να φαίνονται περισσότερο αρρενα. Μια κοινή μελέτη τριών Γάλλων ενδοκρινολόγων και μιας Ελληνίδας γυναικολόγου²⁵ για τα ίντερσεξ παιδιά περιγράφει πώς το μέγεθος της "κλειτορίδας" μειώθηκε σε επτά ίντερσεξ παιδιά ηλικίας μεταξύ 1 και 8 ετών, τα οποία ανατράφηκαν ως κορίτσια με φλουδροκορτιζόνη και υδροκορτιζόνη που χορηγούνταν με ενέσεις από μία έως τέσσερις φορές την ημέρα. Οι θεραπείες αυτές πραγματοποιήθηκαν χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα να εξακριβωθεί ποια θα είναι η μελλοντική ταυτότητα φύλου αυτών των παιδιών. Πρόσφατες έρευνες έδειξαν ότι το 5% όλων των intersex παιδιών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων με ποικιλομορφίες των χαρακτηριστικών φύλου που συνήθως δεν αναγνωρίζονται κατά τη γέννηση, αλλάζουν φύλο πριν από την εφηβεία²⁶. Επιπλέον, τα άρθρα περιλαμβάνουν εικόνες των γεννητικών οργάνων των παιδιών, γεγονός που αποτελεί παραβίαση του δικαιώματος του παιδιού στην ιδιωτική ζωή. Έχει αποδειχθεί από τους Creighton et al.²⁷ ότι οι ιατρικές φωτογραφίες των γεννητικών οργάνων των ίντερσεξ παιδιών είναι επιζήμιες για την ανάπτυξή τους.

Οι γονείς του μικρού Θωμά περιγράφουν πόσο μετανιώνουν που συναίνεσαν σε μη αναγκαίες επεμβάσεις στο παιδί τους, οι οποίες αποδείχθηκαν αγχωτικές, επώδυνες και επαναλαμβανόμενες. Αν είχαν πλήρη ενημέρωση, θα επέλεγαν να καθυστερήσουν αυτές τις επεμβάσεις έως ότου το παιδί τους να είναι σε θέση να δώσει προσωπική, προηγούμενη, ελεύθερη και πλήρως ενημερωμένη

²³ Ρ. Συμεωνίδου, ό.π.

²⁴ Galli-Tsinopoulou A, Serbis A, Kotanidou EP, et al. 46,XY Disorder of Sex Development due to 17-Beta Hydroxysteroid Dehydrogenase Type 3 Deficiency in an Infant of Greek Origin. *J Clin Res Pediatr Endocrinol*. 2018;10(1):74–78. doi:10.4274/jcrpe.4829.

²⁵ Bougnères P, Bouvattier C, Cartigny M, Michala, L. Deferring surgical treatment of ambiguous genitalia into adolescence in girls with 21-hydroxylase deficiency: a feasibility study. *Int J Pediatr Endocrinol*. 2017;3. doi:10.1186/s13633-016-0040-8

²⁶ Falhammar H, Claahsen-van der Grinten HL, Reisch N, Slowikowska-Hilczler J, Nordenstrom A, Roehle R, et al. Health status in 1040 adults with disorders of sex development (DSD): a European multicenter study. *Endocrine Connections*. 2018. <https://doi.org/10.1530/ec-18-0031>

²⁷ Creighton S, Alderson J, Brown S, Minto C. Medical Photography: Ethics, Consent and the Intersex Patient. *BJU international*. 2002;89(1):67-71. <https://doi.org/10.1046/j.1464-410X.2002.02558.x>.

συγκατάθεση. Η Intersex Greece έχει λάβει αναφορές ότι οι ιατρικές επεμβάσεις συνιστώνται συχνά σε πολύ μικρές ηλικίες, μεταξύ 3 μηνών και τριών ετών. Οι γονείς του τριχρονου Θωμά συγκεκριμένα μας ανέφεραν:

«Το τυπικό πρωτόκολλο για τα μωρά που γεννιούνται με υποσπαδία, όπως το δικό μας, είναι η χειρουργική διόρθωση του ανοίγματος της ουρήθρας, όπως μας είπαν οι γιατροί, γιατί "αλλιώς το παιδί σας δεν θα μπορέσει να ουρήσει όρθιο, ή να γονιμοποιήσει τη μελλοντική του σύζυγο (σε 20+ χρόνια από τώρα)", οπότε "πρόκειται για μια κοινωνική κατάσταση έκτακτης ανάγκης". Δεν μας είπαν πόσο αγχωτικές, επώδυνες και επαναλαμβανόμενες μπορεί να είναι αυτές οι επεμβάσεις, πόσο μάλλον τον κίνδυνο να χάσει τη σεξουαλική του αίσθηση ως ενήλικας. Δεν μας ενημέρωσαν ότι πρόκειται για μία φυσική και συνηθισμένη ίντερσεξ διαφοροποίηση, για την οποία θα μπορούσε να καθυστερήσει η παρέμβαση και να γίνει σε μια εποχή που θα μπορούσε να δώσει την πλήρως ενημερωμένη συγκατάθεσή του. Μακάρι να μπορούσαμε να γνωρίζουμε καλύτερα και να είχαμε όλες τις σχετικές πληροφορίες, εκ των προτέρων...»²⁸

3.1.3. Εγκατάλειψη ίντερσεξ βρεφών

«Το 2020 ενημερωθήκαμε για την περίπτωση ενός εγκαταλελειμμένου διαφυλικού παιδιού, το οποίο απειλήθηκε με αχρείαστη αισθητική επέμβαση στα γεννητικά όργανα, ενώ το μωρό βρισκόταν υπό την επιμέλεια του ελληνικού κράτους. Η οργάνωσή μας, μετά από πολλές προσπάθειες και ευρεία επικοινωνία με τους υπεύθυνους, κατάφερε τελικά να προστατεύσει τη σωματική ακεραιότητα του συγκεκριμένου μωρού μέχρι την ασφαλή υιοθεσία του στο εξωτερικό. Επιπλέον, στο ίδιο περίπου χρονικό διάστημα, ενημερωθήκαμε από θετούς γονείς για άλλες δύο τέτοιες περιπτώσεις. Στη μία από αυτές η κλειτορίδα του μωρού είχε κοπεί πριν από την τεκνοθεσία, ώστε αυτή να γίνει "ευκολότερη". Στη δεύτερη περίπτωση, ο ανάδοχος γονέας, αφού ήρθε σε επαφή μαζί μας, αρνήθηκε την ιατρική προτροπή για αισθητική επέμβαση και εντάχθηκε στην κοινότητά μας.»²⁹

3.1.4. Εκπαίδευση

Στα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, τα προβλήματα για τα ίντερσεξ άτομα φαίνεται να ξεκινούν από νωρίς. Καταρχάς, σε κανένα πρόγραμμα σπουδών δε γίνεται κάποια εποικοδομητική αναφορά στην ύπαρξη των ίντερσεξ ανθρώπων. Τις περισσότερες φορές δε γίνεται καν αναφορά σε αυτούς. Όταν τύχει να αναφερθούν, παρουσιάζονται είτε ως φανταστικά μυθολογικά πλάσματα (ερμαφρόδιτοι), είτε ως εκτρωματικά παραδείγματα, ή με μια οπτική ξεκάθαρης παθολογικοποίησης (ειδικά σε κείμενα βιολογίας, ιατρικά εγχειρίδια ή εγκυκλοπαίδειες). Ούτε στο μάθημα της σεξουαλικής αγωγής γίνεται κάποια αναφορά στην ύπαρξή τους ή στο σωματικό τους βίωμα. Αντίθετα, κι εκεί ακόμα τείνει να διαιωνίζεται η αντίληψη πως υπάρχουν μόνο δύο βιολογικά φύλα.

Αυτές οι εμπειρίες αυξάνουν το αίσθημα της ντροπής, της μυστικότητας, της ανυπαρξίας ή της αίσθησης πως το άτομο είναι "μια απάτη" σε πολύ ευαίσθητη ηλικία. Τα ίντερσεξ παιδιά αντιμετωπίζουν ευθεία στοχοποίηση και διακρίσεις στο σχολείο και στη μετέπειτα εκπαίδευση, εάν η έκφραση φύλου τους, το ανάστημά τους ή άλλα στοιχεία της εμφάνισής τους δε συμμορφώνονται με την αρσενική ή θηλυκή νόρμα. Ίντερσεξ άτομα μας έχουν αναφέρει ότι δέχθηκαν εκφοβισμό (bullying) στο σχολείο βάσει των παραπάνω (π.χ. χρήση υποτιμητικής γλώσσας, ψυχολογική και σωματική βία). Τα μέρη όπου το σώμα γίνεται ορατό στους άλλους, όπως τουαλέτες και αποδυτήρια,

²⁸ Κοινή αναφορά της Intersex Greece και της Ολλανδικής NNID στην 85η Σύνοδο της Προκαταρκτικής Ομάδας Εργασίας της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ. https://intersexgreece.org.gr/wp-content/uploads/2021/04/INT_CRC_NGO_GRC_40838_EN.pdf

²⁹ Ρ. Συμεωνίδου, ό.π.

γίνονται πηγές άγχους και περιοχές καταγεγραμμένης παρενόχλησης, ανεξάρτητα από το αν το ίντερσεξ άτομο έχει υποστεί τη λεγόμενη εγχείρηση «κανονικοποίησης» ή όχι.³⁰

«Στο μικρό επαρχιακό σχολείο μας, το παιδί μου ζήτησε επανειλημμένα -αλλά ποτέ δεν του επιτράπηκε πραγματικά- να μιλήσει ανοιχτά και να επιμορφώσει τους συμμαθητές και συμμαθήτριάς του για το απλό γεγονός ότι κάποιοι άνθρωποι γεννιούνται με ίντερσεξ/ διαφυλικά χαρακτηριστικά και ότι αυτό είναι εντάξει, αυτή είναι η φυσική ανθρώπινη σωματική ποικιλομορφία. Χρειάστηκε από νωρίς η παρέμβαση του Συνηγόρου του Παιδιού για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών, γονέων και μεγαλύτερων παιδιών, ώστε να καλλιεργηθεί η βασική γνώση και αποδοχή που θα εξασφάλιζε στο παιδί μας το ελάχιστο πλαίσιο συμπερίληψης και ασφάλειας.»³¹

Σε άλλη μαρτυρία, ένα έφηβο ίντερσεξ κορίτσι μας ανέφερε ότι η καθηγήτριά του στο μάθημα της βιολογίας επέμενε πως "όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται αποκλειστικά ως θηλυκά ΧΧ ή ως άρρενα ΧΥ" άτομα. Όταν η έφηβη μαθήτριά, έχοντας μάθει πολύ πρόσφατα ότι έχει ίντερσεξ χρωμοσώματα η ίδια, προσπάθησε να πει πως ενίοτε υπάρχουν και ΧΥ κορίτσια και ΧΧΥ αγόρια και κορίτσια και ΧΧ αγόρια, η καθηγήτριά την ακύρωσε και την προσέβαλε δημόσια στην τάξη της, φωνάζοντας πως "Δεν υπάρχουν αυτά!" και αποκάλυψε την πληροφορία που έφερε το παιδί "Βλακείες". Ουσιαστικά η καθηγήτριά είπε στο παιδί αυτό πως δεν υπάρχει...

«Στις ελάχιστες περιπτώσεις που τα μεγαλύτερα παιδιά γνωρίζουν την ίντερσεξ παραλληλαγή τους και επιλέγουν να υψώσουν τη φωνή τους γι' αυτό, έχουμε λάβει αναφορές για ακυρώσεις τέτοιων προσπαθειών ενημέρωσης των συμμαθητών τους από εκπαιδευτικούς, ακόμα και στο μάθημα της βιολογίας. Αυτή η άρνηση της ύπαρξής τους κρατάει τα παιδιά αυτά αόρατα και συχνά οδηγεί σε πιο σκληρό και ακόμη και πραγματικά επικίνδυνο εκφοβισμό και παρενόχληση στις σχολικές αυλές.(...) Ωστόσο, οι αποσπασματικές προσπάθειες (γονέων, εκπαιδευτικών ή φορέων) δεν αρκούν, ούτε διασφαλίζουν το δικαίωμα των παιδιών στην ελεύθερη έκφραση και την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους.»³²

Καθώς η επιστημονική πληροφορία για τη φυσική ύπαρξη ανθρώπων με ποικιλομορφίες των χαρακτηριστικών φύλου μοιάζει με απαγορευμένο ταμπού και δεν κυκλοφορεί στην εκπαίδευση και τα αναλυτικά προγράμματα, τα ίντερσεξ παιδιά μέσα στα σχολεία τους παραμένουν αόρατα, είτε λόγω της γενικότερης άγνοιας, ντροπής και μυστικότητας που τα περιβάλλει ήδη από την οικογένεια, είτε στην προσπάθειά τους να περνούν απαρατήρητα στις σχολικές αυλές, για την δική τους ελάχιστη ασφάλεια. Ωστόσο, κάποιες ποικιλομορφίες των χαρακτηριστικών φύλου μπορεί να αρχίσουν κατά την εφηβεία να γίνονται εμφανείς: για παράδειγμα, κάποια κορίτσια δεν θα αναπτύξουν στήθος και δεν θα έχουν έμμηνη ρήση μαζί με τις συμμαθήτριάς τους. Κάποια αγόρια, αντίστροφα, θα αναπτύξουν στήθος και δεν θα εμφανίσουν την αναμενόμενη τριχοφυΐα ή μυική μάζα, ή θα καθυστερήσει η μεταφώνησή τους. Όταν στο σχολείο οι ποικιλομορφίες των χαρακτηριστικών φύλου δεν διδάσκονται ως φυσικές καταστάσεις, τα παιδιά που εμφανίζουν τέτοιου είδους ποικιλομορφίες στοχοποιούνται από τα άλλα παιδιά, συχνά με αλύπητο και σκληρό τρόπο.

«Είναι απίστευτης αγριότητας όσα υφίσταται ένα δωδεκάχρονο παιδί στο γυμνάσιο, ένα παιδί αθλητικό, αλλά ευφυές, ένα παιδί για το οποίο κάποιοι συμμαθητές του έκαναν χθες κατάληψη (!) για να το διώξουν από το σχολείο, αναρτώντας στην καγκελόπορτα του σχολείου ανακοίνωση, κατονομάζοντας τον συμμαθητή τους και επικαλούμενοι βαριές συκοφαντίες ως

³⁰ Ghattas, D.C. (2015). [Υπεροσίζοντας τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Ίντερσεξ Ατόμων – Πως μπορείς να βοηθήσεις; \(Standing up for the human rights of intersex people-How can you help?\)](#)

³¹ Ρ. Συμεωνίδου, ό.π.

³² Ρ. Συμεωνίδου, ό.π.

αιτίες για να απαγορευθεί η είσοδός του σε αυτό. Τι ντροπή για τη διεύθυνση του σχολείου να ανέχεται τέτοια δημόσια διαπόμπευση και να χρειάζεται η παρέμβαση του περιφερειακού διευθυντή για να κατέβει η κατάπτυστη ανακοίνωση. Μοιάζει, αλήθεια, αδιανόητο πώς αντέχει αυτό το παιδί που έχει δεχθεί επιπλέον έναν απεριγράπτο διασυρμό, έναν κανονικό διωγμό –ο όρος μπούλινγκ ακούγεται στην περίπτωση του πολύ επεικής– με... 200 ώρες αποβολών (!), με κλήση της αστυνομίας να... τον συλλάβουν, τον ανυπόταχτο, αυτόν για τον οποίο, ακούγοντας την ιστορία του χθες ο εισαγγελέας, εξερράγη λέγοντας στον πατέρα «Να τους κάνετε μήνυση! Αμέσως! Για παράβαση καθήκοντος.»³³

Αν και τα περισσότερα ίντερσεξ παιδιά (είτε γνωρίζουν την διαφοροποίησή τους είτε όχι, είτε υπέστησαν επεμβάσεις "κανονικοποίησης" είτε όχι) συνήθως αυτοπροσδιορίζονται με το φύλο που τους αποδόθηκε στη γέννηση, υπάρχουν και εκείνα που εκφράζουν μια διαφορετική ταυτότητα φύλου, είτε άλλου φύλου, είτε μικτή, είτε και έξω από τις έμφυτες νόρμες³⁴. Οι γονείς του μικρού Θ.Ν. μας ανέφεραν πόση δυσφορία φέρνει στο μη-δυναμικό και ίντερσεξ παιδί τους η κοινωνική πίεση να αποφασίσει τι φύλο είναι, ενώ το παιδί δεν δείχνει να έχει καμία τέτοια ανάγκη:

«Βαριέμαι και θυμώνω όταν με ρωτάνε όλοι, συνέχεια, αν είμαι αγόρι ή κορίτσι. Γιατί δεν καταλαβαίνουν πως νιώθω και τα δύο; Γιατί να πρέπει να διαλέξω; Είμαι απλά ο εαυτός μου!»

Η μητέρα του 14χρονου Π. μας αναφέρει:

«Είναι απίστευτα κουραστικό και φθορογόνο, όλα αυτά τα χρόνια, από τον παιδικό σταθμό μέχρι το γυμνάσιο, κάθε Σεπτέμβρη, να χρειάζεται να ενημερώνουμε εμείς οι γονείς όλο το εκπαιδευτικό προσωπικό που έρχεται σε επαφή με το παιδί μας για την ίντερσεξ φυσιολογία του, να τους φέρνουμε έγκυρο και επικαιροποιημένο υλικό, για να προλάβουμε άσχημες καταστάσεις και κινδύνους, αλλά και για να αποδείξουμε πως το παιδί μας "δεν είναι ελέφαντας" και να καλλιεργήσουμε αποδοχή και συμπεριληψη. Πολύ συχνά συναντάμε, πέρα από δυσπιστία και αμφισβήτηση από το εκπαιδευτικό προσωπικό, απόψεις άνευ λογικής, στα όρια της προσβολής, όπως ότι "μάλλον είμαστε εμείς πολύ ανοιχτόμυαλοι και σπρώχνουμε οι ίδιοι το παιδί μας στη διαφορετικότητα", ή -όσον αφορά στις μαθησιακές του δυσκολίες- πως "το παιδί είναι απλά τεμπέλικό και μας χειρίζεται"... Το τι κακοποιητικά σχόλια έχουμε ακούσει όλα αυτά τα χρόνια δεν περιγράφεται. Και φοβάμαι πως θα συνεχίσουμε να τα ακούμε και τα επόμενα χρόνια, όσο δεν εισάγεται στα σχολεία το μάθημα της Συμπεριληπτικής και Ολοκληρωμένης Σεξουαλικής Εκπαίδευσης και άρα η ύπαρξη των ίντερσεξ ανθρώπων συνεχίζει να παραμένει ταμπού»

Σε ένα ακόμα πιο ανησυχητικό επίπεδο, τα ίντερσεξ άτομα αντιμετωπίζουν και εκπαιδευτικά προβλήματα που συνδέονται άμεσα με την παραβίαση της σωματικής τους ακεραιότητας. Οι περισσότερες χειρουργικές επεμβάσεις, οι οποίες γίνονται σε πολύ μικρή ηλικία, οδηγούν σε αρκετές συμπληρωματικές εγχειρήσεις στο πέρασμα των χρόνων. Συχνά οι επεμβάσεις αυτές πραγματοποιούνται στη διάρκεια των σχολικών διακοπών, σε βάρος της ανάγκης του παιδιού για χαλάρωση και διασκέδαση. Μερικά παιδιά εγκαταλείπουν το σχολείο ως αποτέλεσμα αυτής της μακρόχρονης διαδικασίας ανάρρωσης. Η ανεπιθύμητη λήψη ορμονοθεραπείας κατά την παιδική ή εφηβική ηλικία με στόχο η εμφάνιση του σώματος να συνάδει με το φύλο που αποδόθηκε κατά τη γέννηση αναφέρεται επίσης ως παράγοντας που συνδέεται με μείωση των σχολικών επιδόσεων.

³³ Λυκεσός, Α. (2019). [Ρατσισμός του διπλανού θρανίου](#). Εφημερίδα των Συντακτών.

³⁴ Φυλο-διαφορετικά ή φυλο-δημιουργικά παιδιά, ή τρανς ή μη-δυναμικά, ή με ρευστή ταυτότητα φύλου, ή άφυλο, ή gender non-conforming (μη συμμορφούμενα ως προς το αποδοθέν κατά τη γέννηση φύλο), ή ακόμα και σε φάση διερεύνησης της ταυτότητας του φύλου τους (questioning).

Αυτή η σωματική και ψυχολογική πίεση συχνά εμποδίζει τα ίντερσεξ άτομα να αναπτύξουν όλες τις δυνατότητές τους και τα οδηγεί σε σχολική αποτυχία. Σαν αποτέλεσμα, τα ίντερσεξ παιδιά και νεαρά ενήλικα άτομα αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στην απόκτηση τίτλων ανωτέρων σπουδών και κινδυνεύουν να ζήσουν σε συνθήκες φτώχειας όταν μεγαλώσουν. Ακόμα όμως και οι ίντερσεξ άνθρωποι που καταφέρνουν να πετύχουν ανώτερη εκπαίδευση, συνεχίζουν να κουβαλάνε το τραύμα από τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που υπέστησαν στο παρελθόν, σε συνδυασμό με τις διακρίσεις που εξακολουθούν να βιώνουν ως ενήλικες.³⁵

«Μία πρόσφατη έρευνα στην Αυστραλία που συγκέντρωσε δεδομένα για 272 ίντερσεξ άτομα, ηλικίας 16-85+, έδειξε ότι μόνο το ένα τέταρτο των συμμετεχόντων αξιολόγησαν τη συνολική εμπειρία τους στο σχολείο θετικά. Η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων (92%) δε φοίτησε σε σχολείο με συμπεριληπτική εκπαίδευση εφηβικής/σεξουαλικής αγωγής. Συνολικά, το 18% των ανθρώπων με ποικιλομορφία χαρακτηριστικών φύλου έλαβαν μόνον πρωτοβάθμια εκπαίδευση (συγκριτικά με το 2% του γενικού πληθυσμού της Αυστραλίας). Πολλοί συμμετέχοντες (66%) είχαν βιώσει διακρίσεις που κυμαίνονταν από έμμεση έως άμεση λεκτική, σωματική ή άλλη κακοποιητική διάκριση. Οι κίνδυνοι κατά της ευημερίας που αναφέρθηκαν ήταν υψηλοί.»³⁶

Τέλος, αντίστοιχα δυσάρεστα ευρήματα στον τομέα της εκπαίδευσης -που συνάδουν απόλυτα με τις αναφορές των μελών μας- παρατηρούμε και στην πρώτη Ευρωπαϊκή Έρευνα (FRA, 2020)³⁷ που συμπεριέλαβε ίντερσεξ ανθρώπους από όλη την Ευρώπη (και από Ελλάδα):

- Τα ερωτηθέντα ίντερσεξ άτομα ηλικίας 15-17 ετών που συμμετείχαν στην έρευνα βίωσαν...
50% ...εκφοβισμό στο σχολείο
- Η σχολική σας εκπαίδευση ασχολήθηκε σε κάποιο σημείο με θέματα ΛΟΑΤΚΙ;
46% Όχι
15% Ναι, με αρνητικό τρόπο
13% και με θετικό και με αρνητικό τρόπο
- ...Ερώτηση σχετικά με την παρενόχληση που δέχτηκαν κατά τους 12 μήνες πριν από την έρευνα
64% για οποιονδήποτε λόγο
55% προφορικά, αυτοπροσώπως
46% λόγω του ότι είναι ίντερσεξ
- Αριθμός περιπτώσεων που βίωσαν προσβλητικά ή απειλητικά σχόλια λόγω του ότι είναι ίντερσεξ κατά τους 12 μήνες πριν από την έρευνα
23% Μία φορά
21% Δύο φορές
18% 3-5 φορές
35% 6 ή περισσότερες φορές
- Τοποθεσία του τελευταίου περιστατικού παρενόχλησης με κίνητρο το μίσος;
39% Στο σχολείο, στο πανεπιστήμιο
- Ποιος σας παρενόχλησε;
50% Κάποιος από το σχολείο, το κολλέγιο ή το πανεπιστήμιο

³⁵ Ghattas (2015), ό.π.

³⁶ UNESCO TH/DOC/HP2/15/042, ρ.38, <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002354/235414e.pdf>

³⁷ <https://www.oieurope.org/intersex-youth/>

- Καταγγείλατε αυτό το περιστατικό;
88% Όχι

3.1.5. Έρευνα

Το καλοκαίρι του 2020 η ομάδα μας ήρθε σε επαφή με την ερευνητική ομάδα του έργου BRING-IN³⁸, και συγκεκριμένα με ερευνητή και ερευνήτρια που εκπροσωπούσαν το Πάντειο Πανεπιστήμιο. Μας ζητήθηκε να δώσουμε βιωματικές συνεντεύξεις προκειμένου να συνταχθεί μία αναφορά σχετικά με την κοινωνική κατάσταση των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, έδωσαν συνεντεύξεις τον Ιούνιο του 2020 μία μητέρα μη-δυσωδικού-ίντερσεξ παιδιού, ένας ίντερσεξ άνδρας, μία ίντερσεξ γυναίκα και μία νομική επιστήμονας με ειδίκευση στα δικαιώματα των ίντερσεξ ατόμων. Δεδομένου ότι οι τρεις από τις τέσσερις συνεντεύξεις ήταν βιωματικές και περιείχαν ιδιαίτερα ευαίσθητης φύσεως δεδομένα, τα συνεντευξιζόμενα άτομα ζήτησαν από τους ερευνητές/τριες να δουν το κείμενο πριν αυτό δημοσιευθεί. Οι ερευνητές/ριες διαβεβαίωσαν τα συνεντευξιζόμενα άτομα πως θα έβλεπαν το κείμενο και κατ' επέκταση ήταν σε αναμονή των τελικών κειμένων για έγκριση και έπειτα δημοσίευση.

Στις 4 Φεβρουαρίου 2021 ανακαλύπτουμε πως το κείμενο με τις συνεντεύξεις των μελών μας βρισκόταν ήδη δημοσιευμένο στο διαδίκτυο χωρίς να το έχουν προηγουμένως δει, όπως τα είχαν διαβεβαιώσει οι ερευνητές/τριες. Ανακαλύπτουμε πως οι συνεντεύξεις είχαν σχολιασθεί εντός του κειμένου από τους συγγραφείς με φράσεις οι οποίες εμπειρεύσαν λάθη τα οποία μπορούσαν να οδηγήσουν σε περαιτέρω στιγματισμό. Επιπλέον, υπήρχαν παραλείψεις όσον αφορά στη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, καθώς και απουσία παραπομπών σε έγκυρες πηγές. Ενδεικτικά, αναφέρουμε κάποιες από τις παραλείψεις εδώ:

-Το παιδί της συνεντευξιζόμενης μητέρας παρουσιαζόταν ως "κρος-ντρέσερ" ενώ είναι μη δυαδικό και ίντερσεξ.

-Τα λόγια του ίντερσεξ άνδρα είχαν παραποιηθεί, και είχαν προστεθεί στρεβλά και εν αγνοία του κομμάτια από παλαιότερη συνέντευξή του που βρισκόταν δημοσιευμένη στο διαδίκτυο.

-Τα λόγια της ίντερσεξ γυναίκας είχαν παραποιηθεί κυρίως όσον αφορά στα πολύ ευαίσθητα δεδομένα που είχε μοιραστεί σχετικά με το ιατρικό της ιστορικό.

Άλλες παραλείψεις είχαν να κάνουν και με το θεωρητικό κομμάτι:

Σελ. 27: «Όμως, για τα ίντερσεξ άτομα, το ζήτημα είναι περίπλοκο, καθώς ένα ίντερσεξ παιδί δεν μπορεί να ερωτηθεί σχετικά με την ταυτότητα του φύλου του και ακόμα και αν ρωτηθεί: «δεν ξέρει ποιος είναι, τι κάνει σε αυτή τη ζωή, τι θέλει να κάνει»

Όπως είχαμε τότε επισημάνει, «Το σχόλιο αυτό, κατ' εμάς, δεν θα έπρεπε καθόλου να βρίσκεται στην Εθνική Έκθεση υποστηρικτικού προγράμματος για ίντερσεξ, γιατί είναι απόλυτα κακοποινικό για τα τρανς και ίντερ παιδιά, τα οποία από πολύ μικρά (όπως και κάθε άλλο παιδί) γνωρίζουν θαυμάσια την ταυτότητα φύλου που νιώθουν και -όσο τους επιτρέψουμε- την εκφράζουν. Μάλιστα αποτελεί κλασικό παράδειγμα ενηλικισμού και άθλια "δικαιολογία" κάθε τρανσφοβικού ενήλικα, τα γνωστά δηλ. "Είσαι μικρό ακόμα/ Δεν ξέρεις εσύ/ Είσαι μπερδεμένο/κλπ,κλπ", σε αυτά παραπέμπει. Εάν τελικά κρατηθεί, παρακαλώ να επισημανθεί και η αποδόμησή του από το καταφατικό μοντέλο της Α.Ρ.Α. (βλ. Dr. D. Ehrensaft (2016)).»

³⁸ <https://bring-in.eu/>

Στις 12 Φεβρουαρίου η οργάνωση επικοινωνήθηκε με τον ερευνητή ο οποίος μας ενημέρωσε πως υπεύθυνος του έργου είναι ο ίδιος, καθώς σχεδίασε το ερευνητικό πρωτόκολλο. Ταυτόχρονα, επίσημα την ευθύνη για το έργο φέρει καθηγητής του Τμήματος Κοινωνιολογίας. Τις επόμενες ημέρες ζητούμε να κάνουμε κριτική ανάγνωση των κειμένων αλλά η ερευνητική ομάδα το αρνείται, έτσι αποφασίζουμε να επικοινωνήσουμε με όλο το εταιρικό και ακαδημαϊκό σχήμα του έργου. Έπειτα από επικοινωνία με τους εταίρους, η ερευνητική ομάδα δείχνει να κατανοεί τις ανησυχίες μας σχετικά με το κείμενο και δέχεται να προχωρήσουμε σε κριτική ανάγνωση. Μετά από αυτή την ανάγνωση του ελληνικού και αγγλικού κειμένου, στέλνουμε τα κείμενα με τα σχόλια στην ομάδα ώστε να τα ενσωματώσει, κάτι που μας διαβεβαιώνουν πως θα συμβεί για την πλειοψηφία των σχολίων/ παρατηρήσεων.

Στις 7 Απριλίου διαβάζουμε τα νέα κείμενα διαδικτυακά -χωρίς και πάλι να έχουν ελεγχθεί από τα μέλη της οργάνωσης- και συνειδητοποιούμε πως ακόμα υπήρχαν ελλείψεις. Αποφασίζουμε να ενημερώσουμε και πάλι τους εταίρους πως, παρότι ακολουθήσαμε αυτό που μας πρότειναν, το πρόβλημα εγκυρότητας του παραδοτέου παραμένει άλυτο. Η ερευνητική ομάδα μός απαντά πως το θέμα περαιτέρω συνεργασίας για το παραδοτέο είναι λήξαν.

Ενδεικτικά κάποια από τα σχόλιά μας:

- Στην αγγλική μορφή του κειμένου, το παιδί της συνεντευξιαζόμενης μητέρας αναφέρεται ως "it" και όχι ως "they". Το "it" στην Αγγλική χρησιμοποιείται για πράγματα ενώ το "they" για τα μη δυαδικά άτομα.

Στις 28 Απριλίου, και καθώς είχαμε ήδη λάβει κλήσεις από επιστήμονες που ασχολούνται με θέματα φύλου που είχαν δει το κείμενο στο διαδίκτυο και μας είχαν εκφράσει τις ανησυχίες τους, αποφασίζουμε να αποσυρθούμε από το έργο BRING-IN.³⁹ Μετά τη γνωστοποίηση της απόσυρσής μας, εμφανίζεται για πρώτη φορά ο καθηγητής που είναι υπεύθυνος για το έργο, ο οποίος μας ενημερώνει πως εξαιτίας των διακοπών για το Πάσχα, δεν δύναται να ασχοληθεί με το θέμα και επιφυλάσσεται για μετά τις 10 Μαΐου. Έπειτα από αυτή την εξέλιξη, η δικηγόρος μας απαντά στο email του ζητώντας την απόσυρσή μας επιφυλασσόμενη παντός δικαιώματός μας.

Παρά τις παραπάνω προσπάθειες, το παραδοτέο συνεχιζόταν να βρίσκεται στο διαδίκτυο, με αποτέλεσμα να προσφύγουμε στην Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας (ΕΔΗΕ) του Παντείου Πανεπιστημίου. Συγκεκριμένα, ζητήσαμε από την Επιτροπή:

- Να εξετάσει τα θέματα που προκύπτουν καθώς όπως μας ενημέρωσε σε γραπτή επικοινωνία η συγκεκριμένη έρευνα δεν είχε λάβει τη σχετική έγκριση από την Ε.Η.Δ.Ε σύμφωνα με το άρθρο 23 παρ.2α του Νόμου 4521/2018.
- Να γίνει δεκτό το αίτημα απόσυρσής μας από την έρευνα όπως αυτό υποβλήθηκε στις 28 Απριλίου.

Στις 10 Νοεμβρίου 2021 μας κοινοποιείται η απόφαση της Ε.Η.Δ.Ε με Αρ. Πρωτοκόλλου 23/10-11-2021. Αναλυτικά η απόφαση όπως απεστάλη στον καθηγητή υπεύθυνο της έρευνας (έχουμε αφαιρέσει τα προσωπικά δεδομένα):

³⁹ https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiomata/317624_aposyretai-i-intersex-greece-apo-ereyna-toy-panteioy-gia-to-intersex-otoma

Αξιότιμη κύριε Συνάδελφε,

Η υπόθεση της έρευνάς σας έχει εξετασθεί από την αρμόδια Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας του Παντείου Πανεπιστημίου.

Κατά την εξέταση του φακέλου της υπόθεσης διαπιστώσαμε ότι η έρευνα διεξήχθη χωρίς την προηγούμενη υποχρεωτική εκ του νόμου αδειοδότηση της Επιτροπής μας.

Περαιτέρω, βασικές αρχές της έρευνας επιτάσσουν να αφαιρέσετε ό,τι σχετίζεται με την ομάδα Intersex από την έρευνά σας, δεδομένης της επιθυμίας τους να αποχωρήσουν από την έρευνα.

Εκ μέρους της Επιτροπής,
Η Πρόεδρος της ΕΗΔΕ

Έως και σήμερα, 2 χρόνια μετά, το παραδοτέο βρίσκεται δημόσια στο διαδίκτυο με τα δεδομένα μας, χωρίς να έχει εφαρμοστεί η απόφαση της Ε.Η.Δ.Ε. Συνεχίζουμε να λαμβάνουμε κλήσεις από επιστήμονες με απορίες για την εγκυρότητα του εν λόγω παραδοτέου, αλλά και γενικότερα για το έργο BRING-IN. Επιπλέον, τα μέλη της συγκεκριμένης ερευνητικής ομάδας παραπέμπουν το έργο BRING-IN ως 'καλή πρακτική' σε άλλα ευρωπαϊκά έργα στα οποία αναλαμβάνουν την επιμέλεια⁴⁰.

Το συγκεκριμένο περιστατικό επανατραυμάτισε τα μέλη μας που μοιράστηκαν τα βιώματά τους με την ερευνητική ομάδα, ενώ το μη έγκυρο περιεχόμενο του παραδοτέου μάς προκαλεί ανησυχία, καθώς η έλλειψη και μη συμπεριληπτική απεικόνιση της ίντερσεξ πραγματικότητας και του ίντερσεξ βιώματος -ειδικά σε ένα μέσο με μεγάλη απήχηση όπως το διαδίκτυο- μπορεί να αποτελέσει πηγή πρόκλησης νέων περιστατικών ρητορικής μίσους. Παράλληλα, το περιστατικό αυτό εγείρει και άλλα δύο κρίσιμα ζητήματα: 1) την έλλειψη μηχανισμών παρακολούθησης της εφαρμογής των αποφάσεων των Επιτροπών Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας των Πανεπιστημίων, και 2) τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά στην αξιολόγηση των ερευνητικών προτάσεων που κατατίθενται προς χρηματοδότηση και τον συνεχή έλεγχο τήρησης των προδιαγραφών σχετικά με τα ηθικά ζητήματα που προκύπτουν στις έρευνες με ευπαθείς ομάδες κατά τη διάρκεια των χρηματοδοτούμενων έργων.

---

⁴⁰ Βλ. Unidiversity, Πανεπιστήμια στον Δρόμο προς την Ποικιλομορφία, σελ 9. <https://drive.google.com/file/d/1sVApw6hcRu4xrMWrKt-lXfRbil-l-Jhlu/view?fbclid=IwAR00yZ1yTDno22BmzvAwckFmP0bCXVW7EGOJM7PEk6wV6XteqyltYRvfqR4>

3.1.6. Θρησκεία

Η ιστοσελίδα omofylofilia.gr υπάρχει από το 2015 και παρουσιάζεται ως "η μεγαλύτερη επιλογή άρθρων και πηγών σχετικά με την ομοφυλοφιλία και την Ορθόδοξη Θρησκεία". Επιπλέον, στην ενότητα "Σχετικά με εμάς" αναφέρεται ότι: "Αυτός ο ιστότοπος είναι μια προσπάθεια να εκφράσουμε ένα αόρατο κομμάτι της κοινωνίας μας: τους ανθρώπους εκείνους που, ενώ έλκονται σεξουαλικά από το ίδιο φύλο, πιστεύουν ταυτόχρονα στον Ιησού Χριστό και θέλουν να ζήσουν μαζί Του. Πρόκειται για μια ομάδα ανθρώπων που δεν εντάσσονται στις καθιερωμένες αφηγήσεις σχετικά με την ομοφυλοφιλία. Η κοινότητα ΛΟΑΤΚΙ+ είναι συχνά επιθετική απέναντί τους, ενώ η Εκκλησία σπάνια μιλάει γι' αυτούς τους πιστούς, στέκεται αδιάφορη ή και εχθρική". Έτσι, παρουσιάζεται ως ιστότοπος που προσπαθεί να παράσχει βοήθεια σε ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα⁴¹ και παρέχει επίσης υπηρεσίες "συμβουλευτικής" από διάφορους ιερείς στην Ελλάδα και στην Κύπρο. Όσοι αναζητούν υπηρεσίες συμβουλευτικής από ιερέα, μπορούν να συμπληρώσουν μια ηλεκτρονική πλατφόρμα αναφέροντας τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου τους και την πόλη/περιοχή που ζουν και ένας ιερέας της περιοχής θα έρθει σε επαφή μαζί τους.

Στις 2/5/2020, η ιστοσελίδα ανέβασε ένα άρθρο με τίτλο "Ο ίντερσεξ φίλος μου"⁴². Η αφήγηση βασίζεται σε έναν διάλογο (πιθανότητα φανταστικό) μεταξύ δύο φίλων (Στέλιος και Ιωάννης) όπου ο ένας από αυτούς (Στέλιος) αποκαλύπτει ότι είναι ίντερσεξ. Το άρθρο παρουσιάζει τι είναι ίντερσεξ με πολύ λεπτομερή τρόπο και εξηγεί γιατί ο όρος "ερμαφρόδιτος" είναι ξεπερασμένος. Παρόλο που ο Στέλιος αναφέρει ότι έχει "θηλυκά χρωμοσώματα" και ότι "δεν χειρουργήθηκε κατά τη γέννηση", ο διάλογος συνεχίζεται:

- **Στέλιος:** Δεν σου εξήγησα ότι τα χρωμοσώματά μου είναι θηλυκά; Αυτό αποφάσισε ο Θεός για μένα να είμαι. Θα γίνω κάτι διαφορετικό; Τα χρωμοσώματα επιλέγονται μία φορά, κατά τη διάρκεια της σύλληψης. Τα σωματικά χαρακτηριστικά, σήμερα, αν θέλουμε, τα αλλάζουμε. Και αν τα αλλάξουμε, πρέπει να το κάνουμε όταν υπάρχει ένα ελάττωμα της φύσης για να το διορθώσουμε, και όχι να αλλάξουμε κάτι που είναι φυσιολογικό και φυσικό.

- **Ιωάννης:** Έχεις δίκιο, γιατί μιλάς με πίστη. Και όπου υπάρχει πίστη, εκεί μόνο μπορεί να υπάρξει αληθινή αγάπη. Γιατί αληθινή αγάπη με κάποιον μπορούμε να έχουμε μόνο όταν έχουμε τον Θεό ανάμεσά μας, καθώς ο Θεός είναι αγάπη ("Ο Θεός είναι αγάπη", Α΄ Ιωάννου 4: 8). Αλλά πώς μπορούμε να έχουμε τον Θεό κοντά μας και να Τον αγαπάμε αληθινά, αν δεν κάνουμε το θέλημά Του; Τι γίνεται αν Εκείνος μας δώσει αρσενικά χρωμοσώματα και εμείς Του πούμε: "Όχι, θέλουμε να είμαστε γυναίκες", ή το αντίστροφο; Αυτό είναι φυσικά αδύνατο. Επομένως, "όχι" στην αλλαγή φύλου, αλλά "ναι" στη διόρθωσή του. Στη διόρθωση του φαινοτύπου με βάση τον γονότυπο. Ανάλογα με τα χρωμοσώματα, θα πρέπει να διορθωθούν τα φυσικά, ανατομικά χαρακτηριστικά του φύλου (ειδικά στο ΧΧΥ, αν υπερσχύουν τα ανδρικά χαρακτηριστικά, όλες οι διορθώσεις θα πρέπει να γίνουν στον ανδρικό χαρακτήρα, ενώ σε περιπτώσεις μωσαϊκών, θα πρέπει να γίνουν διορθώσεις στον γονότυπο των πλεοναζόντων κυττάρων, με βάση δύο ή περισσότερα είδη γονότυπου-μωσαϊκών κυττάρων).

- **Στέλιος:** Αυτό δεν είναι πάντοτε απαραίτητο. Όταν το χρειαζόμαστε, τα διορθώνουμε (εννοώντας τα ανατομικά χαρακτηριστικά). Μπορούμε να αντιληφθούμε το πρόβλημά μας ως μια δοκιμασία στη ζωή μας από τον Θεό, στην οποία μπορούμε να είμαστε υπομονετικοί και να γίνουμε καλύτεροι και να αποδεχτούμε το πρόβλημα με το οποίο γεννηθήκαμε και να μην αλλάξουμε τίποτα, εκτός από το να διορθώσουμε τον εσωτερικό μας εαυτό.

⁴¹ Βλ. επίσης Θανάουλος, Η εκσυγχρονισμένη ομοφοβία της Ορθόδοξης Χριστιανικής Πίστης, 2020 <https://avmag.gr/iksygchronismeni-omofobia-tis-orthodoxis-christianikis-pistis/>

⁴² <https://omofylofilia.gr/2020/o-intersex-filos-mou/>

- **Ιωάννης:** Όλα όσα λένε είναι πολύ σημαντικά και με ωφελεί που σας ακούω. Αλλά ακούστε τι έχω να πω εγώ. Αν θέλετε να κάνετε οικογένεια -ακόμα κι αν δεν μπορείτε να φέρετε παιδιά στον κόσμο- τότε βεβαιωθείτε ότι έχετε μια εξωτερική εμφάνιση παρόμοια με αυτή που μου αποκαλύψατε ότι υπάρχει μέσα σας, στο σώμα σας, ακόμη και στα κύτταρά σας. Αν το κάνετε αυτό, θα σας βοηθήσει τελικά να βρείτε τον εαυτό σας ως σύντροφο, που είναι αυτό που χρειάζεστε. Και τότε θα βρείτε τον σύντροφό σας...

- **Στέλιος:** Θα είμαστε φίλοι μέχρι τότε;

- **Ιωάννης:** Φυσικά!

Είναι προφανές ότι πρόκειται για ένα πολύ καλό δομημένο κείμενο που μπορεί να παραπλανήσει το ακροατήριο και να υποκινήσει μίσος, αφού το νόημα είναι ότι τα ίντερσεξ άτομα είναι "μη φυσιολογικά" και πρέπει να "διορθωθούν" προκειμένου να ευθυγραμμιστούν με τον τρόπο που τα δημιούργησε ο Θεός.

Το άρθρο δεν εστιάζει στην αυτοπροσδιορισμό και την επιλογή του ατόμου, αλλά δίνει σαφείς οδηγίες -υποκινούμενες από δογματικά θρησκευτικά κριτήρια- για το πώς ένα ίντερσεξ άτομο πρέπει να ενεργήσει προκειμένου να ζήσει μια ζωή που να είναι αρεστή στον Θεό: οι οδηγίες αυτές ενθαρρύνουν το άτομο να προβεί σε χειρουργικές και άλλες ιατρικές παρεμβάσεις που δεν βασίζονται στις επιθυμίες του, αλλά στη χρωμοσωμική του σύσταση. Τέτοιες πρακτικές είναι κοινές μέχρι σήμερα, και, όπως έχει ήδη αναφερθεί, έχουν αναγνωριστεί ως επιβλαβείς ιατρικές πρακτικές από τα Ηνωμένα Έθνη και άλλα διεθνή όργανα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο της Στρατηγικής της για την ΛΟΑΤΚΙ+ ισότητα και της Στρατηγικής για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Η Intersex Greece σχολίασε δημόσια κάτω από το άρθρο, εξηγώντας ότι είναι παραπλανητικό και ότι βλάπτει και παθολογικοποιεί τα ίντερσεξ άτομα. Τότε, ο συγγραφέας απάντησε -χωρίς να παραδεχτεί ότι το άρθρο δεν δίνει στο ίντερσεξ άτομο καμία άλλη επιλογή από το να "κανονικοποιήσει" το σώμα του αν θέλει να ζήσει μια θεώρεστη ζωή- ότι δεν συμφωνεί μαζί μας, και ότι το άρθρο, με βάση το δικαίωμα στην ελευθερία του λόγου, θα παραμείνει ως έχει, παρόλο που αργότερα το κατέβασε τελικά από τη σελίδα. Έπειτα από αυτό, η Intersex Greece, κατήγγειλε το γεγονός στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την βοήθεια της OII Europe, στο πλαίσιο μιας αναφοράς που κατατέθηκε για την τροποποίηση του Άρθρου 83(1) της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να συμπεριλάβει τη ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους⁴³ στη λίστα των εγκλημάτων.

3.1.7. Κοινωνία και ΜΜΕ

ΠΡΟΣΟΧΗ! η παρουσίαση της ίντερσεξ κατάστασης και σωματικότητας στους παρακάτω επισυναπτόμενους συνδέσμους, μπορεί να είναι τραυματική ή επανατραυματιστική για τα ίντερσεξ άτομα ή/και τα οικεία τους πρόσωπα

Σύμφωνα με την πρόσφατη Ευρωπαϊκή Έρευνα (FRA, 2020) τα ίντερσεξ άτομα αντιμετωπίζουν πολλαπλές μορφές διακρίσεων:

⁴³ Βλ. OII Europe, Towards an extension of the list of EU crimes to hate speech and hate crime και συγκεκριμένα σελ. 37 https://www.oii-europe.org/wp-content/uploads/2021/05/OII-Europe-Submission_Extension-Hate-Speech-and-Crime_FINAL.pdf

«Σχεδόν τα δύο τρίτα των ίντερσεξ ερωτηθέντων, σε ποσοστό 62%, βίωσαν διακρίσεις σε τουλάχιστον έναν τομέα της ζωής τους λόγω του ότι είναι ίντερσεξ κατά τους 12 μήνες πριν από την έρευνα:

36% Στο σχολείο, στο πανεπιστήμιο

35% Στην υγειονομική περίθαλψη ή στις κοινωνικές υπηρεσίες

33% Σε μπαρ, εστιατόρια, καφετέριες, νυχτερινά κέντρα διασκέδασης

32% Στην εργασία

28% Στα καταστήματα

27% Στην αναζήτηση εργασίας

25% Στην επίδειξη εγγράφων ταυτοποίησης

20% Στη στέγαση

Διακρίσεις σε άλλους τομείς της ζωής εκτός της εργασίας: Τα ποσοστά μεταξύ των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων είναι υψηλότερα για τους trans (55%) και τους ίντερσεξ (59%) ερωτηθέντες. Οι λόγοι των διακρίσεων για το γεγονός ότι κάποιο άτομο είναι ίντερσεξ μπορεί να βασίζονται στην έκφραση του φύλου, στο ανάστημα ή σε άλλες σωματικές εμφανίσεις ενός ατόμου που δεν συμμορφώνονται με το θηλυκό ή αρρενωπό πρότυπο.

Ιντερφοβία είναι όταν οι διακρίσεις βασίζονται στα ίντερσεξ χαρακτηριστικά ενός ατόμου. Στον αθλητισμό αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αποκλεισμό, γελοιοποίηση & διακριτική μεταχείριση των ίντερσεξ αθλητών/-τριών.»⁴⁴

Στην Ελλάδα, μέσα στην τελευταία 10ετία έχει καταγγεληθεί στην οργάνωση μας σημαντικό πλήθος περιστατικών ρητορικής μίσους σε κάθε τομέα της κοινωνικής ζωής, με αιτία είτε τη διάχυτη έλλειψη γνώσης στην ελληνική κοινωνία, είτε την ξεκάθαρη ιντερφοβία. Πολλά από αυτά τα περιστατικά τα περιγράφουν αναλυτικά τα ίδια τα ίντερσεξ άτομα που απάντησαν στο βιωματικό ερωτηματολόγιο της έρευνάς μας (βλ. παρακάτω 3.2).

Ωστόσο, αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι ο λόγος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ), είτε κατά την παράθεση των γεγονότων είτε στην αναπαραγωγή τους, συχνά βασίζεται σε στερεότυπα και προκαταλήψεις, ενώ παράλληλα στοχοποιεί και διαμορφώνει επικρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις. Με άλλα λόγια, τα ΜΜΕ με την ευρεία τους κάλυψη και προσβασιμότητα, έχουν την δύναμη να γαλουχούν την κοινωνία και να την "εκπαιδεύουν" είτε προς την κατεύθυνση της συμπερίληψης και της αποδοχής, είτε προς αυτήν της ρητορικής μίσους, των διακρίσεων και του αποκλεισμού.

Στην περίπτωση των ίντερσεξ ανθρώπων, τα περισσότερα ελληνικά συστημικά ΜΜΕ έχουν πλήρη άγνοια και εξακολουθούν να παρουσιάζουν τα βιώματα των ίντερσεξ προσώπων ως "σπάνιες", "αξιοπεριέργες", "παράξενες" ή "παράδοξες" περιπτώσεις με φανταχτερούς τίτλους και άκυρη/παρωχημένη ορολογία, που τις δανείζονται συνήθως από άρθρα του εξωτερικού, τα οποία αποδίδουν στα ελληνικά με άστοχες ή/και στιγμιστικές μεταφράσεις, όπως στα λίγα ενδεικτικά παραδείγματα που ακολουθούν:

- [«Άνδρας ανακάλυψε τυχαία πως γεννήθηκε με ωοθήκες, μήτρα και έχει έμμηνο ρύση τα τελευταία 20 χρόνια»](#)
- [«Άνδρας μπήκε στο χειρουργείο για κήλη και οι γιατροί βρήκαν ότι είχε γυναικεία γεννητικά όργανα»](#)
- [«Διάσημο μοντέλο αποκαλύπτει: Είμαι μεσοφυλική»](#)

⁴⁴ <https://www.oieurope.org/recent-survey-shows-high-rate-of-discrimination-of-intersex-people-in-europe/>

- [«Η πραγματική δήλωση ενός ερμαφρόδιτου»](#)
- [«Ερμαφρόδιτοι: Διαφορετικότητα ή κατάρα»](#)

Αν και η στρεβλή ή παρωχημένη πληροφόρηση των ΜΜΕ καθεαυτή δεν αποτελεί απαραίτητα ρητορική μίσους, ωστόσο τέτοια άρθρα διαιωνίζουν την παθολογικοποίηση, το συνακόλουθο κοινωνικό στίγμα, τη ντροπή, τη μυστικότητα και τον οίκτο, ακόμα και όταν θεωρητικά ή φαινομενικά πρεσβεύουν τα ακριβώς αντίθετα. Η άκυρη ορολογία και οι αδόκιμες εκφράσεις όπως "μεσόφυλοι/μεσοφυλικοί", "ερμαφρόδιτοι", "τρίτο φύλο", "αυτοί που έχουν και τα δύο", "γενετικές διαταραχές/ανωμαλίες" και άλλα πολλά, μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα τη στρέβλωση της πληροφορίας, τον αποπροσανατολισμό του κοινού και τελικά να συντείνουν στη ρητορική μίσους (που συχνά εκφράζεται αθρόα από το αναγνωστικό κοινό στα ανεπίβλεπτα σχόλια κάτω από τέτοια άρθρα).

Άλλοτε πάλι, πέραν της άγνοιας για τα ίντερσεξ ζητήματα, γράφονται άρθρα εξ ορισμού ομοφοβικά/τρανσφοβικά/ίντερφοβικά, δηλαδή άρθρα συντηρητικής κατεύθυνσης και ιδεολογίας που διέπονται από μισαλλόδοξη, πατριαρχική ή/και ρατσιστική/σεξιστική ρητορική. Τέτοια άρθρα παρουσιάζουν τα ίντερσεξ ζητήματα σαν "ιδεολογική προπαγάνδα" και σαν "ατζέντα που βλάπτει τα παιδιά και την ετεροκανονική οικογένεια" ("woke agenda"). Ακριβώς λόγω της άγνοιας αυτών των αρθρογράφων γύρω από τις έννοιες και τις διαστάσεις του φύλου, στα άρθρα αυτά διαπιστώνεται μία υπεραπλούστευση και ισοπέδωση των εννοιών αυτών, σαν να σημαίνουν όλες το ίδιο:

- [«Ερμαφρόδιτες πεταλούδες στα σχολεία & η πονηρία του «I» στο ΛΟΑΤΚΙ+»](#)
- [«Το όλος της γής και... οι ομοφυλόφιλοι, οι ερμαφρόδιτοι και οι... πούστηδες»](#)
- [«Το φύλο δεν αλλιάζει. Αλλιάζει η συμπεριφορά»](#)
- [«Αμερικανικό Κολλέγιο Παιδιάτρων: Το ιδεολόγημα της ταυτότητας φύλου καταστρέφει τα παιδιά»](#)

Επιπρόσθετα, εκτός από τα αδόκιμα άρθρα, στο διαδίκτυο κυκλοφορούν επίσης παρουσιάσεις, πρακτικά συνεδρίων και "ενημερωτικών" ημερίδων ιατρών και συναφών επαγγελματιών, ενίοτε και με τη μορφή ακαδημαϊκών σημειώσεων για τους φοιτητές τους.⁴⁵ Οι παρουσιάσεις αυτές συνήθως είναι επιστημονικά παρωχημένες και διαιωνίζουν το στίγμα της παθολογικοποίησης τόσο για τις τρανς ταυτότητες (παρά την διεθνή αποπαθολογικοποίηση τους στο ICD-11, 2020) όσο και για την ίντερσεξ φυσιολογία, σε μια προσπάθεια να δικαιολογήσουν τις αισθητικές επεμβάσεις ακρωτηριασμού των γεννητικών οργάνων των ίντερσεξ βρεφών και παιδιών (IGM), παρά την προσφατη νομική τους απαγόρευση στην Ελλάδα. Ενδεικτικά, παραθέτουμε κάποιες παρουσιάσεις από τις πολλές που μας έχουν αναφερθεί:

- [«Ο ρόλος του Χειρουργού στη Διάγνωση και Θεραπεία των Διαταραχών της Ανάπτυξης του Φύλου»](#)
- [«Διαταραχές Ταυτότητας Φύλου: Νεώτερα δεδομένα ως προς τη διάγνωση και την αντιμετώπιση», <https://alopsis.gr/διαταραχές-ως-προς-την-ταυτότητα-του-φ/>](#)
- [«Ομοφωνίες στη διαχείριση περιστατικών διαταραχών φύλου»](#)
- [«Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση στα Σχολεία: Άγωση ή χειραγώγηση;»](#)

⁴⁵ <https://orlandolgbt.gr/deltio-typoy-transfoviko-stroggyllo-trapezi-sto-1-o-panellinio-synedrio-tis-ellinikis-paidopsychiatrikis-etairias/>

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι κάποιες φορές, ορισμένες θεωρήσεις ιδιωτών που δεν βασίζονται στη σύγχρονη επιστημονική γνώση η οποία δίνει προτεραιότητα στα ανθρώπινα δικαιώματα, λαμβάνουν κρατική χρηματοδότηση και έγκριση από το Υπουργείο Παιδείας ως "ενημερωτικό υλικό" που προτείνεται να διδαχθεί στα σχολεία:

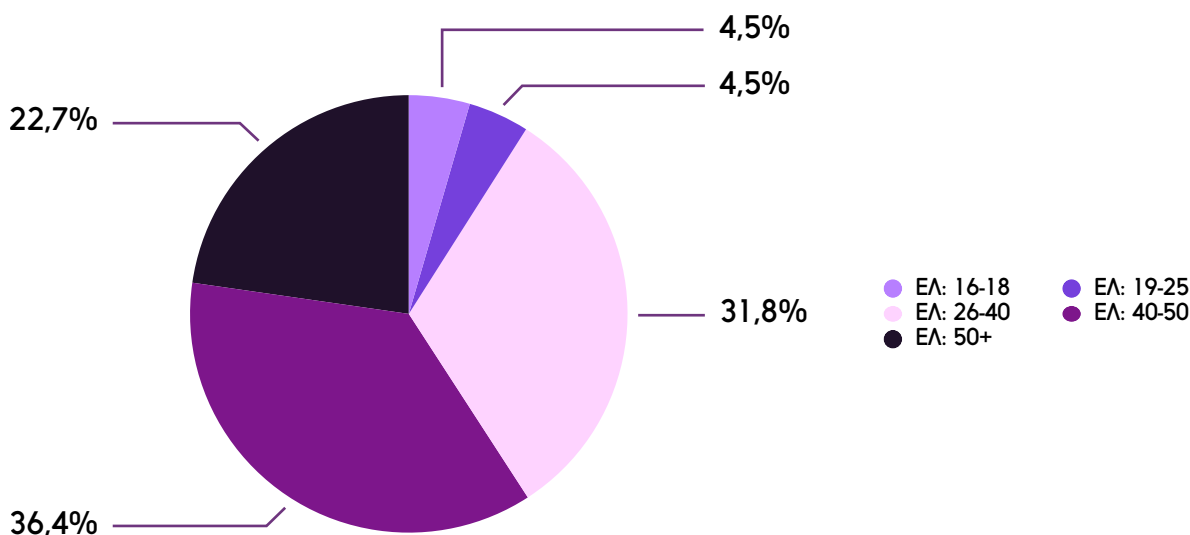
■ «ΠΡΟΓΕΝΝΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ»

3.2. Αποτελέσματα βιωματικού ερωτηματολογίου

Το βιωματικό ερωτηματολόγιο απευθυνόταν σε ενήλικα ίντερσεξ άτομα, σε γονείς/φροντιστές-ριες/ κηδεμόνες/συντρόφους/φίλες-ους-α/συγγενείς ίντερσεξ ατόμων, καθώς και σε επαγγελματίες από τους κλάδους της ιατρικής, της παραϊατρικής ή/και της ψυχικής υγείας με σχετική εμπειρία στη φροντίδα ίντερσεξ ατόμων. Διανεμήθηκε στο διαδίκτυο μέσω της πλατφόρμας Google η οποία έμεινε ενεργή για περίπου ένα μήνα. Η φόρμα Google που διανεμήθηκε δεν συλλέγει αυτόματα προσωπικά δεδομένα (ηλικία, όνομα, στοιχεία επικοινωνίας). Η Intersex Greece συνέλεξε μόνο την πληροφορία που τα ίδια τα άτομα ήθελα να μοιραστούν. Επίσης, ως δικλείδα ασφαλείας, τα άτομα που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο μπορούσαν να αποσύρουν την απάντησή τους σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή με την αποστολή ενός email στην οργάνωση για να εντοπιστεί η απάντηση. Όλες οι απαντήσεις που συλλέξαμε ήταν ανώνυμες εκτός από κάποια άτομα που τα ίδια επιθυμούσαν να γνωστοποιήσουν στην οργάνωση τα στοιχεία τους όπως τη διεύθυνση email τους. Στο ελληνικό ερωτηματολόγιο συγκεντρώσαμε 21 απαντήσεις και στο αγγλικό 2. Το αρχικό αγγλικό ερωτηματολόγιο το οποίο "χακαρίστηκε" συγκέντρωσε 20.001 απαντήσεις καθώς οι χάκερς με ένα bot παραποίησαν τα ποσοστά των απαντήσεων.

Ηλικία ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα: Από τα 21 άτομα που απάντησαν στο ελληνικό ερωτηματολόγιο, τα 11 ήταν ίντερσεξ άτομα ή άτομα με κάποια ποικιλομορφία των χαρακτηριστικών φύλου, τα 7 ήταν γονείς/φροντιστές-ριες/κηδεμόνες ίντερσεξ ατόμων, και τα 3 ήταν επαγγελματίες σε κλάδο ιατρικής, παρα-ιατρικής ή/και ψυχικής υγείας με σχετική εμπειρία στα ίντερσεξ θέματα. Όσον αφορά στην ηλικία, 8 άτομα (36,4%) ήταν 40-50 ετών, 6 άτομα (31,8%) 26-40 ετών, 5 άτομα (22,7%) 50+, 1 άτομο (4,5%) ήταν 19-25 ετών και άλλο 1 άτομο (4,5%) ήταν 16-18 με προαιρετική συναίνεση γονέα/κηδεμόνα/φροντιστή. Στο αγγλικό ερωτηματολόγιο απάντησαν 2 άτομα που ήταν ίντερσεξ άτομα ή άτομα με κάποια ποικιλομορφία των χαρακτηριστικών φύλου, 1 ήταν 26-40 ετών και 1 ήταν 50+ ετών.

Ηλικία ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα

Φύλο ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα: Προαιρετικά, τα άτομα που απάντησαν το ερωτηματολόγιο κλήθηκαν να μοιραστούν το φύλο τους όπως έχει καταχωρηθεί στις ληξιαρχικές αρχές κατά τη γέννησή τους. Στο ελληνικό ερωτηματολόγιο λάβαμε 17 απαντήσεις: 8 άτομα (47,1%) έχουν καταγραφεί ως 'άρρεν', 7 άτομα (41,2%) ως 'θήλυ' και 1 άτομο (11,8%) ως 'άλλο'. Καθώς στην Ελλάδα υπάρχουν μόνο οι δύο επιλογές 'άρρεν' και 'θήλυ', πιθανό το 1 αυτό άτομο να έχει έγγραφα από ξένες αρχές. Επίσης ρωτήσαμε επιπλέον πώς τα ίδια τα άτομα αυτοπροσδιορίζονται ανεξάρτητα από το καταχωρισμένο φύλο τους. Λάβαμε 6 απαντήσεις: 1 άτομο αυτοπροσδιορίζεται ως 'Άλλο', 2 άτομα ως 'ίντερσεξ γυναίκα', 1 άτομο ως 'Nonbinary/genderfluid', 1 άτομο ως 'ίντερσεξ', 1 άτομο ως 'ρευστό φύλο/μη δυαδικό'. Στο αγγλικό ερωτηματολόγιο και τα 2 άτομα ήταν καταχωρισμένα στα δημόσια έγγραφα ως 'άρρενα'. Ωστόσο, 1 άτομο απάντησε ότι αυτοπροσδιορίζεται ως 'μη δυαδικό' και 1 άτομο ότι αυτοπροσδιορίζεται ως 'θηλυκό'.

Οι αναφορές περιστατικών ρητορικών μίσους που λάβαμε έχουν ταξινομηθεί παρακάτω σε τέσσερα υποκεφάλαια: 'Ιατρική κοινότητα', 'Εκπαίδευση', 'Οικογένεια και κοντινό περιβάλλον', 'Κοινωνία'.

3.2.1. Ιατρική κοινότητα

Η συντριπτική πλειοψηφία των περιστατικών ρητορικής μίσους που καταγράφηκαν στο ερωτηματολόγιο προέρχονται από την ιατρική κοινότητα. Λάβαμε μία μόνο απάντηση από γονέα/φροντιστή/κηδεμόνα/σύντροφο/φίλο/συγγενή ίντερσεξ ατόμου ότι δεν έχει τύχει κάποιο περιστατικό μέχρι στιγμής. Τα περιστατικά παρατίθενται στη σειρά με την οποία στάλθηκαν οι απαντήσεις μέσω του ερωτηματολογίου. Πληροφορίες που σχετίζονται με προσωπικά δεδομένα ή που θα μπορούσαν να "φωτογραφίζουν" συγκεκριμένα άτομα και καταστάσεις έχουν αφαιρεθεί.

Ελληνικό ερωτηματολόγιο

Περιστατικό 1

Ίντερσεξ άτομο: "Το 2010 σε ηλικία 28 χρονών είχα μια άσχημη σωματική εμπειρία. Άρχισαν να διαταράσσονται οι ορμόνες μου, είχα έντονους πόνους στα γεννητικά όργανα και ακολούθησε ένα βράδυ αποβολής αίματος. Νόμισα πως είχε να κάνει με πέτρα στο νεφρό, πήγα σε διάφορους γιατρούς στην πόλη μου ουρολόγο, ενδοκρινολόγο, οι οποίοι ουσιαστικά δεν είχαν ιδέα τι είχα και τι να κάνουν και με παρέπεμψαν στο νοσοκομείο. Εκεί πέρα με ανέλαβε ένα τιμ από 12 γιατρούς όλων των ειδικοτήτων, το οποίο με παρακολουθούσε έως το Μάρτιο του 2015. Στην αρχή **όταν πήγα, με φωτογραφίζανε, μου κάνανε διαρκώς ορμονικές εξετάσεις και μου επέβαλαν να τις κάνω σε όλη μου τη ζωή.** Μου είπαν ότι γεννήθηκα με το ΧΧΥ χρωμόσωμα ή αλλιώς ότι έχω το σύνδρομο ΧΧΥ Klinefelter. Με τρομοκράτησαν λέγοντάς μου πως θα αποκτήσω ψυχολογικές διαταραχές, κατάθλιψη, διαταραχές ύπνου, πρώιμη οστεοπόρωση, χαμηλή libido, προβλήματα στο θυρεοειδή, υπογονιμότητα και πως μέχρι τα 35 μου θα αποκτήσω καρκίνο. Όλα αυτά τα χρόνια ταλαιπωρήθηκα αρκετά με το να πηγαиноέρχομαι για να μου κάνουν διαρκώς εξετάσεις.

Όταν αποφάσισα να διαμαρτυρηθώ για την ταλαιπωρία, **κάποιοι ενδοκρινολόγοι με αντιμετώπισαν υποτιμητικά, σαν ένα ερμαφρόδιτο άτομο που δεν το βοηθά κανείς και με έκαναν να αισθάνομαι πολύ άσχημα. Στην πραγματικότητα δεν ήξεραν τίποτα, όπως αποδείχτηκε, και στηρίζονταν πάνω σε φήμες και σε ό,τι έγραφαν κάποια ανακριβή βιβλία** γύρω από όλο αυτό το θέμα.

Εκτός από τη σωματική ταλαιπωρία όλα αυτά τα χρόνια, την αντιμετώπισή μου από τους γιατρούς ως πειραματόζωο, την άγνοια γύρω από την ίντερσεξ σωματικότητα, τα οικονομικά έξοδα για γιατρούς, εξετάσεις, ορμόνες είναι υπέρογκα.

Μεταγενέστερα σε ηλικία 41 χρόνων δέχθηκα μια άσχημη λεκτική κακοποίηση από τους ιατρούς του δημοσίου συγκεκριμένα από ορθοπεδικό την περίοδο που περνούσα επιτροπές αναπηρίας για ισόβια σύνταξη, μου είπε κατάμουτρα ότι στην ουσία είμαι μια αποτυχημένη έκτρωση (δηλαδή ότι σύμφωνα με τον προγεννητικό έλεγχο, όταν βρεθεί το επιπλέον χρωμόσωμα, οι γιατροί ζητάνε από τους γονείς να "ρίξουν" το βρέφος) και αυτό που απάντησε ήταν πως αν εσύ γεννιόσουν τώρα θα σε σκοτώναμε γιατί είσαι μια ανωμαλία της φύσης και παιδιά σαν και σένα δεν πρέπει να ζουν γιατί δεν έχουν να προσφέρουν τίποτα εκεί έξω. Παλιότερα τέτοια αντιμετώπιση είχα και από τον ουρολόγο-ενδοκρινολόγο του νοσοκομείου ο οποίος υποτίθεται ήταν και ο γιατρός που με κούραρε."

“

...αν εσύ γεννιόσουν τώρα θα σε σκοτώναμε γιατί είσαι μια ανωμαλία της φύσης και παιδιά σαν και σένα δεν πρέπει να ζουν γιατί δεν έχουν να προσφέρουν τίποτα εκεί έξω.

Περιστατικό 2

Ίντερσεξ άτομο: "Στην παιδική αλληλά και στην εφηβική ηλικία, κάθε φορά που ερχόμουν σε επαφή με τους γιατρούς, οι χαρακτηρισμοί που άκουγα ήταν λάθος της φύσης, ανωμαλία χρωμοσωμική, γεννήθηκε με πολλή σύνδρομα, άντρας σε σώμα γυναίκας, απ' έξω γυναίκα και από μέσα άντρας, και αρκετά άλλα που έχω απωθήσει προκειμένου να αντέξω να συνεχίσω να ζω. Χειρότερο όλων ήταν ο τρόπος με τον οποίο λέγονταν όλα τα παραπάνω. Με ξεδιάντροπη απέχθεια ή με οίκτο. Συνοδεύονταν από αυστηρές εντολές να μην το μάθει ποτέ κανείς γιατί προφανώς ήταν φρικιαστικό για τους ίδιους. Δεν το έμαθε ποτέ ούτε ο ίδιος ο πατέρας μου, διότι τόσο πολύ είχαν πείσει τη μητέρα μου ότι αυτό που μου συνέβαινε ήταν φρικιαστικό και τερατώδες. Μάλιστα μου είχαν πει ότι σε όλον τον πλανήτη πρέπει να ήμασταν πέντε άτομα όλα κι όλα.

“

...κάθε φορά που ερχόμουν σε επαφή με τους γιατρούς, οι χαρακτηρισμοί που άκουγα ήταν λάθος της φύσης, ανωμαλία χρωμοσωμική, γεννήθηκε με πολλή σύνδρομα, άντρας σε σώμα γυναίκας, απ' έξω γυναίκα και από μέσα άντρας, και αρκετά άλλα που έχω απωθήσει προκειμένου να αντέξω να συνεχίσω να ζω.

Έχασα την επαφή με τον εαυτό μου και δημιουργήθηκαν ψυχαναγκασμοί που με τη σειρά τους δημιούργησαν αγχώδη διαταραχή και κατάθλιψη. Όλες μου οι επιλογές έγιναν σε αυτήν τη βάση και όχι στη βάση των αναγκών μου και των προτιμήσεων μου. Κυριολεκτικά θυσιάσα τον εαυτό μου σε μια αποδεκτή και συμβατή εικόνα. Δημιουργήθηκε εξαρτητική συμπεριφορά, ασαφής εικόνα εαυτού, άγχος εγκατάλειψης και απόρριψης, και σε κάποια στιγμή εγκαταλείφθηκα στη στήριξη του αλκοόλ και των ναρκωτικών. Όλες μου οι επιλογές, σε αυτήν τη βάση, έφεραν φρικτές συνέπειες και τραγικά λάθη και χρειάστηκε να υπερβώ αφ' εαυτού ό,τι ένιωθα και καταλάβαινα ως τότε, προκειμένου να βρω λύσεις και απαντήσεις ώστε να χαρώ την ύπαρξη μου ως έχει. Οι σπουδές και η καριέρα είχαν μείνει πίσω και χρειάστηκε να δουλέψω σκληρά προκειμένου να υποστηρίξω τελείως μόνη την αλλαγή μου. Πλήρως για την ενδεδειγμένη θεραπεία μόνη και πλήρως αδρά για την ψυχοθεραπεία μου προκειμένου να οδηγηθώ σε ένα συμπέρασμα που θα έπρεπε εξ

ορισμού να μου είχε πει κάποιος: ότι το σώμα μου είναι φυσιολογικό και ότι έχω δικαίωμα να ζήσω και να αγαπηθώ όπως είμαι.”

“

Πλήρωνα για την ενδεδειγμένη θεραπεία μόνη και πλήρωνα αδρά για την ψυχοθεραπεία μου προκειμένου να οδηγηθώ σε ένα συμπέρασμα που θα έπρεπε εξ ορισμού να μου είχε πει κάποιος: ότι το σώμα μου είναι φυσιολογικό και ότι έχω δικαίωμα να ζήσω και να αγαπηθώ όπως είμαι.

Περιστατικό 3

Γονέας ίντερσεξ παιδιού: “Από τη στιγμή που μου παρουσιάστηκε ο φάκελος του παιδιού, είμαι θετή μητέρα, το ίδρυμα αυτονόητα παρουσίασε ως υποχρέωσή μου τη “διορθωτική” επέμβαση, σαν κάτι που δεν λειτουργεί και πρέπει να διορθωθεί. Φεύγοντας με το παιδί, είχα πάλι την επίμονη οδηγία πως αυτό πρέπει να διορθωθεί, όταν τους ρώτησα αν γίνεται για αισθητικούς λόγους αυτό η αν έχει κάποιο λόγο υγείας, η παιδίατρος προσέφερε μια πιθανή δυσκολία, ουρολοιμώση, που της ήρθε πρόχειρη, αν και -όπως και η ίδια παραδέχτηκε- κάτι τέτοιο δεν είχε φανεί να δημιουργείται ως πρόβλημα για το συγκεκριμένο παιδί. Στο τέλος, και αφού είδα ότι το έχουν τόσο δεδομένο πως πρέπει να γίνει αυτό το χειρουργείο, προσποιήθηκα πως κατάλαβα, συμφώνησα και τους άφησα με την ιδέα πως αυτό θα κάνω κι εγώ για το παιδί... Εννοείται πως δεν έχω καμία τέτοια πρόθεση. Το χειρότερο για μένα είναι πως όλο αυτό τεκμηριωνόταν με ένα “έτσι γίνεται”, χωρίς να προβληματιστεί καθόλου κάνεις για το τι σημαίνει αυτό για το παιδί... Και όταν μπαίνω εγώ στη διαδικασία να φέρω μια δυο ενστάσεις πρόχειρες σου λέει θα πάθει αυτή την αρρώστια, οπότε τι θα κάνεις; Θα αφήσεις το παιδί να αρρωστήσει;”

“

Από τη στιγμή που μου παρουσιάστηκε ο φάκελος του παιδιού, είμαι θετή μητέρα, το ίδρυμα αυτονόητα παρουσίασε ως υποχρέωσή μου τη “διορθωτική” επέμβαση, σαν κάτι που δεν λειτουργεί και πρέπει να διορθωθεί.

Περιστατικό 4

Γονέας ίντερσεξ παιδιού: “Στην εγκυμοσύνη οι γιατροί (γυναικολογος, παιδίατρος, γενετιστής) μας προτειναν να κάνουμε διακοπή της κύησης του ίντερσεξ εμβρύου μας.”

Περιστατικό 5

Επαγγελματίας από τους κλάδους ιατρικής, παραϊατρικής ή/και ψυχικής υγείας με σχετική εμπειρία στη φροντίδα ίντερσεξ ατόμων: “Υπάρχει αίσθηση από κάποιους γιατρούς ότι είναι δύσκολο ένα κορίτσι με καρύοτυπο 46XY να γίνει αποδεκτό.”

Περιστατικό 6

Επαγγελματίας από τους κλάδους ιατρικής, παρϊατρικής ή/και ψυχικής υγείας με σχετική εμπειρία στη φροντίδα ίντερσεξ ατόμων: "Γιατρός αποκάλεσε μη φυσιολογική την επιλογή των ίντερσεξ ατόμων να μην παρέμβουν χειρουργικά με στόχο τη "διόρθωση" του φύλου."

Περιστατικό 7

Γονέας ίντερσεξ παιδιού: "Από την αρχή της διάγνωσης υπήρχε κοινή γραμμή σε όσους γιατρούς επισκεφθήκαμε στο να γίνει επέμβαση στο παιδί μας. Στο νοσοκομείο η γενετίστρια ανέφερε ότι το παιδί δεν έχει κάποιο πρόβλημα υγείας, απλώς χρειάζεται να γίνει μια επέμβαση "και θα διορθωθούν όλα. Για περισσότερες λεπτομέρειες απευθυνθείτε στην ενδοκρινολόγο σας". Η ενδοκρινολόγος μας μας παρέπεμψε σε γιατρό άλλου νοσοκομείου ως πιο ειδικό για την περίπτωση του παιδιού μου. Εκεί ξεκίνησε μια διερεύνηση των γιατρών σχετικά με το αν υπάρχει ή δεν υπάρχει μήτρα. Οι αρχικές εκτιμήσεις ήταν ότι υπάρχει μήτρα κι ότι μετά την επέμβαση το κορίτσι θα αποκτούσε έμμυνο ρύση. Τελικά, αυτό αποδείχτηκε άκυρη εκτίμηση εκ των υστέρων.

Στο πλαίσιο της παραμονής μας σε αυτό το νοσοκομείο, ο προαναφερθείς γιατρός μας κάλεσε μια μέρα στο γραφείο του και αιφνιδιαστικά μας ανακοίνωσε ότι "τώρα θα βγάλουμε ορισμένες φωτογραφίες". Και τότε άρχισε να βγάζει φωτογραφίες του στήθους του παιδιού μας μπροστά σε μένα και στον σύζυγό μου χωρίς να έχει ζητηθεί προηγουμένως η άδειά μας για κάτι τέτοιο. Επίσης, στο ίδιο νοσοκομείο μου ανέφερε το παιδί μου ότι το εξήταζαν πολλοί γιατροί μαζί γυναικολογικά και για να μην καταλάβει το παιδί τι συνέβαινε μιλούσαν μεταξύ τους αγγλικά. Η κόρη μου, όμως, ως γνώστρια της αγγλικής καταλάβαινε τα πάντα και τους το είπε. Τελικά, μετά από συμβούλιο των γιατρών αποφασίστηκε να γίνει η επέμβαση του παιδιού. Αφού δόθηκε πλήρης νάρκωση και έγινε η εισαγωγή του παιδιού στο χειρουργείο, δεν προχώρησε η επέμβαση γιατί οι γιατροί δεν μπόρεσαν να περάσουν καθετήρα στο παιδί. Μετά από αυτό το περιστατικό, η κόρη μου πονούσε όταν πήγαινε να ουρήσει γιατί έτσουζε το σημείο εκείνο και είχε και αίμα (λόγω της κακής τοποθέτησης του καθετήρα). Στην προσπάθειά τους να τοποθετήσουν τον καθετήρα, κατάλαβαν ότι δεν μπορούσαν να αναλάβουν το περιστατικό και μας παρέπεμψαν τελικά σε άλλο νοσοκομείο. Μετά την εισαγωγή του παιδιού στη Μονάδα εφηβικής γυναικολογίας, δε μας ορίσανε ποτέ ημερομηνία χειρουργείου και μας είχαν στο "περίμενε" για περίπου έναν μήνα. Μας είπαν, κατόπιν εξετάσεων που επανέλαβαν, ότι πρέπει να αφαιρεθούν οι έσω γονάδες οπωσδήποτε και άμεσα, γιατί σε 5-10 χρόνια θα καρκινοποιούνταν. Αρχικά η ενημέρωση ήταν ότι η διαδικασία θα γινόταν λαπαροσκοπικά. Τελικά, προγραμματίστηκε χειρουργείο το οποίο ποτέ δεν πραγματοποιήθηκε και μάλιστα χωρίς καμία ενημέρωση για το λόγο ακύρωσης. Όταν ζητήσαμε το λόγο, μας είπαν ότι παρουσιάστηκε επείγον χειρουργικό περιστατικό σε άλλη ασθενή και μπήκε στη θέση του δικού μας χειρουργείου.

“

...ο γιατρός, άρχισε να βγάζει φωτογραφίες του στήθους του παιδιού μας μπροστά σε μένα και στον σύζυγό μου χωρίς να έχει ζητηθεί προηγουμένως η άδειά μας για κάτι τέτοιο.

Όταν τελικά έγινε το χειρουργείο μετά από επέμβαση του γενικού διευθυντή πια του νοσοκομείου κατόπιν σχετικού παραπόνου από μας, δεν έγινε λαπαροσκοπικά το χειρουργείο, όπως είχε προαναγγελθεί, αλλά κανονική τομή και επέμβαση λόγω του κοιλιακού πάχους που είχε δήθεν το παιδί. Με αποτέλεσμα να υπάρχει μία τεράστια ουλή στην κοιλιακή χώρα που ακόμα και σήμερα δημιουργεί αισθητικό πρόβλημα στο παιδί μας. Μάλιστα, το χειρουργείο κράτησε 5-6 ώρες (μαζί με

την αρχική λαπαροσκόπηση) και κάλεσαν ειδικότητες (σίγουρα ουρολόγο) και από άλλα νοσοκομεία για να ολοκληρώσουν την επέμβαση.

Μετά την επέμβαση, με πρόσχημα τη μετεγχειρητική παρακολούθηση της κόρης μου, είχαν την απαίτηση να ταξιδεύουμε από το τόπο διαμονής μας στην Αθήνα κάθε μήνα για να μας συνταγογραφούν τα φάρμακα, και φυσικά **να την εξετάζουν ομαδικά ως πειραματόζωο με επίμονη γυναικολογική εξέταση, χωρίς να μας προσφέρουν ουσιαστικά κάτι**. Στην απορία μου αν μπορεί γιατρός στον τόπο διαμονής μας να παρακολουθεί το παιδί και να συνταγογραφεί, υπήρξε έντονη δυσφορία από πλευράς τους. Σήμερα κοιτώντας με ψυχραιμία πίσω, αντιλαμβάνομαι ότι **δεν υπήρξε κατάλληλη καθοδήγηση από τους γιατρούς στο να επισκεφθούμε ειδικό ψυχικής υγείας και για μας και για το παιδί μας, ούτε για πλυστική αποκατάσταση της ουλής που είχαν δημιουργήσει στο παιδί**. Κανονικά, θα έπρεπε να το είχαν τακτοποιήσει οι ίδιοι αφού ήταν υπεύθυνοι ή έστω να μας συμβουλεύσουν σε σχέση με αυτό."

Περιστατικό 8

Γονέας ίντερσεξ παιδιού: "Στον 5ο μήνα της εγκυμοσύνης **μός ζητήθηκε επίμονα να τερματίσουμε το υγιές μωρό μας, όταν στην αμνιοκέντηση διαγνώστηκε με χρωμοσώματα 47XXY, γιατί όπως μας είπαν δύο γιατροί: "θα σας βγει αδερφή", "θα είναι ανώμαλο", "είναι ένα τέρας της φύσης" "είναι λάθος της φύσης", "είναι κάτι σαν το ντάουν και δεν θα μπορεί να αυτο-εξυπηρετηθεί", "αν ήξερα πως θα κάνω γιό με μικρό πουλί θα τον σκότωνα στη γέννα"...** Όταν και οι 2 γονείς επιμείναμε να συνεχίσουμε την εγκυμοσύνη, αμφότεροι οι 2 γιατροί αρνήθηκαν να συνεχίσουν την παρακολούθηση της εγκυμοσύνης μου και να γίνει ο τοκετός στο δημόσιο νοσοκομείο που υπηρετούσαν και μας έδωξαν ουσιαστικά, παραπέμποντάς μας σε "εξειδικευμένο μαιευτήριο" της Αθήνας.

Όταν γεννήθηκε το παιδί μου, **οι γιατροί το κράτησαν χωρίς ιατρικό λόγο στην ΜΕΝ για πολλές επιπλέον εξετάσεις, μόνο για να αυξήσουν τις γνώσεις τους για το XXY**. Για τα πρώτα 4-5 χρόνια οι γιατροί που το παρακολουθούσαν στο νοσοκομείο μας τρόμαζαν με διάφορες πιθανολογούμενες σοβαρές παθήσεις και παράγγελλαν επαναλαμβανόμενες ανα όμνηο εξετάσεις, παρ όλο που το παιδί δεν είχε κανένα θέμα υγείας, **με αποτέλεσμα το παιδί να νιώθει "άρρωστο" μέχρι να του αποκαλύψουμε την σωματικότητα του και να έχει ικανές εξηγήσεις**. Όλο αυτό μας στοίχισε σε μεγάλο ψυχολογικό άγχος, πολλά έξοδα, πολλά ταξίδια στην Αθήνα και πολλές απουσίες του παιδιού από το σχολείο του.

Περιστατικό 9

Γονέας ίντερσεξ παιδιού: "Σε κουβεντα με την παιδίατρο σχετικά με την εξέλιξη της καταστασης του παιδιου, **δεχτηκαμε μια προσωπικη επιθεση με προσβλητικα και υποτιμητικα σχολια οσον αφορουσε το ενδεχομενο της μη παρεμβασης στο σωμα του παιδιου χωρις τη συμφωνη γνωμη του κ μαλιστα οπως αποδειχτηκε για καθαρα αισθητικους λογους**".

Περιστατικό 10

Ίντερσεξ άτομο: "Μετά τα αποτελέσματα του καρυστύπου μου που έδειξαν ότι έχω χρωμοσώματα XY, όλοι ανεξαιρέτως οι γιατροί σε δύο νοσοκομεία επέμεναν ότι χρειάζομαι άμεσα χειρουργική επέμβαση για να αφαιρεθούν οι έσω γονάδες διότι θα γίνονταν καρκίνος. Δεν ενημέρωσαν, όμως, τους γονείς μου ότι αυτό θα σήμαινε ότι δια βίου θα έπρεπε να μου χορηγείται ορμονική υποκατάσταση με οιστρογόνα που σήμερα ξέρουμε ότι η χρόνια χρήση τους αυξάνει σημαντικά την πιθανότητα θρόμβωσης. Κι ότι θα έπρεπε δια βίου να προσέχω το βάρος μου, να μην καπνίζω κτλ.

Δε μας έδωσαν επιλογή, μάλλον μας τρομοκράτησαν. Θυμάμαι ξεκάθαρα ότι δεν ήθελα να κάνω χειρουργική, αφενός γιατί φοβόμουν την επέμβαση (δεν είχα ξαναδεί νοσοκομείο μέχρι τα 15 μου αφού ήμουν καθόλα υγιής), αλλά και γιατί δεν κατάλαβα τον λόγο να κάνω επέμβαση από τη στιγμή που δεν ήμουν ή δεν ένοιωθα άρρωστη. Επιπλέον, οι γιατροί δεν έκατσαν να μας ενημερώσουν με ήρεμο τρόπο για τους λόγους. **Συγκεκριμένα, δεν ένιωσα ποτέ ότι οι γιατροί με υπολόγιζαν. Μιλούσαν στους γονείς μου για μένα συχνά χωρίς να είμαι μπροστά και δε με ενημέρωναν προσωπικά για ό,τι συνέβαινε ή θα συνέβαινε στο σώμα μου, παρότι τους το ζητούσα (ήμουν 14-15 χρονών).**

Στο πλαίσιο της νοσηλείας μου στο νοσοκομείο, έζησα εξαιρετικές στιγμές ως άνθρωπος. Ενδεικτικά, ο καθηγητής της παιδοενδοκρινολογίας μια μέρα μας κάλεσε στο γραφείο του και μας είπε ότι θα βγάλουμε φωτογραφίες. Εγώ δεν κατάλαβα τι είναι αυτό, αλλά ούτε οι γονείς μου είχαν ενημερωθεί σχετικά. Τελικά, **αυτό που εννοούσε αυτός ο κύριος ήταν να μου πει να βγάλω τα ρούχα μου από τη μέση και πάνω, μπροστά στους γονείς μου (ντράπηκα ιδιαίτερα που το έκανα μπροστά σε αυτόν τον γιατρό και στον πατέρα μου), και να αρχίσει να τραβάει φωτογραφίες το στήθος μου.** Οι γονείς μου δυστυχώς δεν αντέδρασαν. Ήταν κάτι πολύ τραυματικό που το κατάπια αμάσητο. Ο ίδιος γιατρός που κατά τα άλλα εμφανιζόταν ως ειδικός μας είχε πει ότι θα μου κάνουν την επέμβαση και μετά θα έχω περίοδο και όλα θα είναι φυσιολογικά. Γελούσα μέσα μου, γνωρίζοντας ότι αυτό δεν μπορεί να είναι αλήθεια.

“

Συγκεκριμένα, δεν ένιωσα ποτέ ότι οι γιατροί με υπολόγιζαν. Μιλούσαν στους γονείς μου για μένα συχνά χωρίς να είμαι μπροστά και δε με ενημέρωναν προσωπικά για ό,τι συνέβαινε ή θα συνέβαινε στο σώμα μου, παρότι τους το ζητούσα (ήμουν 14-15 χρονών).

Στο ίδιο νοσοκομείο, μερικές μέρες αργότερα με εξέτασε ένας γιατρός -μάλλον αυτός που επρόκειτο να με χειρουργήσει- χωρίς την παρουσία των γονιών μου σε ένα δωμάτιο σε γυναικολογική στάση παρουσία άλλων περίπου 7-8 γιατρών, νοσηλευτών και φοιτητών. Είναι από τις πιο απαίσιες εμπειρίες της ζωής μου. Ντρεπόμουν πάρα πολύ γι' αυτό που συνέβαινε, αισθανόμουν ξεκάθαρα πειραματόζωο, και για να αντέξω αυτό που έζησα πρέπει σταδιακά να αποκόπηκα από το σώμα μου, αλλά αναγκαζόμουν να το παίζω άνετη. Μάλιστα, **κατά τη διάρκεια της εξέτασης, μιλούσαν αγγλικά και τους είπα ότι γνωρίζω αγγλικά και τότε με υφάκι ελαφρώς ειρωνικό μου είπε ο γιατρός "τότε θα μιλάμε τούρκικα. Ξέρεις τούρκικα;".** Του είπα ότι δεν ξέρω. Μετά από λίγο η εξέταση τελείωσε. Εν τω μεταξύ επισκεφθήκαμε και ένα γυναικολογικό ιατρείο του νοσοκομείου όπου η γιατρός με εξέτασε γυναικολογικά και μου έκανε τεστ ΠΑΠ. Μετά από αυτήν την εξέταση, έτσουζε η ουρήθρα μου και πονούσα όταν ουρούσα (ροζ ούρα, ούρα με αίμα). Αφού εξετάστηκα, μας ενημέρωσαν από το νοσοκομείο ότι μπορούν και εκείνοι να μας κάνουν την επέμβαση γοναδεκτομής. Όμως, οι γιατροί στο άλλο νοσοκομείο επέμεναν ότι δεν χρειάζεται κι ότι θα την έκαναν αυτοί.

Μετά από λίγες μέρες, ο παιδοχειρουργός του νοσοκομείου μου έδωσε πλήρη νάρκωση, για να διαπιστώσει στην πορεία ότι **δεν μπορούσε να αντιληφθεί σωστά την ανατομία μου κι ότι δεν μπορούσε να αναλάβει να με χειρουργήσει** και με παρέπεμψε σε άλλο νοσοκομείο. Ξύπνησα και μου είπαν ότι δεν είχε γίνει η επέμβαση κι ότι θα έπρεπε να την κάνω αλλού, ενώ όταν πήγα στην τουαλέτα με έκπληξη διαπίστωσα ότι κατουρούσα ροζ ούρα (ούρα με αίμα) και έτσουζε πολύ

(προφανώς είχαν βάλει λάθος τον καθέτρη κι είχε τραυματιστεί το σημείο). Αυτό συνεχίστηκε για περίπου 3-4 μέρες (δυσκολία ούρησης, πόνος, ούρηση ροζ ούρων).

Η συνέχεια διαδραματίστηκε στη Μονάδα εφηβικής γυναικολογίας του νοσοκομείου. Εκεί εννοείται ότι υπήρχε αδιακρίσια κατά την εξέτασή μου. **Θυμάμαι να μπαίνει στον θάλαμο που νοσηλεύομαι ο γιατρός μαζί με φοιτητές, να πιάνει το στήθος μου μπροστά τους και να σχολιάζει "αυτό δεν είναι στήθος κανονικό, είναι λίπος"**. Υπήρχε μεν παραβάν από την διπλανή κοπέλα, αλλά σαφώς άκουγε. Γενικά, οι γιατροί δεν μας εξηγούσαν τι συμβαίνει με την περίπτωση μου αλλά ούτε και δρομολογούσαν γοναδεκτομή. Μου έκαναν εξετάσεις επί εξετάσεων και τελικά μας είπαν ότι θα επιχειρήσουν να κάνουν λαπαροσκοπικά την επέμβαση, κι αν δεν τα καταφέρουν, θα προχωρήσουν σε κανονικό χειρουργείο. Έτσι, αποκτήσαμε μια ελπίδα ότι θα αποφεύγαμε το νυστέρι. Δεν μας προγραμματίζαν χειρουργείο και μας δόθηκε η εντύπωση ότι ήθελαν να περάσουμε από τα ιδιωτικά τους γραφεία για να τους πληρώσουμε.

Τελικά, με προγραμματίσαν για λαπαροσκόπηση μετά από παρέμβαση του πατέρα μου στον διευθυντή του νοσοκομείου. Είχαμε μείνει ήδη άσκοπα για ένα μήνα στο νοσοκομείο για να μη χάσουμε, λείει, το κρεβάτι και τη σειρά μας. Κατά τη διάρκεια της λαπαροσκόπησης, διαπίστωσαν ότι δεν μπορούσαν να μου αφαιρέσουν τις γονάδες λόγω λίπους στην κοιλιακή χώρα (σήμερα το θεωρώ ένα τραγικό ψέμα, διότι ήμουν απολύτως κανονική σε βάρος, και στην τελική δε μας έδωσαν επιλογή, προχώρησαν αμέσως σε κανονικό χειρουργείο). Το χειρουργείο κράτησε αρκετές ώρες, 4-5 σύμφωνα με τα λεγόμενα της μητέρας μου, μάλιστα για τη διεξαγωγή του κάλεσαν επιστήμονες (ουρολόγους από ό,τι έμαθα εκ των υστέρων) από άλλο νοσοκομείο. Φαίνεται, λοιπόν, ότι αυτοί οι άνθρωποι που μας το έπαιζαν και αυτοί ειδικοί ήταν άσχετοι, διότι σήμερα γνωρίζουμε ότι στις περιπτώσεις που όντως ενδείκνυται η γοναδεκτομή σε ΧΥ γυναίκες (δεν είναι απαραίτητη σε όλες, πολλές γυναίκες έχουν φτάσει στη μέση ηλικία και χαίρουν άκρας υγείας, και δεν υπάρχουν αρκετά επιστημονικά δεδομένα για να τρομοκρατούν έτσι απερίσκεπτα τους γονείς ότι αν δε γίνει γοναδεκτομή θα αναπτυχθεί καρκίνος, στην δική μου περίπτωση -ΧΥ Swyer- μάλλον ήταν αναγκαίο, πάντως, όπως κατάλαβα μετά τη συνέντευξη μιας γιατρού που μιλούσε για το Swyer) γίνεται λαπαροσκοπικά με μια μικρή οριζόντια σχισμή στη γραμμή του μπικίνι. Αντ'αυτού, εγώ βγήκα καταταλαιπωρημένη μετά από 4-5 ώρες χειρουργείου και πιθανότατα διπλή ή τριπλή νάρκωση, **με μια τεράστια αντιαισθητική κάθετη τομή για την οποία ντρέπομαι ακόμα και σήμερα, η οποία αποτέλεσε το λόγο που για χρόνια απέφευγα τις ερωτικές σχέσεις, ενώ είχα επιθυμία, και για την οποία δεν είχαν καν τη στοιχειώδη ευγένεια να συστήσουν να γίνει πλαστική**. Το μόνο που φρόντισαν να μας ενημερώσουν είναι να μην πούμε ποτέ τίποτα στα αδέρφια μου, γιατί αν το μάθαιναν θα με κορόιδευαν. Ήταν και ψυχολόγοι, εκτός από "ειδικοί".

Μετά την ολοκλήρωση του χειρουργείου, επειδή είχε ήδη ξεκινήσει η σχολική χρονιά κι εγώ έχανα μαθήματα και όλοι ρωτούσαν στο σχολείο και στο συγγενικό μου περιβάλλον πού είμαι και γιατί δεν επιστρέφω (τους είχαμε πει ψέματα ότι έπαθα σκωληκοειδίτη ενόσω ήμουν διακοπές στην Αθήνα), οι γονείς μου ζήτησαν να επισπευσθεί η διαδικασία εξιτηρίου από το νοσοκομείο. Έγινε δεκτό το αίτημά τους και ήρθε ο γιατρός να μου βγάλει τα ράμματα. Ήταν ένας από τους γιατρούς του τμ που με εχειρίσε, ένας αντιπαθέστατος, ο οποίος χρόνια αργότερα έμαθα ότι έχει κακομεταχειριστεί τουλάχιστον ένα ακόμα ίντερσεξ κορίτσι (το εξέτασε τόσο άγαρμπα που αιμορραγούσε μετά την εξέταση τη γυναικολογική που της είχε κάνει), ενώ έμαθα ότι σε ένα συνέδριο που συμμετείχε είχε ειρωνευτεί τις ίντερσεξ γυναίκες και είχε αναρωτηθεί **"πώς τους ανακοινώνεις ότι ουσιαστικά είναι άντρες;"** Αυτός, λοιπόν, ο "ιατρός" μου τραβούσε απότομα τις γάζες, εγώ πονούσα και έκανα άουτς, κι αυτός με κοιτούσε επιδεικτικά και μου έλεγε **"είδες τι παθαίνουν τα κακά κοριτσάκια που βιάζονται να φύγουν από το νοσοκομείο και να πάνε σπίτι;"**

Μετά την ολοκλήρωση του χειρουργείου, μας ζήτησαν από το νοσοκομείο να πηγαίνουμε τακτικά για να με εξετάζουν πάλι ομαδικώς. Η μαμά μου το κατάλαβε και τους είπε ότι δεν μπορούμε συνεχώς να μετακινούμαστε (μένω στην επαρχία) και τους ζήτησε παραπομπή σε τοπικό γυναικολόγο για τις περαιτέρω θεραπείες (ορμονική υποκατάσταση, μετεγχειρητική παρακολούθηση κλπ). Από το θυμό, της, η γυναικολόγος της έγραψε βιαστικά ένα όνομα παραπομπής. **Θύμωσε που δε θέλαμε να συνεχίσουμε να πηγαίνουμε για να με δείχνουν στους φοιτητές τους. Έχασαν το πειραματόζωό τους!**

Αργότερα, πήγα σε έναν άλλο "ειδικό" γυναικολόγο της Αθήνας συστημένο από την τοπική ενδοκρινολόγο μας, που ναι μεν είχε καλύτερη συμπεριφορά (φυσικά, εκεί πήγα ιδιωτικά), αλλά βίωσα ένα άλλο τραυματικό περιστατικό εκεί: **η μαία του μου πήρε ιστορικό στο γραφειάκι του διαδρόμου με τις πόρτες ανοιχτές (με τους υπόλοιπους πελάτες που καθόντουσαν στο σαλόνι να μπορούν να ακούσουν)** κι όταν με ρώτησε πότε ήταν η τελευταία μου περίοδος και της απάντησα αγονακτισμένη "ποτέ", με κοίταξε σοκαρισμένη κι εγώ είχα γίνει κατακόκκινη σαν το παντζάρι!

Το δεύτερο περιστατικό στο ίδιο γραφείο, επειδή πονούσα κατά τη γυναικολογική εξέταση (πρέπει να ήταν και ψυχολογικός φόβος αυτό) ο γιατρός μου είπε ότι για να με εξετάσει θα πρέπει να ξαναπάω και να μου δώσει νάρκωση γιατί δεν θέλει να πονάω. Όταν μου είπε ότι υπάρχει πρόβλημα με τον κόλπο όντως κι ότι χρειάζεται να μου κάνει πλαστική επέμβαση, εγώ τον ενημέρωσα ότι έχω ψάξει στο ίντερνέτ κι ότι υπάρχουν και μη επεμβατικές μέθοδοι (Vechietti λαπαροσκόπηση ή ακόμα καλύτερα απλοί διαστολείς). **Μου απάντησε – ο ειδικός- ότι δεν ξέρει τι είναι αυτό και θα ρωτήσει σε ένα συνέδριο που θα πήγαινε. Δεν ξαναεπικοινωνήσε μαζί μου, παρότι του έστειλα email.**

Σε τοπική ιδιώτη γυναικολόγο γυναίκα αυτή τη φορά την οποία τη βρήκα μόνη μου τυχαία, άκουσα ότι θα πρέπει να με ξανα-ανοίξουν από κάτω (στα γεννητικά όργανα) για να δουν ακριβώς τι συμβαίνει με εμένα και τα όργανά μου, διότι πονάω στη γυναικολογική εξέταση. Βρήκα άκρη τελικά πηγαίνοντας Γερμανία σε μια συστημένη ειδική για ΧΥ γυναίκες γυναικολόγο που μου φέρθηκε πολύ φιλικά, δεν κατάφερε όμως ούτε εκείνη να μη με τραυματίσει κατά τη γυναικολογική εξέταση, αλλά τουλάχιστον με διαφώτισε. Σε εκείνο το γραφείο της Γερμανίας άκουσα το απίστευτο ότι **"η περίπτωση μου πρόκειται για μετάλλαξη γονιδίου που ευτυχώς δε θα μεταδοθεί πια από μένα, αφού δεν μπορώ να κάνω παιδιά"**. Ήταν απίστευτο! Ήταν η πρώτη γιατρός που συνεννοήθηκα τόσο καλά, που αναγκάστηκα βέβαια να ταξιδέψω αρκετά μακριά από τη χώρα μου για να την βρω, κι εκεί που πήγα να νιώσω ασφάλεια, μου πέταξε το καρφί της. Μου έλεγε δηλαδή ότι ευτυχώς που δε θα έκανα παιδιά.

Το μυστήριο της επώδυνης γυναικολογικής εξέτασης λύθηκε μετά από χρόνια από την τωρινή μου γιατρό: ερεθιζόταν η ουρήθρα μου κατά την είσοδο της βελόνας/μπατονέτας στον κόλπο -επειδή σε εμάς τις ίντερσεξ γυναίκες η ουρήθρα είναι πιο κοντά στον κόλπο- κι έτσι, απλώς χρειαζόταν να μπει ελάχιστη κορτιζονούχα αλοιφή στο σημείο της ουρήθρας ώστε να μην πονάω όταν εξετάζομαι γυναικολογικά. Έκτοτε, δεν έχω ξαναπονέσει. **Έπρεπε να εξεταστώ από δεκάδες ανίδεους ανθρώπους που μου πρότειναν μέχρι και αναισθησία και χειρουργείο, ενώ απλώς έπρεπε να είχαν βάψει ένα εκατοστό κορτιζονούχας αλοιφής στο σημείο της ουρήθρας.**

Περιστατικό 11

Ίντερσεξ άτομο: **"Ο πατέρας μου ήταν γυναικολόγος και μου χορηγούσε οιστρογόνα και αντιανδρογόνα από 15 ως 21 ετών, χωρίς να με έχει ενημερώσει για τη δράση τους. Με είχε παραπληροφόρησει για το τι είναι και με χειρίστηκε ώστε να τα παίρνω"**.

Περιστατικό 12

Ίντερσεξ άτομο: "Κακοποιήθηκα από το ιατρικό προσωπικό!"

Αγγλικό ερωτηματολόγιο

Περιστατικό 1

Ίντερσεξ άτομο: "Δεν έχω βιώσει καμία ρητορική μίσους με βάση το φύλο στην Ελλάδα και οι Έλληνες γιατροί είναι τόσο καταπιηκτικοί που τους θεωρώ μερικούς από τους καλύτερους γιατρούς που έχω γνωρίσει ποτέ. Για να είμαι ειλικρινής, οι μόνες διακρίσεις που αντιμετώπισα είναι ρατσιστικού χαρακτήρα επειδή δεν μπορώ να μιλήσω ελληνικά. Η μόνη εξαίρεση σε αυτό ήταν ένας μόνο φαρμακοποιός που αρνήθηκε να μου δώσει τα φάρμακά μου επειδή το να μου δώσει τα φάρμακά μου ήταν ενάντια στα "πιστεύω" του."

3.2.2. Εκπαίδευση

Ελληνικό ερωτηματολόγιο

Περιστατικό 1

Γονέας ίντερσεξ παιδιού: "Περιστατικό που μου έχει συμβεί, όταν ακόμη δεν ξέραμε την διάγνωση του παιδιού μου ήταν όταν άρχισε να πηγαίνει σχολείο, τα παιδάκια τον κοροϊδεύαν που έφτιαχνε παρέα μόνο με κορίτσια και στο τέλος του μαθήματος έξω από το σχολείο τον χτυπούσαν, και το παιδί μου δεν μου το έλεγε γιατί φοβόταν το μάθαμε κάποια χρόνια μετά όταν άρχισε να κλείνεται στον εαυτό του και δεν ήθελε να πάει σχολείο, και ένα άλλο πολύ χαρακτηριστικό ήταν όταν ήταν τα γενέθλια του από τα 24 παιδάκια ήρθε μόνο το ένα".

“

...όταν ήταν τα γενέθλια του από τα 24 παιδάκια ήρθε μόνο το ένα.

Περιστατικό 2

Γονέας ίντερσεξ παιδιού: "Στον δημοτικό παιδικό σταθμό μας είπε η διεύθυνση πως "επειδή είχε κάτι σαν το σύνδρομο ντάουν το παιδί δεν μπορούμε να το δεχτούμε" (αν και τελικά μετά από πίεση δική μας μια χαρά το δέχθηκαν). Στο νηπιαγωγείο δέχθηκε κοροϊδίες και μπουλινγκ από κάποια παιδιά για τα μακριά μαλλιά του, για την λεπτή του φωνή, για την μειωμένη μυϊκή του δύναμη και για το ότι πήγαινε μπαλέτο. Τα κορίτσια του έλεγαν "είσαι αγόρι δεν σε παίζουμε", τα αγόρια του έλεγαν "είσαι αδύναμος σαν κορίτσι, δε σε παίζουμε". Στην αρχή του δημοτικού η διευθύντρια αρνήθηκε κάθεται να δεχτεί το παιδί να φοράει ρούχα που "δεν ταιριάζουν στα αγόρια", ή να χρησιμοποιεί το παιδί κλειστή τουαλέτα και όχι των αγοριών όπου δεν ένιωθε άνετα να πηγαίνει. Για να γίνει αποδεκτό στο σχολείο το παιδί και η διπλή του ταυτότητα και έκφραση φύλου χρειάστηκε να ζητήσουμε και να λάβουμε την παρέμβαση/επιμόρφωση του Συνήγορου του παιδιού (σε δασκάλους, γονείς και παιδιά της Ε' και ΣΤ' τάξης).

“

Στο νηπιαγωγείο δέχθηκε κοροϊδίες και μπούλινγκ από κάποια παιδιά για τα μακριά μαλλιά του, για την λεπτή του φωνή, για την μειωμένη μυϊκή του δύναμη και για το ότι πήγαινε μπαλέτο.

Ακόμα κι αν σε μεγαλύτερες τάξεις είχε το παιδί δασκάλους που ενημερώνονταν (πάντα και μόνον από εμάς) και προσπαθούσαν να το συμπεριλάβουν και να το στηρίξουν, ωστόσο **δεν του επέτρεψαν ποτέ να μιλήσει ανοιχτά στην τάξη του και να εξηγήσει τα διαφορετικά χαρακτηριστικά φύλλου του και για την φυσική ύπαρξη των ίντερσεξ ανθρώπων, κάτι που ζητούσε το παιδί επανειλημμένα από την Γ΄ ως την Ε΄ τάξη.** Το παιδί απογοητεύτηκε τόσο πολύ που σταμάτησε τελικά να το ζητάει και ενημέρωνε τα άλλα παιδιά κατ' ιδίαν μόνο του και χωρίς τη στήριξη του σχολείου.

Το παιδί, συχνά αντιμετωπίστηκε υποτιμητικά από συνομήλικα, **κατηγορήθηκε πως "λέει ψέματα", πως "είναι κορίτσι", πως "είναι γκέι", πως "δεν υπάρχουν ίντερσεξ" και πως τους κοροϊδεύει.** Σαν αποτέλεσμα, το παιδί, χρειάστηκε και εξακολουθεί να χρειάζεται τακτική ψυχοθεραπευτική υποστήριξη, ώστε να αποκτήσει θετική αυτοεικόνα και αυτοπεποίθηση.

Περιστατικό 3

Ίντερσεξ άτομο: “Στο σχολείο δεχόμουν καθημερινά και συστηματικά υβριστικά, υποτιμητικά η προσβλητικά σχόλια για την εμφάνιση μου, επειδή τα δευτερογενή χαρακτηριστικά του φύλλου μου ήταν πολύ αρρενωπά. Αυτά τα σχόλια ήταν κυρίως από μαθητές, αλλά υπήρχαν και περιπτώσεις δασκάλων και καθηγητών. Η κατάσταση γινόταν όλο και χειρότερη με τα χρόνια. **Στο λύκειο υπήρχαν ομάδες παιδιών που με περίμεναν στα διαλείμματα για να με προσβάλουν και να με βρίσουν, καθημερινά.** Σαν αποτέλεσμα ήμουν συνεχώς σε επιφυλακή και στρες, δεν μπορούσα να συγκεντρωθώ και δεν ήθελα να πάω σχολείο. Αυτά τα σχόλια γινόταν μπροστά σε άλλους μαθητές ή καθηγητές, αλλά κανείς δεν με υπερασπίστηκε, η εστω να μου δείξει κάποια συμπάραση. Αντιθέτως **όποιος έκανε παρέα μαζί μου στοχοποιούνταν και αυτός.** Σαν αποτέλεσμα απομακρύνθηκαν σχεδόν όλοι από γύρω μου. Ήμουν πολύ απομονωμένο και ακόμα πιο ευάλωτο σε σχόλια.”

“

Στο σχολείο δεχόμουν καθημερινά και συστηματικά υβριστικά, υποτιμητικά η προσβλητικά σχόλια για την εμφάνιση μου, επειδή τα δευτερογενή χαρακτηριστικά του φύλλου μου ήταν πολύ αρρενωπά.

3.2.3. Οικογένεια και οικείο περιβάλλον

Ελληνικό ερωτηματολόγιο

Περιστατικό 1

Ίντερσεξ άτομο: “Οι γονείς μου δεν γνώριζαν αυτόν τον όρο (τον ίντερσεξ όρο) και άργησαν πολύ να τον αποδεχτούν. Με έβλεπαν σαν ένα παιδί κλεισμένο στον εαυτό του με κάποια ιδιαίτερα προβλήματα από τα άλλα παιδιά. **Είχαν έντονη δυσφορία αλλά και άγνοια και προσπαθούσαν να μην πουν τίποτα σε κανέναν για όλο αυτό που μου συμβαίνει.** Επίσης με συμβούλευαν ότι καλό

είναι να μην πω και εγώ τίποτα ακόμα και σε άτομα που μ' αγαπάν γιατί ο κόσμος είναι κακός και πως δεν ήξερα πώς θα με αντιμετώπιζαν όταν θα τους αποκάλυπτα την σωματικότητα μου. Όλα αυτά τα χρόνια είχα αλλιά και έχω την άμεση στήριξή τους σε όλο αυτό που περνάω από παιδί, με τις ορμόνες μου να ανεβοκατεβαίνουν συνεχώς. Δεν έφυγαν ποτέ από δίπλα μου και ούτε και πρόκειται να το κάνουν. Όταν έφτασα σε ηλικία 28 και κατάλαβα ότι τελικά ανήκω στην intersex κοινότητα και τους το έκανα γνωστό στην αρχή δεν το αποδεχτήκαν, προτιμούσαν το όρο gay αγόρι. Όμως στην συνέχεια θεώρησαν ότι ανήκω σε αυτά τα άτομα γιατί άρχισα να τους παραθέτω μαρτυρίες και γεγονότα από το internet άλλων intersex ατόμων, που είχαν το ίδιο γενετικό θέμα με εμένα και έτσι άρχισαν να με αποδέχονται σιγά σιγά. **Σήμερα η μητέρα μου, αν και νιώθει ακόμα ίσως άβολα με τον όρο αυτόν, εν μέρει τον έχει αποδεχτεί**, γιατί πιστεύει ότι επειδή η σεξουαλικότητα μου είναι ρευστή ίσως στο μέλλον μπορεί να αγαπήσω και να αγαπηθώ από μια κοπέλα με σκοπό των γάμο και την συμβίωση.

Οι φίλοι μου ήταν πάντα λιγостоί και μετρημένοι στα δάχτυλα του ενός χεριού. Αυτό γιατί τις περισσότερες φορές νομίζουν ότι προσπαθείς να τους περάσεις το μήνυμα πως όλο αυτό που περνάς είναι μοναδικό και πως δεν υπάρχουν άλλα προβλήματα στον κόσμο. **Μια φίλη παλιότερα μου είπε «ε και, έχεις ένα ορμονικό πρόβλημα και τι να λέει, όλος ο κόσμος έχει προβλήματα».** Δεν είπα όμως ποτέ μου το αντίθετο απλά όλος ο κόσμος όταν πέφτει να κοιμηθεί κάθε βράδυ δεν τον παίρνουν τα δάκρυα , όλος ο κόσμος δεν τρέχει από ψυχολόγο σε ψυχολόγο, όλος ο κόσμος δεν γίνεται ιατρικό πείραμα με φωτογραφίσεις υπό την παρουσία ειδικευόμενων γιατρών επειδή δεν ξέρουν πώς να αντιμετωπίσουν αυτό που έχεις. Ναι, όλος ο κόσμος έχει προβλήματα, μικρά η μεγάλα, αλλιά πιστεύω πως κάποια από αυτά ίσως να είναι πιο σημαντικά από κάποια αλλιά, και δεν είναι καλό να αμφισβητούμε αυτά που νιώθει ο άλλος παρα μόνο να τον στηρίζουμε σε αυτά που περνάει.

Πολλές φορές ένιωθα άβολα με τους συντρόφους μου γιατί δεν δεχόντουσαν τον όρο intersex. Μου φορούσαν την gay ταυτότητα γιατί μόνο αυτό μπορούσαν να καταλάβουν, και ουσιαστικά δεν έμπαιναν στην διαδικασία να με νιώσουν και να σεβαστούν αν αυτή η ταυτότητα μου αρέσει ή όχι. Το αποτέλεσμα είναι να υπάρχει μια έντονη σύγχυση μέσα μου γιατί απλά δεν μπορώ να στηρίξω την ταυτότητα αυτήν από την στιγμή που δεν ένιωθα μέσα μου gay αγόρι.

“

Πολλές φορές ένιωθα άβολα με τους συντρόφους μου γιατί δεν δεχόντουσαν τον όρο intersex. Μου φορούσαν την gay ταυτότητα γιατί μόνο αυτό μπορούσαν να καταλάβουν...

Όλα αυτά τα χρόνια ο ρατσισμός που ένιωσα για το σώμα μου από Gay άντρες , από δήθεν φίλους και από αγνώστους στις παραλίες να σε δείχνουν με το δάχτυλο **«κοιτάξτε πως είναι έτσι αυτό το παιδί»** με έκαναν να κλειστώ τόσο πολύ στον εαυτό μου και να μισήσω το σώμα μου. Ξέρω ότι δεν θα μπορέσω να το αλλιάξω ποτέ, αλλιάστε το έχω προσπαθήσει αρκετές φορές είτε με αναβολικά, είτε με επίπονες ασκήσεις για το σώμα, είτε με διατροφές.

Περιστατικό 2

Ίντερσεξ άτομο: "Η στάση των γιατρών έθεσε το πλαίσιο της κατάστασής μου και οδήγησε τη μητέρα μου σε βαθιά ντροπή και κατάθλιψη, γεγονός που με οδήγησε πολύ νωρίς στο να αφοσιωθώ πλήρως στο να αποδείξω ότι, όχι μόνο είμαι φυσιολογική και συμβατή, αλλιά και κάτι

παραπάνω, προκειμένου να ισορροπήσω τη "λήθος" φύση μου. Αποσυνδέθηκα εντελώς από τα δικά μου συναισθήματα και αφοσιώθηκα στο πώς φαίνομαι αισθητικά και στο πώς στέκομαι κοινωνικά."

“

Η στάση των γιατρών έθεσε το πλαίσιο της κατάστασής μου και οδήγησε τη μητέρα μου σε βαθιά ντροπή και κατάθλιψη.

Περιστατικό 3

Γονέας ίντερσεξ παιδιού: Μετά το χειρουργείο, μας ανακοίνωσαν (οι γιατροί) ότι θα έπρεπε οπωσδήποτε να το κρατήσουμε μυστικό από όλους, ακόμα και από τα αδέρφια του παιδιού, για να μην την κοροϊδεύουν ή το χρησιμοποιήσουν εναντίον της αργότερα. Και εμείς από τότε ήμασταν εγκλωβισμένοι στο ψέμα ότι το παιδί μας έκανε ένα έκτακτο χειρουργείο σκωληκοειδίτιδος και δεν υπήρχε κανένα άλλο πρόβλημα. Αυτό με επηρέασε προσωπικά ως μητέρα που δεν μπορούσα να πω στα άλλα μου τρία παιδιά τι συνέβαινε με την αδερφή τους, όπως και η κόρη μου αντίστοιχα δεν μπορούσε να μιλήσει ανοιχτά στα αδέρφια της για το "πρόβλημα" που αντιμετώπισε. Έτσι, δε συζητήθηκε ποτέ ξανά το θέμα ανοιχτά στην οικογένεια, παρά μόνο σε ιδιωτικές συζητήσεις μεταξύ εμένα και της κόρης μου.

“

Μετά το χειρουργείο, μας ανακοίνωσαν (οι γιατροί) ότι θα έπρεπε οπωσδήποτε να το κρατήσουμε μυστικό από όλους, ακόμα και από τα αδέρφια του παιδιού, για να μην την κοροϊδεύουν ή το χρησιμοποιήσουν εναντίον της αργότερα. Και εμείς από τότε ήμασταν εγκλωβισμένοι στο ψέμα...

Περιστατικό 4

Ίντερσεξ άτομο: "Η οικογένεια μου με αντιμετώπιζε ως ανωμαλο".

Περιστατικό 5

Ίντερσεξ άτομο: "Με είχε χωρίσει ο πρώην σύντροφός μου, επειδή λόγω της εκ γενετής ιδιαιτερότητας μου (είμαι κοπέλα ίντερσεξ, με ΧΥ χρωμοσώματα) και δεν μπορώ να κάνω παιδιά".

3.2.4. Κοινωνία

Ελληνικό ερωτηματολόγιο

Περιστατικό 1

Ίντερσεξ άτομο: "Τράβηξε τί είσαι γυναίκα ή άνδρας"

Περιστατικό 2

Επαγγελματίας από τους κλάδους ιατρικής, παραϊατρικής ή/και ψυχικής υγείας με σχετική εμπειρία στη φροντίδα ίντερσεξ ατόμων: "Σε συζήτηση με φιλικό ζευγάρι ο ένας εξ αυτών ήταν εκπαιδευτικός που δουλεύει στην Αγγλία σε νηπιαγωγείο. Δεν μπορούσε να δεχθεί κ να κατανοήσει γιατί να χρησιμοποιείται ο ορος ίντερσεξ".

Περιστατικό 3

Επαγγελματίας από τους κλάδους ιατρικής, παραϊατρικής ή/και ψυχικής υγείας με σχετική εμπειρία στη φροντίδα ίντερσεξ ατόμων: "Ο περίγυρος να λείπει στη μητέρα να τερματίσει κύηση καθώς το παιδί φαίνεται να είναι ίντερσεξ".

Περιστατικό 4

Ίντερσεξ άτομο: "Είναι απλώς οι συνεχείς ψίθυροι και τα γέλια μαζί μου από ανθρώπους με μικρό μυαλό. Και μερικές φορές λένε δυνατά "τι είναι αυτό;"

Περιστατικό 5

Ίντερσεξ άτομο: "Είναι ντροπή να το πεις σε φίλους, συγγενείς και σύντροφο είσαι εσύ και άλλοι πέντε σε όλο το κόσμο, μην το πεις πουθενά, φέρσου φυσιολογικά..."

“

Είναι ντροπή να το πεις σε φίλους, συγγενείς και σύντροφο είσαι εσύ και άλλοι πέντε σε όλο το κόσμο, μην το πεις πουθενά, φέρσου φυσιολογικά...

Περιστατικό 6

Ίντερσεξ άτομο: "Συχνά άνθρωποι σε καθημερινές συναλλαγές με περνάνε για άνδρα και μετά, όταν συνειδητοποιούν/υποθέτουν ότι ανατομικά είμαι γυναίκα, με προσβάλλουν. Σε δημόσιες τουαλέτες συχνά δέχομαι σχόλια η φωνές γιατί δεν είμαι στην σωστή τουαλέτα, σε όποια από τις δυο και να πάω. Ανάλογα πόσος και τι κόσμος περιμένει απ' έξω, υπάρχουν φορές που υπολογίζω σε ποια απ' τις δυο τουαλέτες, ανδρών ή γυναικών, θα πάρω τα λιγότερα σχόλια/βλέμματα και πάω εκεί. Αν δεν βρίσκομαι σε πολύ προσεγγμένο ασφαλές περιβάλλον, είναι κανονικοποιημένο να με υποτιμούν η να με προσβάλλουν για το πόσο δεν μοιάζω στο φύλο που μου αποδώσανε και να με πιέζουν με κάθε δυνατό τρόπο να κάνω τα πάντα για να μοιάσω. Η επιθυμία μου, η άνεση μου και η υγεία μου σαν να μην έχουν σημασία."

Αγγλικό ερωτηματολόγιο

Περιστατικό 1

Ίντερσεξ άτομο: "Οι άνθρωποι με αποκαλούν υποτιμητικά 'αυτό' (People talking to me as an 'it')".

3.2.5. Διαχείριση των περιστατικών

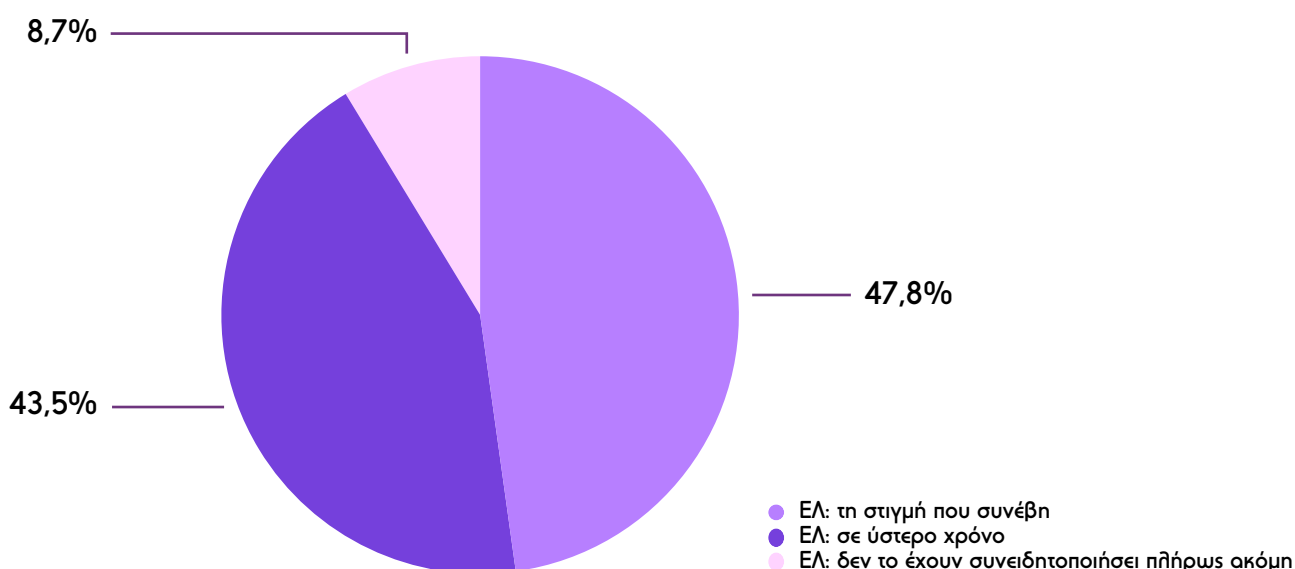
Μετά την περιγραφή των περιστατικών, τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα κλήθηκαν να μας δώσουν κάποιες παραπάνω πληροφορίες σχετικά με την αντιμετώπιση των περιστατικών αυτών:

1. Συνειδητοποίηση του περιστατικού

“Πότε συνειδητοποιήσατε ότι το περιστατικό που βιώσατε και μας περιγράψατε αποτελεί έκφραση ή αποτέλεσμα ρητορικής μίσους;”

Στο ελληνικό ερωτηματολόγιο, 11 (47,8%) άτομα το κατάλαβαν τη στιγμή που συνέβη, 9 (43,5%) άτομα το συνειδητοποίησαν σε ύστερο χρόνο, 2 (8,7%) άτομα δεν το έχουν συνειδητοποιήσει πλήρως ακόμη. Στο αγγλικό ερωτηματολόγιο, και τα 2 (100%) άτομα το κατάλαβαν τη στιγμή που συνέβη.

Συνειδητοποίηση περιστατικού

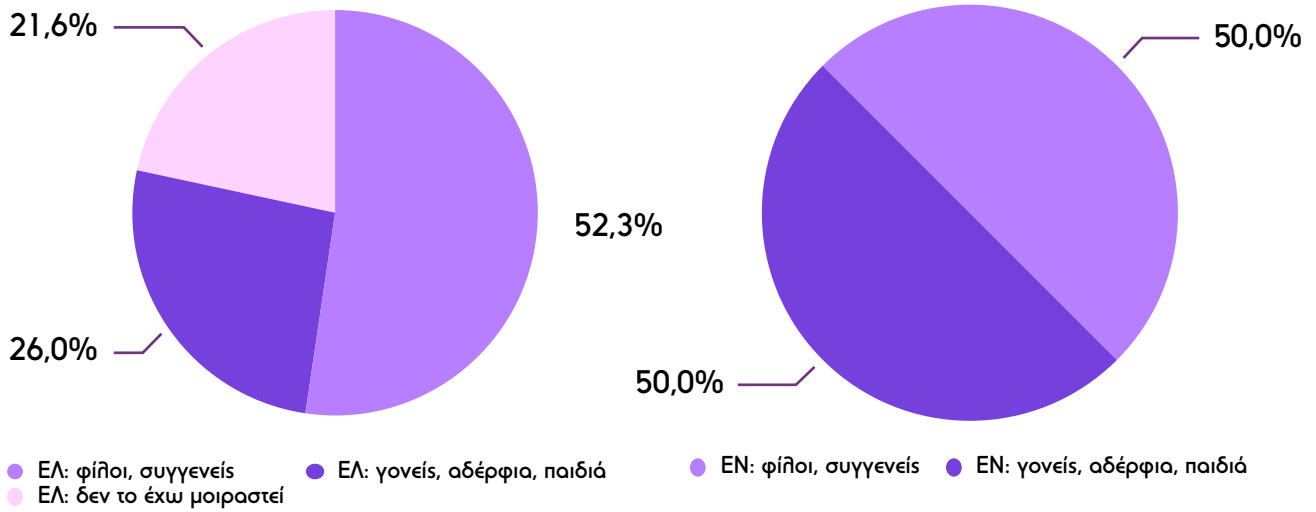

2. Στήριξη από οικογένεια και κοινωνικό κύκλο

“Έχετε μοιραστεί αυτή σας την εμπειρία με άτομα του κλειστού ή/και του ευρύτερου οικογενειακού και κοινωνικού σας κύκλου;”

Στο ελληνικό ερωτηματολόγιο, 11 (52,2%) άτομα το έχουν μοιραστεί με άτομα του κλειστού και του ευρύτερου οικογενειακού/κοινωνικού κύκλου (φίλοι, συγγενείς), 6 (26,1%) άτομα δεν το έχουν μοιραστεί και 5 (21,7%) άτομα το έχουν μοιραστεί μόνο με άτομα του κλειστού οικογενειακού τους κύκλους (γονείς, αδέρφια, παιδιά). Στο αγγλικό ερωτηματολόγιο, 1 (50%) άτομο το έχει μοιραστεί με άτομα του κλειστού και του ευρύτερου οικογενειακού/κοινωνικού κύκλου (φίλοι, συγγενείς) και 1 (50%) άτομο το έχει μοιραστεί με άτομα του κλειστού οικογενειακού τους κύκλους (γονείς, αδέρφια, παιδιά).

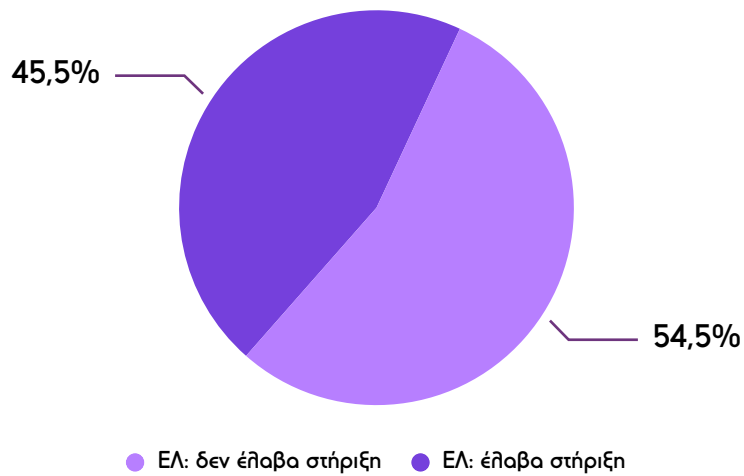

“Αν ναι, θεωρείτε ότι λάβατε την υποστήριξη που θα θέλατε; Αν πάλι δεν έχετε μοιραστεί αυτή σας την εμπειρία, θα μας ενδιέφερε να μας πείτε γιατί όχι.”

Στο ελληνικό ερωτηματολόγιο 12 άτομα δεν έλαβαν στήριξη, ενώ 10 έλαβαν. Στο αγγλικό ερωτηματολόγιο και τα 2 άτομα έλαβαν στήριξη.

Υποστήριξη

Α. Κάποια από τα άτομα που **δεν έλαβαν στήριξη** σχολίασαν την απάντησή τους ως εξής:

- Όχι την απαραίτητη, συνήθως ένα “μην ασχολείσαι” άκουγα.
- Δεν έλαβα στήριξη, οίκτο περισσότερο, διότι **υπάρχει άγνοια επί του θέματος**.
- Δεν επιθυμούσα, φοβάμαι.
- Όχι, γιατί δεν ήταν τα κατάλληλα άτομα.
- Δεν ήθελα να μάθει κανείς γι αυτό το περιστατικό του παιδιού μου για να μην το εκθέσω.

- Όχι, διότι υπάρχει έλλειψη κατανόησης.

- Ουδέποτε έλαβα την υποστήριξη που χρειαζόμουν. Αντίθετα, έπρεπε εγώ να υποστηρίξω ξανά το δικαίωμα ύπαρξης και ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας του παιδιού μου.

- Δεν είναι δυνατό να λάβεις την υποστήριξη που χρειάζεσαι, διότι **είναι πολύ ακατανόητη στο "μέσο" άνθρωπο η ίντερσεξ διαφοροποίηση και η κοινωνία δεν είναι καθόλου εκπαιδευμένη σε τέτοια θέματα**. Μπόρεσα να νιώσω στήριξη μετά από πολλές προσπάθειες μόνο σε ελάχιστους φίλους με ιδιαίτερη ενσυναίσθηση κι ευαισθησία, στην ατομική και ομαδική μου θεραπεία, και βέβαια, στην οικογένεια της ίντερσεξ κοινότητας στην οποία ανήκω. Χρειάζομαι, όμως, κι άλλη αγάπη, κι άλλο αγκάλιασμα για να επουλωθούν οι πληγές... Και νομίζω ότι, όταν θα καταφέρω να έχω μια σταθερή σχέση με έναν ερωτικό σύντροφο, τότε ίσως θα μπορέσω να νιώσω λίγο περισσότερο "θεραπευμένη". Είναι κάτι που το δουλεύω θεραπευτικά, πάντως, ακόμα.

“

Δεν είναι δυνατό να λάβεις την υποστήριξη που χρειάζεσαι, διότι είναι πολύ ακατανόητη στο "μέσο" άνθρωπο η ίντερσεξ διαφοροποίηση και η κοινωνία δεν είναι καθόλου εκπαιδευμένη σε τέτοια θέματα.

B. Κάποια άτομα που **έλαβαν στήριξη** σχολίασαν τα εξής:

- Απο την **κλειστή οικογένεια ναι**, από δύο τρεις κοντινούς ανθρώπους άκουσα μέχρι και "εντάξει αλλιώς δεν είναι και intersex" έχοντας αυτό μια αίσθηση στίγματος, εκεί χρειάστηκε να κάνουμε μια μεγάλη κουβέντα.

- Έλαβα υποστήριξη με την **έννοια της διαχείρισης των συναισθημάτων** που προέκυψαν όταν ένας δημόσιος λειτουργός της ιατρικής τοποθετήθηκε με αυτόν τον ρατσιστικό τρόπο.

- Ναι, αλλιώς **το μοιράζομαι μόνο με ανθρώπους που μπορούν να είναι υποστηρικτικοί**.

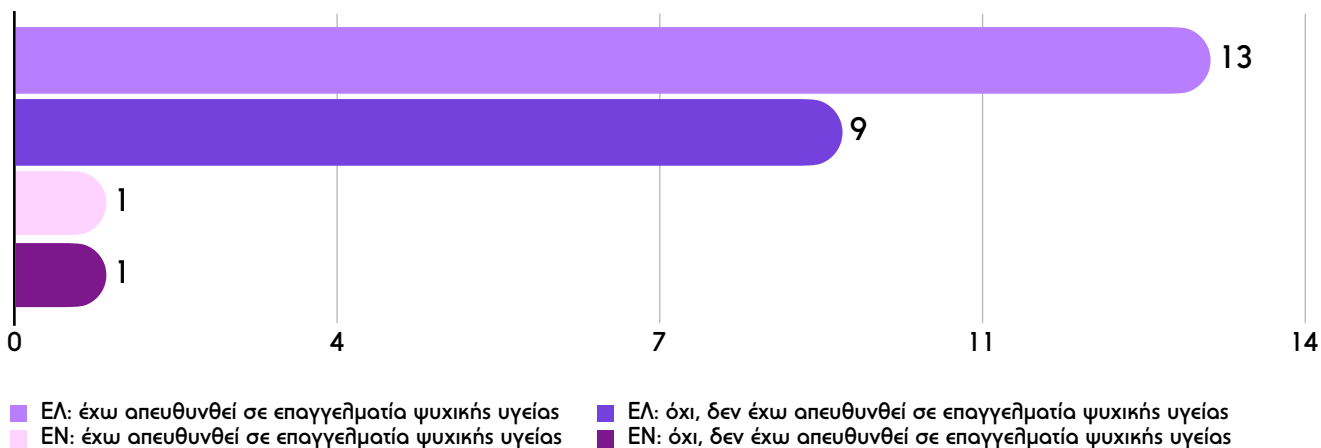
- Λαμβάνω κάποια υποστήριξη από **μεμονωμένα άτομα**. Απ' τα περισσότερα το καλύτερο σενάριο είναι να πάρω κάποιου είδους victim blaming⁴⁶.

3. Ψυχολογική υποστήριξη

"Έχετε απευθυνθεί σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας για το συγκεκριμένο περιστατικό;"

Στο ελληνικό ερωτηματολόγιο **13 (56,5%)** άτομα έχουν απευθυνθεί σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας και **9 (43,5%)** όχι. Στο αγγλικό ερωτηματολόγιο **1 (50%)** άτομο έχει απευθυνθεί και **1 (50%)** όχι.

⁴⁶ Ο όρος victim blaming (=ενοχοποίηση του θύματος) αφορά στις περιπτώσεις που το θύμα ενός εγκλήματος ή μιας αξιόποινης πράξης κατηγορείται ότι ευθύνεται το ίδιο εν μέρει ή/και εξ ολοκλήρου για ό,τι υπέστη, αφού ουσιαστικά προκάλεσε τη θυματοποίησή του με κάποια δική του πράξη, στάση ή συμπεριφορά (κλασικό παράδειγμα η αιτίαση ότι το θύμα βιασμού ήταν ντυμένο προκλητικά).

Α. Σχετικά με το **εάν έλαβαν την στήριξη που ήθελαν** από τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας κάποια άτομα σχολίασαν:

- Ναι, έλαβα, και μάλιστα αρκετή.
- Ναι, και με **μεγάλη ανακούφιση είδα πως συμμερίστηκε τις ενστάσεις μου.**
- Ναι, έχω απευθυνθεί αλλά δεν γνώριζαν πολλά ούτε πώς να μας στηρίξουν και **χρειάστηκε πρώτα να τους επιμορφώσω εγώ και μετά να στηρίξουν το παιδί μου.**
- **Ο πρώτος μου θεραπευτής είχε δυσκολευτεί όταν του αποκάλυψα ότι είμαι ΧΥ γυναίκα αλλά σαφώς το δούλεψε με τον εαυτό του και με στήριξε πολύ και με ενθάρρυνε να μπω σε σχέσεις. Η δεύτερή μου θεραπεύτρια με έχει στηρίξει και συνεχίζει να με στηρίζει πολύ.**
- Έχω απευθυνθεί σε πολλούς επαγγελματίες υγείας και σε όλους ανέφερα τα περιστατικά, από τους πρώτους που πήγα δεν έλαβα κάποια υποστήριξη, κάπως δεν αναγνώρισαν ότι ήταν ρητορική μίσους, μετά πήγα σε άλλους που κάπως το αναγνώρισαν αλλά το υποτίμησαν, και **-μετά από πολλές προσπάθειες- βρήκα κάποιον που να μου δίνει ουσιαστική υποστήριξη.**

“

Ο πρώτος μου θεραπευτής είχε δυσκολευτεί όταν του αποκάλυψα ότι είμαι ΧΥ γυναίκα αλλά σαφώς το δούλεψε με τον εαυτό του και με στήριξε πολύ...

- Απευθύνθηκα σε άτομο που γνώριζα ότι ήταν και αυτό ίντερσεξ αλλά **ένιωθα πως προέβαλλε το δικό της τραυμα σε μένα!**

Β. Κάποια από τα άτομα που **δεν έχουν απευθυνθεί σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας** σχολίασαν:

- Όχι, **λόγω της άγνοιας.** Λάμβανα επιφανειακές και βιαστικές προτροπές να το ξεπεράσω, διότι ούτε και οι ίδιοι ήξεραν -και φυσικά δεν άντεχαν- να το ψηλαφίσουν περισσότερο.
- Όχι άμεσα, **πολλά χρόνια μετά,** που περίπου το παιδί ήταν 16 ετών.

- Δεν απευθύνθηκα σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας γιατί δεν το θεώρησα από μόνη μου απαραίτητο και **δεν είχα και την κατάλληλη καθοδήγηση ως προς αυτό από το ιατρικό προσωπικό**. Όταν ρωτούσα την κόρη μου σχετικά με αυτό το περιστατικό, μου έλεγε ότι είναι εντάξει.

- **Δεν γνώριζα** ότι υπήρχαν ειδικοί, δεν το έψαξα ποτέ.

- **Δεν νομίζω** ότι κάποιος επαγγελματίας ψυχικής υγείας στην Ελλάδα θα το καταλάβει.

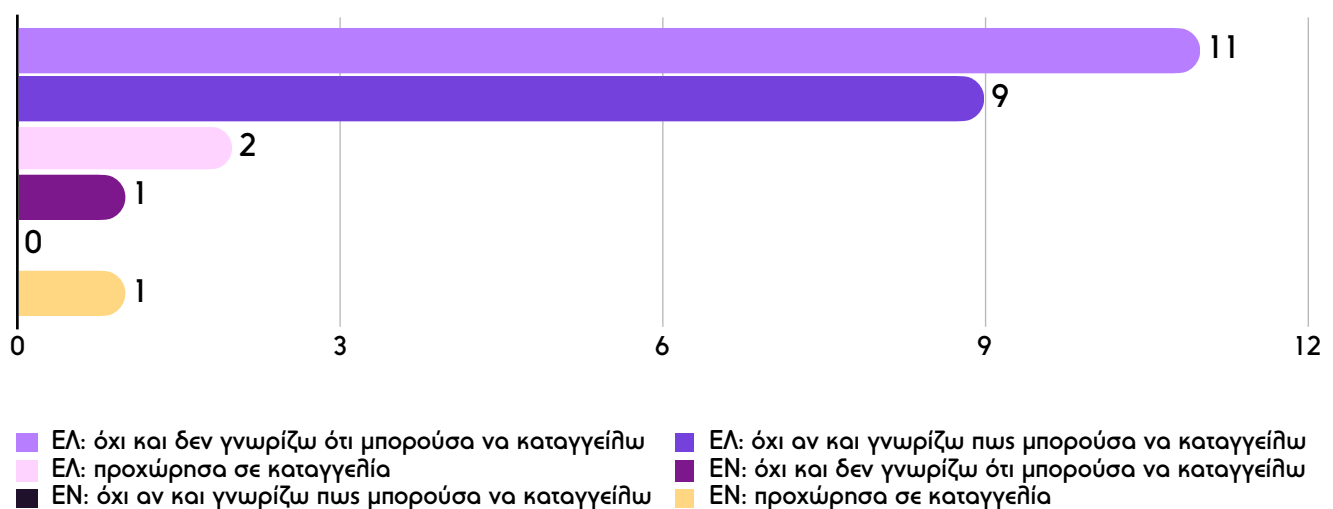
“

Δεν νομίζω ότι κάποιος επαγγελματίας ψυχικής υγείας στην Ελλάδα θα το καταλάβει.

4. Καταγγελία του περιστατικού

“Έχετε καταγγείλει το περιστατικό ή τα περιστατικά που μας αναφέρετε σε αρμόδιο φορέα ή αρχή;”

Στο ελληνικό ερωτηματολόγιο, 11 (47,8%) άτομα απάντησαν “όχι” και δεν γνώριζαν ότι θα μπορούσαν να το καταγγείλουν, 9 (39,1%) άτομα απάντησαν “όχι”, αν και γνωρίζουν πως θα μπορούσαν πιθανώς να το έχουν καταγγείλει, και 2 (13%) άτομα απάντησαν πως το κατήγγειλαν. Στο αγγλικό ερωτηματολόγιο, 1 (50%) άτομο απάντησε πως το κατήγγειλε και 1 (50%) άτομο απάντησε “όχι” και δεν γνώριζε ότι θα μπορούσε να το καταγγείλει.

Κάποια από τα άτομα που **κατήγγειλαν** το περιστατικό σχολίασαν ότι:

- Το κατήγγειλα στο **Συνήγορο του Πολίτη και αντιμετωπίστηκα καλύτερα από ό,τι φανταζόμουν**.

- Το κατήγγειλα **στον Συνήγορο του Παιδιού** (όταν ζήτησα τη διαμεσολάβησή του για να γίνει συμπεριληπτικότερο ως προς το παιδί μου το σχολείο του και **στο περιφερειακό σχολικό παρατηρητήριο για το μπούλινγκ** (δηλ. σε ένα από τα 13 παρατηρητήρια για τον σχολικό εκφοβισμό του Υπουργείου Παιδείας).

Ο ΣτΠ ανταποκρίθηκε άμεσα και θετικά, επικοινωνήθηκε τηλεφωνικά με το σχολείο και αργότερα ήρθε ο ίδιος στο σχολείο για επιμόρφωση. Ο υπεύθυνος εκπαιδευτικός του σχολικού παρατηρητηρίου με αντιμετώπισε μάλιστα αδιάφορα και αρνητικά, σαν να ήμουν τρελή που ζητούσα κάτι απολύτως παράλογο, λέγοντας μου επί λέξει "Αφού το παιδί σας είναι καταχωρημένο στα χαρτιά του σαν αγόρι, τότε δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα εμείς, σαν αγόρι θα πρέπει να συμπεριφέρεται και να ντύεται και να αντιμετωπίζεται στο/από το σχολείο του".

“

Ο υπεύθυνος εκπαιδευτικός του σχολικού παρατηρητηρίου με αντιμετώπισε μάλιστα αδιάφορα και αρνητικά, σαν να ήμουν τρελή που ζητούσα κάτι απολύτως παράλογο

Αμφότεροι φορείς θα μπορούσαν/θα έπρεπε να απευθυνθούν στο Υπουργείο Παιδείας και να πείσουν για κατευθυντήριες οδηγίες συμπεριλήψης για όλα τα ίντερσεξ και εν γένει τα ΛΟΑΤΚΙ παιδιά, κάτι για το οποίο άσκησε πίεση μόνο η ΜΚΟ Πολύχρωμο Σχολείο, αλλά και αυτή, παρά τις επαναλαμβανόμενες οχλήσεις στο ΥΠΑΙΘ και τις πολλές θετικές "υποσχέσεις" που έχει λάβει, δεν εισακούστηκε από το 2017 μέχρι σήμερα (2022).

"Εάν δεν καταγγείλατε το περιστατικό θα θέλατε να μας πείτε γιατί;"

- Τότε δεν ήξερα ότι είχα το δικαίωμα, και οι γιατροί που με έβλεπαν είχαν προφανώς το σύνδρομο του Θεού, κάτι το οποίο με έβαζε σε υποταγή.

“

...οι γιατροί που με έβλεπαν είχαν προφανώς το σύνδρομο του Θεού, κάτι το οποίο με έβαζε σε υποταγή.

- Γιατί δεν υπήρχε οργάνωση intersex ατόμων μέχρι που βρήκα εσάς.

- Δεν γνώριζα πως μπορούσα να το καταγγείλω ως αυτήκοος μάρτυρας χωρίς τη συνδρομή και λοιπών μαρτύρων.

- Δε μου πέρασε καν από το μυαλό να καταγγείλω το παραπάνω περιστατικό, γιατί νόμιζα ότι έπρεπε να μείνει μυστικό μεταξύ εμένα και του παιδιού μου, αλλά και γιατί δεν πίστευα και δεν πιστεύω ότι θα έβρισκε ανταπόκριση αυτή η καταγγελία για την ιατρική βία που υπέστη το παιδί.

“

Δε μου πέρασε καν από το μυαλό να καταγγείλω το παραπάνω περιστατικό, γιατί νόμιζα ότι έπρεπε να μείνει μυστικό μεταξύ εμένα και του παιδιού μου...

- Όχι, η αστυνομία θα το έκανε χειρότερο για μένα, αλλά και οι τοπικοί αξιωματούχοι δεν εμπιστεύομαι ότι θα ήταν σίγουρα ευγενικοί ή ότι θα έδειχναν κατανόηση.

- Η αμάθεια, η ντροπή και η δημόσια κατακραυγή ήταν μερικοί από τους λόγους..

- Δεν κατήγγειλα την απαράδεκτη ιατρική αντιμετώπιση που υπέστην σε δύο δημόσια νοσοκομεία, αν είχα συνειδητοποιήσει εγκαίρως ότι επρόκειτο για βαθύ ψυχосωματικό τραυματισμό, θα τους είχα καταγγείλει, δεδομένου ότι όλοι αυτοί είναι μεγαλογιατροί ακόμα και σήμερα. Τότε είχα καταπιεί αμάσητα αυτά που μου συνέβησαν και προερχόμουν από μια οικογένεια που πίστευε **ότι οι γιατροί είναι θεοί**, κι ό,τι λένε είναι "νόμος". Αργότερα, δεν το κατήγγειλα γιατί **φοβόμουν και δεν ένιωθα στήριξη από το περιβάλλον μου** για να κάνω κάτι τέτοιο.

“

Δεν κατήγγειλα την απαράδεκτη ιατρική αντιμετώπιση που υπέστην σε δύο δημόσια νοσοκομεία, αν είχα συνειδητοποιήσει εγκαίρως ότι επρόκειτο για βαθύ ψυχосωματικό τραυματισμό, θα τους είχα καταγγείλει...

- Νιώθω βαθειά μέσα μου ότι **αν το καταγγείλω δεν θα γίνει κάτι, και στην διαδικασία το πιο πιθανό είναι να δεχθώ ακόμα περισσότερη ρητορική μίσους.**

3.3. Παρατηρήσεις - Συμπεράσματα

3.3.1. Ιατρική κοινότητα

Όπως ήδη αναφέρθηκε, τα περισσότερα περιστατικά ρητορικής μίσους αφορούν την ιατρική κοινότητα, καθώς καταγράψαμε 13 περιστατικά, σε σύγκριση με 3 περιστατικά που αφορούσαν στο σχολείο, 5 περιστατικά που αφορούσαν στην οικογένεια/κοντινό περιβάλλον και 7 περιστατικά που αφορούν στην κοινωνία. Βέβαια, θα πρέπει να σημειωθεί πως τα 13 αυτά περιστατικά έχουν επηρεάσει σημαντικά και τη ρητορική μίσους που υπάρχει στην οικογένεια/κοντινό περιβάλλον, καθώς οι γιατροί πολλές φορές οδηγούν τους γονείς στην ντροπή, τη μυστικότητα και το στιγματισμό σχετικά με το ίντερσεξ βίωμα. Το ίδιο ισχύει και για τις καταγγελίες που είχε λάβει η οργάνωση πριν το 2022, καθώς τα περισσότερα περιστατικά σχετίζονται με τερματισμούς κύησης και επεμβάσεις σε ίντερσεξ βρέφη και παιδιά. Αξίζει να σημειωθεί πως τα περιστατικά που έχουν αναφερθεί σε σχέση με την ιατρική κοινότητα παρουσιάζουν πολλά κοινά στοιχεία μεταξύ τους, με πιο κοινά τα παρακάτω:

- **Απουσία επιστημονικών γνώσεων σχετικά με την ίντερσεξ κατάσταση και σωματικότητα:** Πριν ακόμη γεννηθεί ένα ίντερσεξ βρέφος, αρκετά συνήθως είναι η προτροπή των γιατρών σε τερματισμό της κύησης. Σε περίπτωση που διαγνωσθεί ένα έμβρυο με ΧΧΥ στην αμνιοπαρακέντηση, παθολογικοποιούν το έμβρυο και το αντιμετωπίζουν σαν 'άρρωστο' χωρίς όμως να υπάρχει κανένας αποδεδειγμένος κίνδυνος για την υγεία του εμβρύου και μετέπειτα βρέφους, αλλά ούτε και της μητέρας. Συνήθως αιτιολογούν την προτροπή τους σε άμβλωση στη βάση προσωπικών τους κρίσεων, στερεοτύπων και προκαταλήψεων, λέγοντας ότι το παιδί θα είναι 'τέρας της φύσης', 'θα βγει αδελφή', 'θα έχει μικρό πουλί'. Έπειτα παραπέμπουν τους γονείς σε διαφορετικούς γιατρούς και νοσοκομεία, αρνούνται να παρακολουθήσουν την εγκυμονούσα κατά την κύηση και να αναλάβουν τον τοκετό, και κρατούν το νεογέννητο στην εντατική για περαιτέρω εξετάσεις χωρίς να υπάρχει κανένας λόγος που να αποτελεί κίνδυνο για τη ζωή του.

Το ίδιο συμβαίνει και με τα ίντερσεξ παιδιά, καθώς σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις οι γιατροί δεν έχουν τις επιστημονικές γνώσεις να ανταποκριθούν στις ανάγκες τους αλλά ούτε και των οικογενειών τους. Συχνά παραπέμπουν σε διαφορετικούς γιατρούς ή νοσοκομεία τα ίντερσεξ άτομα, με αποτέλεσμα την ψυχική τους ταλαιπωρία αλλά και την οικονομική επιβάρυνση των ίδιων και των οικογενειών τους. Πολλές φορές, οι γνωματεύσεις τους είναι άκυρες και δεν υπάρχει επαρκής επιστημονική αιτιολογία, χαρακτηριστικό είναι ότι προτείνουν επεμβάσεις με αιτιολογίες όπως 'έτσι γίνεται', είτε λένε στα ίντερσεξ άτομα πως σαν εκείνα υπάρχουν 'άλλα 5 στον πλανήτη'. Εξαιτίας αυτής της άγνοιας δεν είναι σε θέση να εξετάσουν τα ίντερσεξ σώματα, καθώς δεν γνωρίζουν την ανατομία τους, αλλά ούτε και δύνανται να ανταποκριθούν στις χειρουργικές επεμβάσεις που αναλαμβάνουν. Έχοντας ως γνώμονα γνώσεις παρωχημένες και ελλιπείς, ακολουθούν μεθόδους οι οποίες επεμβαίνουν βίαια στα ίντερσεξ σώματα και τα τραυματίζουν είτε προκαλώντας αιμορραγίες είτε μεγάλες ουλές που μένουν στο σώμα δια βίου. Επιπρόσθετα, δεν υπάρχει καμία ενημέρωση για τις επιπτώσεις αυτών των επεμβάσεων, για παράδειγμα, δεν αναφέρουν πως μετά την επέμβαση⁴⁷ το ίντερσεξ άτομο θα πρέπει να υποβληθεί σε δια βίου ορμονοθεραπεία, ούτε και τις επιπτώσεις στην γονιμότητα και στη σεξουαλική του ζωή.

■ **Υποτιμητική μεταχείριση των ίντερσεξ ατόμων και των οικογενειών τους:** Οι εξετάσεις και οι ιατρικές πρακτικές στις οποίες υποβάλλονται τα ίντερσεξ άτομα είναι εξευτελιστικές και λαμβάνουν χώρα είτε σε δημόσια είτε σε ιδιωτικά νοσοκομεία και ιατρεία. Τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα ανέφεραν πολλές φορές ότι κοινές πρακτικές⁴⁸ είναι: α) το γδύσιμο και η λήψη φωτογραφιών των σωμάτων τους για το αρχείο του νοσοκομείου, β) η ταυτόχρονη εξέταση του γυμνού ίντερσεξ σώματος από μεγάλες ομάδες γιατρών και φοιτητών ιατρικής (σαν να επρόκειτο για άψυχο "έκθεμα" ή πειραματόζωο) ή σε άβολες στάσεις (π.χ. σε γυναικολογική καρέκλα για τα ίντερσεξ κορίτσια), γ) επώδυνες εξετάσεις που γίνονται χωρίς τα κατάλληλα ιατρικά εργαλεία, και χωρίς προηγούμενη συγκατάθεση ή ενημέρωση των ίδιων των ατόμων και των κηδεμόνων τους, δ) υποτιμητικά σχόλια/κοροϊδία του ατόμου από γιατρούς/νοσηλεύτες για την ανατομία τους και την ύπαρξή τους γενικότερα (π.χ. σχολιασμός του μεγέθους του στήθους, σχόλια όπως "ανωμαλία της φύσης", "απέξω γυναίκα και μέσα άνδρας", "είσαι μία αποτυχημένη έκτρωση").

■ **Παντελής έλλειψη ενημέρωσης και στήριξης των ίντερσεξ ατόμων και των οικογενειών τους:** Κατά τη διάρκεια όλης αυτής της διαδικασίας των ατελείωτων εξετάσεων στην οποία υπόκεινται τα ίντερσεξ άτομα δεν υπάρχει καμία ενημέρωση για το τί συμβαίνει και το τί πρόκειται να ακολουθήσει. Κυρίως σε περιπτώσεις που το ίντερσεξ άτομο είναι έφηβο, οι γιατροί αποφεύγουν να το ενημερώνουν, παρότι είναι σε ηλικία να κατανοήσει πλήρως και να λάβει αποφάσεις για το ίδιο. Επειδή γνωρίζουν ότι το έφηβο ίντερσεξ άτομο μπορεί να κατανοήσει πλήρως τι συμβαίνει προτιμούν να μιλάνε σε ξένες γλώσσες κατά τη διάρκεια των εξετάσεων (π.χ. "καταλαβαίνεις αγγλικά; θα μιλάμε τούρκικα τότε, καταλαβαίνεις τούρκικα;") ή να χρησιμοποιούν προσβλητικά σχόλια που προκαλούν ντροπή και αίσθημα κατωτερότητας στο ίντερσεξ άτομο. Παράλληλα ενημερώνουν αποκλειστικά τους γονείς στη βάση γνωματεύσεων που δεν είναι επιστημονικά τεκμηριωμένες, και προτείνοντάς τους να μην το πουν πουθενά ούτε καν στον πολύ στενό κύκλο (π.χ. αδέρφια) του ίντερσεξ ατόμου. Δεν προτείνουν καμία μορφή στήριξης -συμπεριλαμβανομένης της ψυχολογικής στήριξης- κατά τη διάρκεια όλων αυτών των

⁴⁷ Πρέπει να σημειωθεί ότι οι επεμβάσεις και θεραπείες στα ίντερσεξ άτομα έχουν απαγορευθεί στην Ελλάδα από τον Ιούλιο του 2022 (βλ. Κεφάλαιο 2, 2.1.), τα περιστατικά που έχουμε καταγράψει είναι πριν τη νομική απαγόρευση. Ωστόσο, ο νόμος αυτός δεν λύνει τις πολλαπλές παραβιάσεις δικαιωμάτων στις οποίες υπόκεινται τα ίντερσεξ άτομα από την ιατρική κοινότητα όπως έχουν καταγραφεί στη συγκεκριμένη έρευνα.

⁴⁸ Βλ. enions Intersex Greece, Submission of Shadow Report on "Violence against Intersex Women in Greece" to GREVIO Council of Europe, 2022 <https://rm.coe.int/greece-2022-shadow-report-grevio-cbr/1680a675f7>

πολύ επίδυνων διαδικασιών στις οποίες υπόκεινται τα ίντερσεξ άτομα, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται βαθιά ψυχικά τραύματα, τα οποία καθορίζουν τις ζωές των ίντερσεξ ατόμων και των οικογενειών τους. Πολλά άτομα μας ανέφεραν πως υπέφεραν και υποφέρουν από κατάθλιψη, άγχος εγκατάλειψης, απόρριψη εαυτού/ης, εξαρτητικές συμπεριφορές. Αυτά τα ψυχικά τραύματα οδηγούν ενίοτε σε προβλήματα ολοκλήρωσης των σπουδών τους ή/και εύρεσης εργασίας.

3.3.2. Εκπαίδευση

- **Άγνοια σχετικά με τα ίντερσεξ θέματα από το εκπαιδευτικό προσωπικό και απουσία ενημέρωσης των μαθητών:** Στα σχολεία υπάρχει πλήρης άγνοια για την ίντερσεξ σωματικότητα, καθώς το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιείται είναι είτε ελλιπές είτε παραχρημένο. Η εκπαίδευση αλλήλ και οι δραστηριότητες στα σχολεία είναι βασισμένες στο δίπολο άνδρας/γυναίκα. Επίσης, το εκπαιδευτικό προσωπικό αναπαράγει τα στερεότυπα που σχετίζονται με αυτό το δίπολο και δεν παρέχει καμία μορφή ενημέρωσης σχετικά με τα ίντερσεξ ζητήματα ακόμη και εάν γνωρίζουν ότι φοιτά κάποιο ίντερσεξ παιδί στο σχολείο. Όταν οι γονείς ενός ίντερσεξ παιδιού προσπαθούν να επιμορφώσουν το εκπαιδευτικό προσωπικό σχετικά με τα ίντερσεξ θέματα, αντιμετωπίζονται με δυσπιστία και αμφισβήτηση. Πολλές φορές το ίδιο το παιδί θα αναγκαστεί να επιμορφώσει τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριες/τα συμμαθητά, αλλήλ και το εκπαιδευτικό προσωπικό. Οι γονείς δεν λαμβάνουν κάποια ιδιαίτερη στήριξη, αντιθέτως λαμβάνουν υποτιμητικά σχόλια για το παιδί τους (π.χ. η διευθύντρια αρνήθηκε κάθετα να δεχτεί το παιδί να φοράει ρούχα που "δεν ταιριάζουν στα αγόρια", ή του αρνήθηκε τη χρήση κλειστής τουαλέτας αντί της τουαλέτας των αγοριών όπου δεν ένωθε άνετα να πηγαίνει).
- **Σχολικός εκφοβισμός (bullying) και σωματική βία:** Τα ίντερσεξ παιδιά στο σχολείο έρχονται πολύ συχνά αντιμέτωπα με εκφοβισμό σχετικά με τα χαρακτηριστικά φύλου τους αλλήλ και την έκφραση φύλου τους. Πολλύ συχνά δέχονται επιθέσεις σωματικής βίας οι οποίες σπάνια καταγγέλλονται. Ζουν μοναχικά και στην απομόνωση, ενώ ακόμη και τα άτομα που θέλουν να κάνουν παρέα μαζί τους στοχοποιούνται και γίνονται και εκείνα θύματα εκφοβισμού. Πολλές φορές τα ίντερσεξ παιδιά υπόκεινται σε επεμβάσεις και ορμονοθεραπείες κατά τη διάρκεια των σχολικών διακοπών, με αποτέλεσμα να επιστρέφουν στο σχολείο εξαντλημένα και σε άσχημη ψυχολογική κατάσταση. Δεν υπάρχουν μηχανισμοί στήριξης των ίντερσεξ παιδιών αλλήλ ούτε και των γονιών τους από τα σχολεία, με αποτέλεσμα κάποιες φορές να μην ολοκληρώνουν τις σπουδές τους. Προκειμένου να γίνει αποδεκτό ένα ίντερσεξ παιδί στο σχολείο, θα πρέπει οι γονείς να κάνουν υπερπροσπάθεια ή/και να μεσολαβήσει ο Συνήγορος του Παιδιού.

3.3.3. Οικογένεια και κοντινό περιβάλλον

- **Απουσία ουσιαστικής στήριξης από την οικογένεια και το κοντινό περιβάλλον:** Πολλές φορές τα ίντερσεξ άτομα δεν λαμβάνουν καμία στήριξη από την οικογένεια, καθώς οι γονείς αδυνατούν να καταλάβουν τι είναι η ίντερσεξ σωματικότητα. Άλλες φορές οι γονείς αδυνατούν να στηρίξουν τα παιδιά, καθώς οι γιατροί τους έχουν συμβουλεύσει να κρατήσουν άκρα μυστικότητα και να μη φανερώσουν πουθενά ότι το παιδί είναι ίντερσεξ. Στο πλαίσιο του πατερναλισμού που κυριαρχεί στον ιατρικό κλάδο, οι γιατροί πολύ συχνά αντιμετωπίζονται από τους γονείς σαν 'θεοί' και ακούνε τυφλά τις οδηγίες τους, συνειδητοποιώντας πολύ αργά ότι αυτές οι οδηγίες ήταν λανθασμένες και άκυρες. Τα ίντερσεξ άτομα βιώνουν μοναξιά καθώς ο φιλικός κύκλος αδυνατεί να τα καταλάβει και πολλές φορές είναι δύσκολη και η εύρεση συντρόφου με κατανόηση. Εξαιτίας της παθολογικοποίησης του σώματός τους από την ιατρική κοινότητα και των επεμβάσεων που έχουν υποστεί, έχουν χάσει σύνδεση με το σώμα τους και αυτό επηρεάζει άμεσα την ερωτική τους ζωή.

3.3.4. Κοινωνία και ΜΜΕ

- **Άγνοια, άρνηση και παραπληροφόρηση σχετικά με τα ίντερσεξ ζητήματα:** Καθώς η κοινωνία είναι βασισμένη στο δίπολο "άρρεν/θήλυ", η καθημερινότητα για τα ίντερσεξ άτομα είναι εξαιρετικά δύσκολη. Στο διαδίκτυο υπάρχει έντονη παραπληροφόρηση σχετικά με την ίντερσεξ ορολογία, σωματικότητα και το ίντερσεξ βίωμα. Για παράδειγμα, παρά τις προσπάθειες της Intersex Greece να έρθει σε επαφή με συγγραφείς πηγών που δεν είναι συμπεριληπτικές και να τους επιμορφώσει με βάση σύγχρονες επιστημονικές πηγές και τις διεθνείς νομικές εξελίξεις, υπάρχει έντονη άρνηση με αποτέλεσμα να βρίσκονται ακόμα στο διαδίκτυο έρευνες ή άρθρα που είναι παρωχημένα, άκυρα και στιγματιστικά. Τα ΜΜΕ εξακολουθούν να παρουσιάζουν τα ίντερσεξ άτομα ως 'σπάνιες' και 'αξιοπερίεργες' περιπτώσεις, διαιωνίζοντας το έμφυλο δίπολο και παρεμποδίζοντας την ορθή ενημέρωση του κοινού. Τέλος, αν και τον Ιούλιο του 2022 απαγορεύτηκαν οι ιατρικές παρεμβάσεις στα ίντερσεξ βρέφη και παιδιά, υπάρχουν ακόμη στο διαδίκτυο παρουσιάσεις και κείμενα από την ιατρική κοινότητα τα οποία συστήνουν την διεξαγωγή επεμβάσεων 'κανονικοποίησης' φύλου ή ορμονοθεραπειών.
- **Δημόσια υποτίμηση και έλλειψη ασφάλειας:** τα ίντερσεξ άτομα πολύ συχνά λαμβάνουν υποτιμητικά σχόλια για την εμφάνισή τους (π.χ. 'τί είναι αυτό;') και νιώθουν αυξημένο κίνδυνο, καθώς υπάρχει έλλειψη ασφαλών χώρων για τα ίδια. Για παράδειγμα, στις δημόσιες τουαλέτες συχνά δέχονται σχόλια ή φωνές γιατί δεν είναι στην σωστή τουαλέτα, σε όποια από τις δυο κι αν πάνε. Τα περιστατικά ρητορικής μίσους στην καθημερινή ζωή είναι τόσο συχνά που τα ίντερσεξ άτομα αναφέρουν πως είναι κανονικοποιημένο να τα υποτιμούν ή να τα προσβάλλουν για τα χαρακτηριστικά φύλου τους ή την έκφραση φύλου τους.

3.3.5. Διαχείριση των περιστατικών ρητορικής μίσους

Προκειμένου τα ίντερσεξ άτομα να ζητήσουν στήριξη και να καταγγείλουν τα περιστατικά ρητορικής μίσους, θα πρέπει πρώτα να έχουν συνειδητοποιήσει ότι έχουν όντως πέσει θύματα μιας τέτοιας ρητορικής. Δυστυχώς, 9 άτομα απάντησαν ότι το συνειδητοποίησαν πολύ αργότερα από τον χρόνο του συμβάντος, και 2 άτομα ότι δεν το έχουν συνειδητοποιήσει ακόμη. Αυτό πολλές φορές συμβαίνει διότι η συντριπτική πλειοψηφία των περιστατικών προέρχεται από την ιατρική κοινότητα και αυτομάτως τα ίντερσεξ άτομα, καθώς και οι οικογένειές τους, ακολουθούν τις οδηγίες των ειδικών, υποκύπτοντας στην αυθεντία τους. Αυτομάτως, λοιπόν, μπαίνουν σε μία θέση άνηση και εξαιρετικά ευάλωτη, καθώς αντιμετωπίζονται ως 'προβληματικά' σώματα που πρέπει να 'διορθωθούν'. Επιπλέον, εξαιτίας του υψηλού στίγματος είναι ιδιαίτερα δύσκολο να ζητήσουν βοήθεια από το κοντινό τους περιβάλλον. Όσον αφορά στην ψυχική στήριξη, διάφορα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα ανέφεραν ότι έχουν απευθυνθεί σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας αλλά κάποιες φορές έπρεπε τα ίδια να τους επιμορφώσουν για την ίντερσεξ σωματικότητα. Τέλος, η πλειοψηφία των ατόμων δεν έχουν καταγγείλει τα περιστατικά, παρόλο που στην Ελλάδα ο νόμος για τη ρητορική μίσους περιλαμβάνει και τα χαρακτηριστικά φύλου από το 2017 (Βλ. Κεφάλαιο 2, 2.2). Τα άτομα που κατήγγειλαν τα περιστατικά απευθύνθηκαν μόνο στον Συνήγορο του Πολίτη ή στο Συνήγορο του Παιδιού και δεν κίνησαν νομικές διαδικασίες. Αυτό μπορεί να οφείλεται στην έλλειψη εμπιστοσύνης προς την αστυνομία ("η αστυνομία θα το έκανε χειρότερο για μένα"), τη δικαιοσύνη ("αν το καταγγείλω δεν θα γίνει κάτι"), και στη συνολική απογοήτευση από τις κρατικές δομές, αλλά και στην άγνοια σχετικά με την εθνική νομοθεσία, καθώς, πέραν από τους νομικούς που δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι, συχνά και τα ίδια τα άτομα δεν γνωρίζουν τις νομικές εξελίξεις αφού δεν υπάρχει σχετική ενημέρωση. Εκτός απ' αυτό, οι νομικές διαδικασίες συνήθως δεν είναι προσβάσιμες από τα ίντερσεξ άτομα, καθώς είναι πολυδάπανες και χρονοβόρες, ενώ ταυτόχρονα ενυπάρχει και μεγάλος φόβος/κίνδυνος έκθεσης και ψυχολογικού επανατραυματισμού τους στη συνθήκη μιας δικαστικής

διαδικασίας. Έτσι, πολλά άτομα αποφασίζουν να μην καταγγείλουν τα περιστατικά, ακριβώς εξαιτίας του στίγματος, του φόβου, του αισθήματος ντροπής, του τραύματος⁴⁹.

---

⁴⁹ Βλ. επίσης, OII Europe, Protecting intersex people in Europe: A toolkit for law and policy makers, 2019 <https://www.oiiurope.org/protecting-intersex-people-in-europe-a-toolkit-for-law-and-policy-makers/>

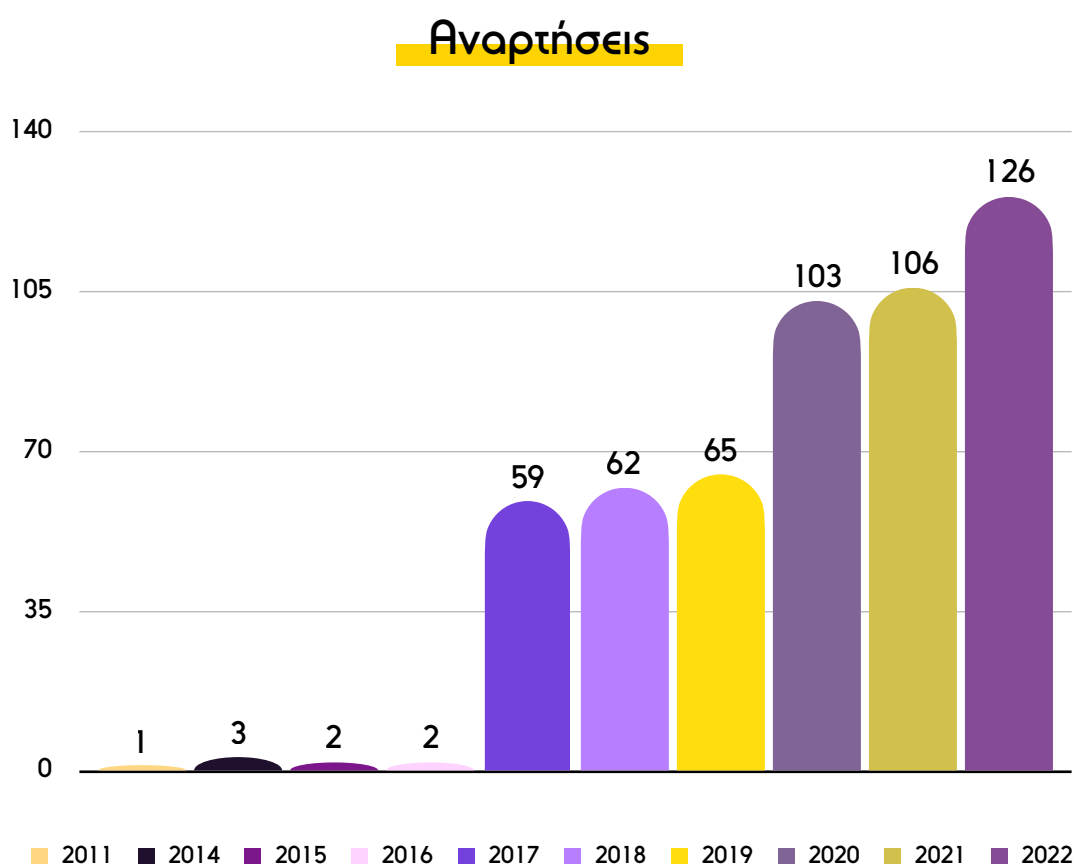
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Περιστατικά ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο

4.1. Αποτελέσματα διαδικτυακής έρευνας

Το χρονικό διάστημα κατά το οποίο συλλέχθηκε το δείγμα των αναρτήσεων από μέσα κοινωνικής δικτύωσης χωρίζεται σε δύο ημι-διακριτά στάδια. Το πρώτο αποτελείται από σχετικές αναρτήσεις στα χρόνια πριν την πρόσφατη ψήφιση του σχετικού νομοσχεδίου για τη «νομική απαγόρευση των χειρουργικών και άλλων ιατρικών παρεμβάσεων στα ίντερσεξ βρέφη και παιδιά», ενώ η δεύτερη περίοδος αφορά σχόλια που αναρτήθηκαν λίγο πριν αλλά και κατά τη διάρκεια της δημόσιας συζήτησης και διαβούλευσης για την ψήφιση του νομοσχεδίου και των σχετικών άρθρων.

Πιο συγκεκριμένα, σε σύνολο 529 αναρτήσεων, συλλέξαμε μία μόλις ανάρτηση για το 2011, τρεις αναρτήσεις για το έτος 2014, ενώ για το 2015 και το 2016 συλλέξαμε δύο μόλις αναρτήσεις από κάθε έτος. Αντίστοιχα, για το 2017 συλλέχθηκαν 59 αναρτήσεις, 62 για το 2018, 65 για το 2019, 103 για το 2020, 106 για το 2021 και 126 για το 2022.

Η ορολογία που χρησιμοποιήσαμε για να αντλήσουμε τις αναρτήσεις στο twitter αφορά όρους που συνδέονται διαχρονικά με την ίντερσεξ κοινότητα και τα ίντερσεξ άτομα στην Ελλάδα, ακόμα κι αν αυτοί οι όροι χρησιμοποιούνται κακοποιητικά, ή δεν είναι δόκιμοι. Συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκαν οι εξής όροι:

ίντερσεξ ερμαφρόδιτος / ερμαφρόδιτη / ερμαφρόδιτα / ερμαφρόδιτοι / μεσόφυλοι- / μεσοφυλικόι- / διάφυλοι- / διαφυλικόι- / διαφυλικά- / μεσοφυλικά- / middlesex-

Σε επίπεδο ανάλυσης, επιλέξαμε να χωρίσουμε τις αναρτήσεις σε έξι βασικές κατηγορίες, με κριτήριο την επικινδυνότητα και την απειλή που προβάλλει η κάθε μια. Οι έξι αυτές κατηγορίες είναι:

A0. Αναρτήσεις υποστηρικτικές προς την ίντερσεξ κοινότητα ή/και τα ίντερσεξ άτομα

A1. Αναρτήσεις υποστηρικτικές προς την ίντερσεξ κοινότητα ή/και τα ίντερσεξ άτομα που όμως χρησιμοποιούν κακοποιτική ορολογία ή μη-δόκιμους όρους λόγω άγνοιας, ή αναρτήσεις όπου το άτομο που αναρτά δηλώνει άγνοια για τα ίντερσεξ άτομα.

B2. Αναρτήσεις όπου γίνεται χρήση όρων που σχετίζονται -ή έχουν συσχετιστεί ιστορικά- με θετικό ή αρνητικό πρόσημο με την ίντερσεξ κοινότητα ή/και τα ίντερσεξ άτομα, αλλά το περιεχόμενο της ανάρτησης δεν τα στοχοποιεί ή δεν αφορά την ίντερσεξ κοινότητα.

Γ3. Αναρτήσεις όπου γίνεται χρήση κακοποιτικών όρων χωρίς άμεση απειλή προς την κοινότητα

Γ4. Αναρτήσεις όπου γίνεται χρήση κακοποιτικών όρων ενάντια σε ή/και σε σχέση με τα ίντερσεξ άτομα

Γ5. Αναρτήσεις που προωθούν τη βία εναντίον της ίντερσεξ κοινότητας ή/και των ίντερσεξ ατόμων

Στο πλαίσιο της 1ης κατηγορίας (A0), καταγράψαμε 3 αναρτήσεις. Ο μικρός αριθμός τους καταδεικνύει την ελάχιστη παρουσία που έχουν οργανώσεις, συλλογικότητες, αλλά και η κοινωνία των πολιτών στο συγκεκριμένο μέσο, όταν αυτό αφορά την πληροφόρηση ή και την υποστήριξη προς ίντερσεξ άτομα, και την ίδια την ίντερσεξ κοινότητα. Η παρουσία των συλλογικοτήτων ή των ατομικοτήτων που αναφέρονται με θετικό πρόσημο στην κοινότητα συνήθως περιορίζεται σε αναδημοσιεύσεις και επισυνάψεις άρθρων από φιλικές προς τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα οργανώσεις, όπως η Intersex Greece, η Colour Youth κ.α. Αντίστοιχα, στο πλαίσιο της 2ης κατηγορίας (A1), εντοπίσαμε 49 αναρτήσεις που δείχνουν υποστηρικτικές προς την κοινότητα, αλλά χρησιμοποιούν όρους που πια θεωρούνται κακοποιτικοί, ή λανθασμένα αναφέρονται σε ζητήματα γύρω από τον όρο ίντερσεξ αλλά και τα ίδια τα ίντερσεξ άτομα.

Βλέπω αφιέρωμα σε ανθρώπους που είναι ίντερσεξ και έχω πάθει σοκ που δεν ήξερα ότι λέγονται έτσι

Η επόμενη 3η κατηγορία (B2), στην οποία κατηγοριοποιήσαμε 193 αναρτήσεις, αποτελεί και την πιο πολυπληθή σε επίπεδο αποτελεσμάτων. Όροι όπως «ερμαφρόδιτος» και παράγωγα τους, χρησιμοποιούνται από χρήστες του μέσου για να σχολιάσουν -αρνητικά- άτομα που ασχολούνται με την πολιτική, ή και πολιτικές κυβερνήσεων ανά τον κόσμο.

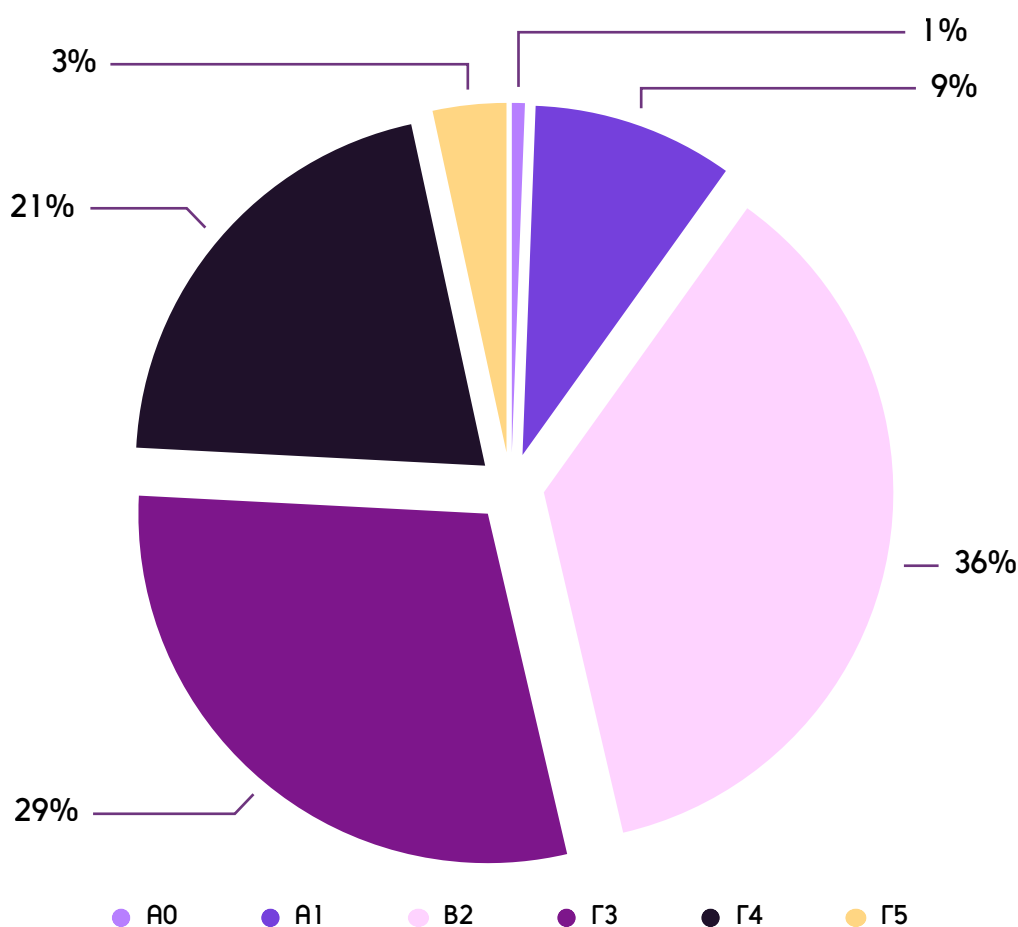
[..] Ο νέος "ερμαφρόδιτος" κυβερνητικός συνασπισμός στο Ισραήλ: Θα αποδειχθεί ..."εννιάψυχος" ο Νετανιάχου;

Στο πλαίσιο της έρευνας, επικεντρωθήκαμε στις επόμενες τρεις κατηγορίες (Γ3, Γ4 και Γ5) οι οποίες κλιμακωτά από την Γ3 έως και την Γ5 εμφανίζουν βαθμούς στοχοποίησης ή και επικινδυνότητας

ενάντια σε ίντερσεξ άτομα ή/και στην ίδια την κοινότητα στο σύνολο της, ανεξάρτητα από το αν οι αναρτήσεις στοχοποιούν ευθέως τα άτομα (κατηγορία Γ5) ή καταφέρονται γενικώς εναντίον της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας (Γ3). Συνολικά εντοπίσαμε 284 αναρτήσεις που κατανέμονται ως εξής: 156 στην κατηγορία Γ3, 110 στην Γ4, καθώς και 18 στην κατηγορία Γ5.

Εάν μιλάς για ερμαφρόδιτα άτομα... [...] Υπάρχουν κ αυτά, αλλά ως μειοψηφική ανωμαλία, τόσο μειοψηφική που δεν κάνει διαφορά στο κοινωνικό σύνολο το εάν υπάρχουν ή όχι. Μπορούμε κ χωρίς αυτούς

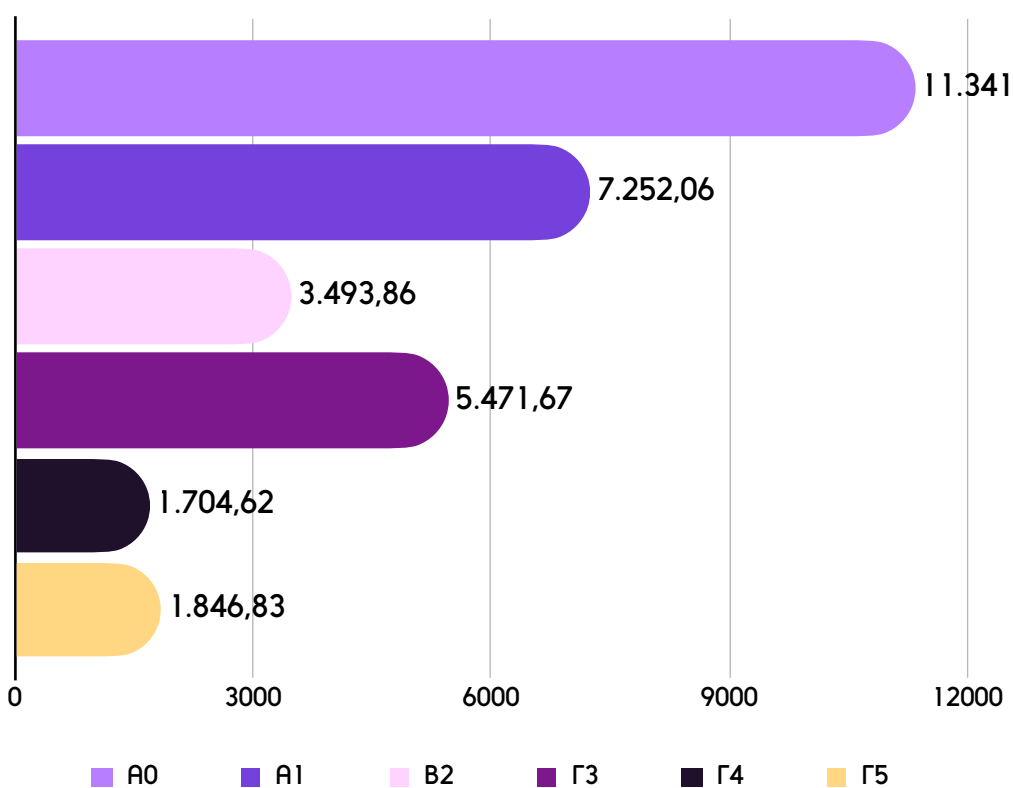
Κατανομή Αναρτήσεων

Τέλος, όσον αφορά στον ίδιο τον όρο "ίντερσεξ" στην διεθνή του γραφή με λατινικούς χαρακτήρες, δεν κατέστη δυνατή η συλλογή αξιόλογου όγκου αναρτήσεων καθώς, κατά τη διάρκεια της συλλογής δεδομένων, το ίδιο το μέσο περιορίσε τις δυνατότητες πρόσβασης και αναζήτησης συγκεκριμένων ορολογιών και συγκεκριμένων αποτελεσμάτων. Μία τέτοια περαιτέρω συλλογή δεδομένων για την χρήση του όρου από άτομα που αναρτούν στα ελληνικά, χρήζει περαιτέρω έρευνας.

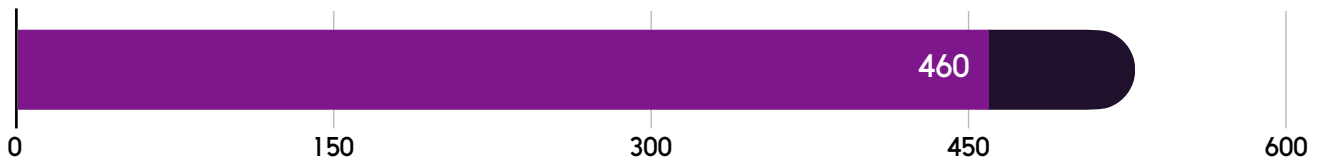
Όσον αφορά στα άτομα που ανάρτησαν το περιεχόμενο που συλλέξαμε, μελετήσαμε δύο ακόμα παραμέτρους που αφορούν καταρχάς το αν τα άτομα αναρτούν επώνυμα ή ανώνυμα, καθώς και τον αριθμό ακολούθων που διατηρούν στο Twitter. Η δεύτερη αυτή παράμετρος στοχεύει στο να αποτυπωθεί το πώς πιθανότατα διαχέονται κακοποιητικές αναρτήσεις, αν και οφείλουμε να σημειώσουμε πως λόγω της φύσης του μέσου, η λειτουργία του «following» (δηλ. της “ακολουθίας” ενός άλλου ατόμου στο Twitter) δεν σημαίνει απαραίτητα πως το άτομο συμφωνεί με την όποια ανάρτηση του εκάστοτε άλλου χρήστη/χρήστριας/ατόμου. Από το σύνολο των αναρτήσεων, επίσης, εντοπίζουμε πως οι 123 έχουν αναρτηθεί από άτομα που χρησιμοποιούν το όνομα ή και ολόκληρο το ονοματεπώνυμο τους, ενώ 407 έχουν αναρτηθεί από ανώνυμους χρήστες.

Μέσος Όρος Follower ανά Χρήστη

4.2. Παρατηρήσεις - Συμπεράσματα

Ο όρος που εμφανίζεται πιο συχνά από κάθε άλλο, και με ποικίλες χρήσεις στο δείγμα που συλλέξαμε, είναι ο «ερμαφροδιτισμός» και τα παράγωγα του. Στο σύνολο των 529 αναρτήσεων που αναλύσαμε, λέξεις σχετικές με τον όρο εμφανίζονται σε 460 από αυτές, πολύ συχνά για να περιγράψουν καταστάσεις που δεν αφορούν ούτε άμεσα ούτε έμμεσα τα ίντερσεξ άτομα ή την ίντερσεξ κοινότητα.

Η χρήση του όρου, συνήθως μειωτική και με καθαρή στόχευση να προσβάλει ή να μειώσει κάποιο άτομο ή μία ομάδα ατόμων με συγκεκριμένα φυλετικά, εθνοτικά ή και πολιτικά χαρακτηριστικά, απαντάται κυρίως στις αναρτήσεις που κατατάσσονται στην κατηγορία Β2. Ενδιαφέρον παρουσιάζει πως ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει "πολιτικές", "καταστάσεις", "συνθήκες" αλλά και "εκφράσεις" προσώπων του δημόσιου βίου, συχνά συνδέοντας δύο "διαφορετικές" οντότητες. Σε μεγάλο δείγμα των αναρτήσεων ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει άτομα που είναι "αριστεροδεξιά", ή άτομα που είναι "και Νέα Δημοκρατία και ΣΥΡΙΖΑ", ή ακόμα και πολιτικές κρατών όπως της Γερμανίας, του Ισραήλ, των Η.Π.Α. αλλά και της Τουρκίας, ή πολιτικές απέναντι σε αυτά τα κράτη.

Παρότι το δείγμα είναι ικανό να αναδείξει ότι ο όρος χρησιμοποιείται από άτομα διαφορετικών πολιτικών τάσεων και ιδεολογιών, εντοπίζουμε 18 φορές τον όρο σε σχέση με τον ΣΥΡΙΖΑ, και 10 φορές σε σχέση με το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, με τις τελευταίες να προέρχονται συχνά από άτομα που -σε πρώτη ανάλυση- φαίνεται να πρόσκεινται θετικά προς το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας.

Κωνσταντίνε, σε συζητήσεις με ΝΔκράτες όπως και γώ. Να γνωρίζεις ότι εκφράζεις ένα τεράστιο ποσοστό των ΝΔκρατών αλλά και των άλλων πολιτών. Φτάνει πια με την ερμαφρόδιτη ΝΔ που έγινε κόμμα αριστερό. Είμαστε μαζί σου

Όλοι πηλν ΚΚΕ και ΧΑ είναι ευρωπαϊκό τόξο. Ο Σύριζα είναι ερμαφρόδιτη κατάσταση. Το μεγαλύτερο κομμάτι του δεν είναι φιλοευρωπαϊκό.

Πέρα από τον "πολιτικό" ερμαφροδισμό ως ορολογία, όπως αυτός χρησιμοποιείται συχνά και από μέσα μαζικής ενημέρωσης, διακρίνουμε σε πολλές αναρτήσεις πως ως "ερμαφρόδιτοι" χαρακτηρίζονται επίσης παράγοντες, αθλητές ή και υποστηρικτές αθλητικών σωματείων, ακόμα και ιστορικές προσωπικότητες, όπως ο Άρης Βελουχιώτης. Στις περιπτώσεις που ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει άτομα -και όχι καταστάσεις ή αποφάσεις πολιτικών- είναι προφανής η μειωτική του χρήση, καθώς συνδέεται άμεσα με τα χαρακτηριστικά φύλου, την ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό που είτε όντως είχε το άτομο, είτε προσπαθεί να του αποδώσει ο εκάστοτε χρήστης.

Ο ήρωας της αριστεράς Άρης Βελουχιώτης (Θανάσης Κλήρας), εκτός από ψυχρός σφαγέας, ήταν ένας ερμαφρόδιτος, παθητικός ομοφυλόφιλος.

Τέλος, και ιδιαίτερα στις αναρτήσεις που κατατάξαμε στις τελευταίες κατηγορίες (Γ3-Γ5), παρατηρούμε την σύνδεση κακοποιητικών προς την κοινότητα όρων με όρους όπως "παιδερασσία", "ανωμαλία"

αλλά και "σατανισμός", ενώ υπάρχουν αναρτημένες μέχρι και εκφράσεις επιθυμίας τα ίντερσεξ άτομα να "εξαφανιστούν" ή και να μην χαίρουν οποιασδήποτε κοινωνικής και κρατικής μέριμνας.

Παρατηρούμε, λοιπόν, πως σε μεγάλο βαθμό η ρητορική ενάντια στα ίντερσεξ άτομα και την ίντερσεξ κοινότητα στο συγκεκριμένο μέσο, αλλά και η χρήση κακοποιητικών όρων που σχετίζονται με αυτήν, ακολουθεί ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο. Η χρήση κακοποιητικών όρων στο διαδίκτυο συχνά εκκινείται από την άσκηση "κριτικής" προς συγκεκριμένες πολιτικές κυβερνήσεων ή/και μη κυβερνητικών κομμάτων και των θέσεών τους, και καταλήγει να συνδέεται με κακοποιητικές πρακτικές, εκφράσεις μίσους, ή/και καλέσματα για άσκηση βίας ενάντια σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες. Σε αυτό το πλαίσιο, η ρητορική μίσους ενάντια στα ίντερσεξ άτομα και την κοινότητα συχνά καταλήγει να αναφέρει την ίντερσεξ φυσιολογία/σωματικότητα ως μία ακόμη αφορμή για αντι-δικαιωματισμό, αντί-ΛΟΑΤΚΙ ρητορική εν γένει και πιο συγκεκριμένα, αντι-τρανς ρητορική, αλλά και με συνομωσιολογικές εκφράσεις περί "Νέας Τάξης Πραγμάτων" και "Μεγάλης Αντικατάστασης"⁵⁰.

Είναι μάλιστα αξιοσημείωτο πως, παρότι δεν αναπαράγουμε σε αυτή την έκθεση το σύνολο των κακοποιητικών αναρτήσεων που συλλέξαμε και κατατάξαμε ως πιο επικίνδυνες για την κοινότητα, ένας ικανός αριθμός από αυτές εμπίπτει σε θεσμικά και νομικά πλαίσια της αντιρατσιστικής και της εναντίον των διακρίσεων νομοθεσίας.

---

⁵⁰ The Great Reset / Η μεγάλη αντικατάσταση: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/diethni/megali-antikatastasi-i-theorio-synomosias-poy-ypokinei-ti-ratsistiki-via/>

Στρατηγικό Σχέδιο: Συστάσεις για την εξάλειψη της ρητορικής μίσους κατά των ίντερσεξ ατόμων

Ως αποτέλεσμα όλων των ανωτέρω προκύπτει ξεκάθαρα η ανάγκη για πραγματοποίηση αλλαγών σε πολλούς τομείς, πάντα στην κατεύθυνση της προστασίας των ίντερσεξ ανθρώπων από ρητορικές μίσους με βάση τα χαρακτηριστικά φύλου. Για την επίλυση των σύνθετων θεμάτων που αντιμετωπίζουν τα ίντερσεξ άτομα απαιτείται πολύπλευρη και ολοκληρωμένη προσέγγιση από την κυβέρνηση, τους νομοθέτες και τους αρμόδιους φορείς, μιας και δεν πρόκειται απλώς για θέματα που αφορούν αποκλειστικά στην υγεία, αλλά και σε άλλους σημαντικούς τομείς όπως είναι η νομική αναγνώριση φύλου, η εργασία, η εκπαίδευση, η κοινωνία. Γι' αυτό το λόγο, οι σχετικές μελλοντικές δράσεις και πολιτικές παρεμβάσεις χρειάζεται να είναι διατομεακές και διεπιστημονικές, καθώς προϋποθέτουν τη συνεργασία και σύμπραξη στελεχών από πολλαπλούς αρμόδιους φορείς, αρχές, και επιστημονικά πεδία.

Ως εκ τούτου, σε αυτήν την τελευταία ενότητα παραθέτουμε συγκεκριμένες προτάσεις για την προστασία των ίντερσεξ ατόμων, προκειμένου να διασφαλιστεί η συμπερίληψή τους σε όλους τους τομείς της δημόσιας ζωής και να επιτευχθεί η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, ώστε να εφαρμοστεί έτσι ολοκληρωτικά και επί της ουσίας η αρχή της ισότητας όλων των πολιτών στην Ελλάδα. Όλες οι προτάσεις μας έχουν ως αφετηρία τις Διεθνείς Ίντερσεξ Διακηρύξεις⁵¹, συνδυασμένες με τις προτάσεις όλων των ευρωπαϊών εταιρών μας, όπως αυτές έχουν παρουσιαστεί στο Υπόμνημα που καταθέσαμε στην Εθνική Επιτροπή για τον Στρατηγικό Σχεδιασμό για την ΛΟΑΤΚΙ+ Κοινότητα το Καλοκαίρι του 2021⁵², καθώς και στο εγχειρίδιο για πολιτικούς και νομοθέτες "Προστασία των Intersex ατόμων στην Ευρώπη – Dan Christian Gattas" που κυκλοφορεί από την OII EUROPE⁵³.

Στη λίστα των προτάσεων που ακολουθεί (οι προτάσεις απευθύνονται σε όλες τις χώρες που σέβονται τα Ανθρώπινα Δικαιώματα), διευκρινίζονται σε σχετικές σημειώσεις **τα νομικά μέτρα που έχει ήδη λάβει η Ελληνική Πολιτεία** και οι περαιτέρω συστάσεις που μένει να υλοποιηθούν. Με πράσινο (✔) απεικονίζονται τα μέτρα που ήδη έχει λάβει η Ελλάδα:

5.1. Προστασία της σωματικής ακεραιότητας των ίντερσεξ ανθρώπων

Προκειμένου να διασφαλιστεί το δικαίωμα των ίντερσεξ ατόμων στην υγεία, τον αυτοπροσδιορισμό και τη σωματική ακεραιότητα, τα κράτη θα πρέπει να δημιουργήσουν νόμους οι οποίοι ρητά:

- ✔ να απαγορεύσουν οποιοσδήποτε μη αναστρέψιμες, μη επείγουσες χειρουργικές ή άλλες παρεμβάσεις, εκτός εάν το ίντερσεξ άτομο έχει παράσχει προσωπική, ελεύθερη και πλήρως ενημερωμένη συναίνεση⁵⁴

⁵¹ [Διακήρυξη της Μόλτας \(2013\)](#), [Διακήρυξη της Ρήγας \(2014\)](#), [Διακήρυξη του Darlington \(2017\)](#), [Διακήρυξη της Βιέννης \(2017\)](#), [Προτάσεις - αιτήματα για την αναγνώριση και προστασία των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα \(2021\)](#).

⁵² Βλ. [Προτάσεις - αιτήματα για την αναγνώριση και προστασία των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα](#), καθώς και το αναλυτικό Συνοδευτικό Υπόμνημα προς την Επιτροπή Σύνταξης Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+.

⁵³ <https://www.oiiurope.org/library-en/toolkit-cat/legal-toolkit/> Στην ιστοσελίδα αυτή θα παρουσιαστεί πολύ σύντομα και η ελληνική μετάφραση του Νομικού Οδηγού "Προστασία των Intersex ατόμων στην Ευρώπη – Dan Christian Gattas". Για την ώρα, υπάρχει σε ελληνική μετάφραση η συνοπτική Λίστα Ελέγχου, εδώ: <https://www.oiiurope.org/protecting-intersex-people-in-europe-a-toolkit-for-law-and-policy-makers/>

⁵⁴ Οι μη αναστρέψιμες, μη επείγουσες χειρουργικές ή άλλες ιατρικές παρεμβάσεις για την ολική ή μερική αλλαγή των χαρακτηριστικών φύλου σε ίντερσεξ ανήλικα άτομα κάτω των 15 ετών, απαγορεύονται στην Ελλάδα με τον Νόμο Υπ' αριθμ. 4958/2022 (ΦΕΚ 142/Α/21-7-2022) "Μεταρρυθμίσεις στην ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις", Γ' Μέρος, Άρθρο 17, παρ.2. (βλ. αναλυτικά <https://intersexgreece.org.gr/2022/07/25/apagorefsi-ton-epemvaseon-kanonikopoiisis-fylou-igm-sta-intersex-paidia/>)

- να θεσπίσουν επαρκείς νομικές κυρώσεις για τους/τις επαγγελματίες υγείας που προβαίνουν σε οποιεσδήποτε μη αναστρέψιμες, μη επείγουσες χειρουργικές ή/και άλλες παρεμβάσεις που μπορούν να αναβληθούν αλλά δεν αναβάλλονται⁵⁵
- να θεσπίσουν τη σύσταση μιας ανεξάρτητης ομάδας εργασίας που θα απαρτίζεται ισομερώς από ειδικούς στα ανθρώπινα δικαιώματα, ίντερσεξ ομότιμους εμπειρογνώμονες, επαγγελματίες ψυχοκοινωνικών επιστημών, και ιατρικούς εμπειρογνώμονες, προκειμένου να επανεξετάσουν και αναθεωρήσουν τα πρωτόκολλα θεραπείας
- να καθιερώσουν το δικαίωμα πρόσβασης των ίντερσεξ σε συμβουλευτική υποστήριξη από ευαίσθητοποιημένους εμπειρογνώμονες⁵⁶ και με παρόχους εκπαιδευμένους στο να συνεργάζονται με ίντερσεξ άτομα
- να παρατείνουν την περίοδο διατήρησης των ιατρικών αρχείων τους σε τουλάχιστον 40 έτη
- να παρατείνουν την παραγραφή για χειρουργικές ή/και άλλες παρεμβάσεις σε τουλάχιστον 20 έτη, και να τις αναστέλλουν μέχρι το κατώτατο όριο ηλικίας των 21 ετών του ενδιαφερόμενου ατόμου
- να επιτρέπουν χειρουργικές ή/και άλλες αναστρέψιμες και μη επεμβάσεις σε ένα ώριμο ανήλικο άτομο, εφόσον το άτομο αυτό δίνει προσωπική και πλήρως ενημερωμένη συναίνεση⁵⁷
  - να ορίσουν την παρουσία ανεξάρτητου τρίτου μέρους που θα εποπτεύει τη διαδικασία, προκειμένου να διασφαλίζονται οι αρχές της συναίνεσης⁵⁸
- να καθορίσουν τις νομικές υποχρεώσεις των επαγγελματιών υγείας ως προς:
  - την πλήρη ενημέρωση του υποκειμένου για την αγωγή, συμπεριλαμβανομένων των εναλλακτικών ιατρικών επιλογών καθώς και λεπτομερή ανάλυση των κινδύνων και των πιθανών μακροπρόθεσμων συνεπειών και επιπτώσεων, στη βάση επικαιροποιημένης ιατρικής πληροφόρησης
  - την παροχή στο υποκείμενο άτομο και στους γονείς ή τους νόμιμους κηδεμόνες του των λεπτομερών πρακτικών των συμβουλευτικών συναντήσεων ή ιατρικών διαβουλεύσεων
- να τερματίσουν την κάλυψη των επεμβάσεων ακρωτηριασμού των γεννητικών οργάνων των ίντερσεξ (IGM) από το δημόσιο και ιδιωτικό σύστημα υγείας

⁵⁵ Στον παραπάνω Ν. 4958/2022, Γ' Μέρος, Άρθρο 20 "Κύρωση" προβλέπεται ρητά ότι οι ιατροί που διενεργούν ιατρικές πράξεις ή θεραπείες σε ανήλικα ίντερσεξ άτομα χωρίς την άδεια του Άρθρου 17, 2, θα τιμωρούνται με πειθαρχικές και διοικητικές κυρώσεις, ποινή φυλάκισης έξι τουλάχιστον μηνών, χρηματική ποινή και στέρση επαγγελματικής άδειας.

⁵⁶ Στο κείμενο του νόμου της Μάλλτας του 2017, ο όρος "expert-sensitive" αναφέρεται ταυτόχρονα σε ρητή εμπειρογνωμοσύνη και ευαίσθητοποίηση μέσω προσαρμοσμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

⁵⁷ Προβλέπεται στο Ν. 4958/2022, Γ' Μέρος, Άρθρο 17, παρ. 1. άτομο που έχει συμπληρώσει το 15ο έτος της ηλικίας του "μόνο με την ελεύθερη συναίνεση, κατόπιν ενημέρωσης, του ίδιου και των προσώπων που ασκούν τη γονική μέριμνα ή ασκούν την επιμέλειά του".

⁵⁸ Προβλέπεται στο Ν. 4958/2022, Γ' Μέρος, Άρθρο 18 η σύσταση Διεπιστημονικής Επιτροπής, στην οποία απαραίτητα θα συμμετέχει ένα άτομο-εκπρόσωπος της κοινότητας των ίντερσεξ πολιτών με ανάλογη κατάρτιση.

- να διασφαλίσουν ότι οι κανονισμοί και οι πρακτικές στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα δεν παρακάμπτουν την εθνική προστατευτική νομοθεσία ούτε τη νομοθεσία και τις διατάξεις κατά των διακρίσεων⁵⁹

Ειδικά για την Ελλάδα, κρίνεται απαραίτητος ο αποχαρακτηρισμός της γέννησης ενός βρέφους με ορατές ποικιλομορφίες στα χαρακτηριστικά φύλλου του ως "επείγουσας κοινωνικής κατάστασης" που χρήζει άμεσης χειρουργικής "κανονικοποίησης".

5.2. Προστασία των ίντερσεξ ανθρώπων από τις διακρίσεις σε όλους τους τομείς

Κρίνεται απαραίτητη:

- Η συμπερίληψη των «χαρακτηριστικών φύλλου» ως λόγου πιθανής διάκρισης σε όλες τις υφιστάμενες και μελλοντικές νομοθεσίες και διατάξεις κατά των διακρίσεων, καθώς και στη νομοθεσία και τις διατάξεις για τα εγκλήματα μίσους και τη ρητορική μίσους. Ο όρος «χαρακτηριστικά φύλλου» θα πρέπει:
  - να περιλαμβάνεται ρητά σε όλες τις διατάξεις και τη νομοθεσία περί ίσων μεταχειρίσεων και κατά των διακρίσεων
  - να διασφαλίζει ρητή προστασία στους τομείς της απασχόλησης και της πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης και της βίας λόγω προκατάληψης
  - να εξασφαλίζει ρητή προστασία από τις διακρίσεις στους τομείς της κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης, των κοινωνικών πλεονεκτημάτων καθώς και της συμμετοχής και δραστηριοποίησης σε οργανώσεις και σωματεία εργαζομένων και εργοδοτών/τριών
  - να διασφαλίζει ότι η παραγραφή των διακρίσεων λαμβάνει υπόψη το χρονικό διάστημα που χρειάζεται ένα θύμα διακρίσεων για να ανακάμψει από τη διάκριση
- Η καθιέρωση και λήψη ολοκληρωμένων μέτρων ευαισθητοποίησης για το ευρύ κοινό. Η καθιέρωση υποχρεωτικής επιμόρφωσης, βασισμένης στα ανθρώπινα δικαιώματα των ίντερσεξ προσώπων και των ίντερσεξ θυμάτων για το προσωπικό που εργάζεται στους τομείς:
  - της υγείας, συμπεριλαμβανομένων ιατρών, μαιών/μαιευτών, νοσηλευτών, ψυχολόγων και άλλων επαγγελματιών που εργάζονται στον υγειονομικό τομέα (π.χ. γραμματειακού προσωπικού, εργοθεραπείας, κλπ)
  - της ψυχικής υγείας και της συμβουλευτικής
  - της εκπαίδευσης (εκπαιδευτικό προσωπικό, κοινωνικοί λειτουργοί, σχολικοί ψυχολόγοι και σχολικό προσωπικό)
  - της επιβολής του νόμου
  - της φροντίδας ηλικιωμένων προσώπων
  - των συνδικαλιστικών οργανώσεων και συμβουλίων εργασίας
  - των ιατρικών προϊστάμενων και ιατρών εργασίας

⁵⁹ Για την επίτευξη αυτού, είναι κατεπείγουσα η έκδοση σχετικής Εγκυκλίου Εφαρμογής του Υπουργείου Υγείας, που να εξηγεί αναλυτικά τα Άρθρα 17-20 του Γ' Μέρους του Ν. 4958/2022 και να υπαγορεύει τη σωστή εφαρμογή τους.

5.3. Υγεία

Θεσμοθέτηση:

- του δικαιώματος λήψης θεραπείας που βασίζεται στις φυσικές ανάγκες του ατόμου και δεν περιορίζεται από τον δείκτη φύλου στα επίσημα έγγραφα του
- του δικαιώματος στη δια βίου κάλυψη οποιασδήποτε φαρμακευτικής αγωγής απαιτείται -ως αποτέλεσμα χειρουργικής ή/και άλλης παρέμβασης στα χαρακτηριστικά φύλου ενός ατόμου- από τα εθνικά συστήματα ασφάλισης, καθώς και του δικαιώματος σε αποζημίωση υγείας
- του δικαιώματος πρόσβασης σε κάλυψη για οποιοσδήποτε θεραπείες δεν περιορίζονται από το δείκτη φύλου στα έγγραφα ενός ατόμου
- του δικαιώματος πρόσβασης σε συμβουλευτική υποστήριξη για όλα τα ενδιαφερόμενα άτομα και τις οικογένειές τους
- του δικαιώματος όσων προσώπων έχουν υποστεί ακρωτηριασμό των ίντερσεξ γεννητικών τους οργάνων (IGM) στην πρόσβαση επανορθωτικής θεραπείας
- του δικαιώματος πλήρους πρόσβασης στο ιατρικό τους ιστορικό και τα αντίστοιχα αρχεία

Λήψη μέτρων για:

- την εξασφάλιση ψυχοκοινωνικής και ομότιμης υποστήριξης για τα ίντερσεξ άτομα και τις οικογένειές τους
- την καθιέρωση παροχής συμβουλευτικής υποστήριξης από κατάλληλα εκπαιδευμένα ομότιμα πρόσωπα
- τη συμπερίληψη των ίντερσεξ ανθρώπων και των ίντερσεξ ζητημάτων σε όλα τα προγράμματα σπουδών των σχολίων Ιατρικής και άλλων συναφών επιστημών υγείας
- τη συμπερίληψη θετικών και ενδυναμωτικών πληροφοριών σχετικά με τη ζωή και την ύπαρξη των ίντερσεξ ατόμων στο πληροφοριακό υλικό που απευθύνεται σε μελλοντικούς γονείς ίντερσεξ παιδιών

5.4. Εκπαίδευση

Βασικά πρόσθετα μέτρα για την προστασία του ίντερσεξ μαθητικού/σπουδαστικού πληθυσμού περιλαμβάνουν:

- τη θέσπιση συστημάτων υποστήριξης για ευάλωτους μαθητές, συμπεριλαμβανομένων των ίντερσεξ ατόμων και των αναγκών τους
- την καθιέρωση συλλογής συγκεντρωτικών δεδομένων για τον εκφοβισμό και την παρενόχληση στα σχολικά περιβάλλοντα
- την υιοθέτηση και χρήση εργαλείων παρακολούθησης, αξιολόγησης και μέτρησης της σχολικής συμπερίληψης
- την εμπειρία πληροφοριών που αφορούν στους ίντερσεξ ανθρώπους και στην ύπαρξη περισσότερων από δύο βιολογικών φύλων με έναν θετικό και ενδυναμωτικό τρόπο στα σχολικά προγράμματα σπουδών, στα σχολικά βιβλία και στο εκπαιδευτικό υλικό
- την καθιέρωση σχολικών πολιτικών, οι οποίες:
  - θα προστατεύουν ρητά τα ίντερσεξ παιδιά/παιδιά με ποικιλομορφίες των χαρακτηριστικών φύλου

- Θα περιλαμβάνουν βασικές γνώσεις για τα ίντερσεξ άτομα
- Θα σέβονται ρητά το δικαίωμα όλων των παιδιών να συζητούν και να εκφράζουν ανοιχτά πληροφορίες σχετικές με την ταυτότητα φύλου τους, την έκφραση φύλου τους και τα χαρακτηριστικά φύλου τους
- Θα αναφέρονται ρητά στο τι συνιστά υποτιμητική γλώσσα στο πλαίσιο και πεδίο του εκφοβισμού
- Θα καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα συμπεριφορών που λαμβάνουν χώρα είτε δια ζώσης στο σχολείο, σε χώρους ιδιοκτησίας του σχολείου, αλλιά και σε χώρους όπου τυχόν γίνονται δραστηριότητες χρηματοδοτούμενες από το σχολείο, είτε ηλεκτρονικά/διαδικτυακά, κατά τη χρήση ηλεκτρονικής τεχνολογίας και ηλεκτρονικής επικοινωνίας σε σχολικούς υπολογιστές, δίκτυα, φόρουμ και σχετικές λίστες αλληλογραφίας
- Θα εγκαταστήσουν μηχανισμούς εύκολης πρόσβασης σε ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη για τον ίντερσεξ μαθητικό/φοιτητικό πληθυσμό
- Θα καθιερώνουν ρητά το δικαίωμα των ίντερσεξ μαθητών/μαθητριών να μπορούν να κάνουν αίτηση για ειδικές ρυθμίσεις σε σχέση με την πρόσβασή τους σε εγκαταστάσεις που αφορούν στο φύλο, όπως τουαλέτες και αποδυτήρια
- Θα ενθαρρύνουν τα σχολεία να ορίσουν εγκαταστάσεις σχεδιασμένες για χρήση από ένα άτομο τη φορά, που να είναι προσβάσιμες από όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως φύλου ή ταυτότητας φύλου, και να ενσωματώσουν τέτοιες εγκαταστάσεις ατομικής χρήσης στα σχέδια κάθε νέας κατασκευής ή ανακαίνισης σχολικών κτιρίων
- Θα επιτρέπουν σε όλα τα παιδιά να συμμετέχουν σε μαθήματα φυσικής αγωγής και αθλητικών δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένων και των αγωνιστικών αθλημάτων, σύμφωνα με την ταυτότητα φύλου τους
- Θα ενθαρρύνουν τα σχολεία να αξιολογούν όλες τις εγκαταστάσεις που σχετίζονται με το φύλο, καθώς και τις δραστηριότητες, τους κανόνες, τις πολιτικές και τις εφαρμοζόμενες πρακτικές, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι αυτές πληρούν τους όρους της ίσης μεταχείρισης
- Θα υποχρεώνουν ρητά το προσωπικό του σχολείου να χρησιμοποιεί το επιθυμητό όνομα και τις αντίστοιχες ανωνυμίες με βάση το αίτημα του/της εκάστοτε μαθητή/τριας, ανεξάρτητα από το αν αυτά τα στοιχεία έχουν ήδη αλλιάξει στα επίσημα έγγραφα ή όχι
- Θα επιβεβαιώνουν ή θα ορίζουν την υποχρέωση του σχολείου να αλλιάζει τα επίσημα αρχεία κάθε παιδιού/έφηβου ατόμου που φοιτά στο σχολείο, ώστε αυτά να αντανακλούν τις αλλιάγες στο νόμιμο όνομα ή το φύλο του/της, όταν υπάρχει σχετική τεκμηρίωση για αυτές τις αλλιάγες

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στην Ελλάδα, μετά από χρόνια άκαρπων παρεμβάσεων και επίμονων επισημάνσεων των οργανώσεών μας και του Συνήγορου του Παιδιού προς το Υπουργείο Παιδείας, ψηφίστηκε πολύ πρόσφατα ο νόμος [Ν.5029 \(Α' 1-3-23\) «Ζούμε Αρμονικά Μαζί - Σπάμε τη Σιωπή: Ρυθμίσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία και άλλες διατάξεις»](#), στο πλαίσιο του οποίου, στο Μέρος Β, Άρθρο 3. ε αναφέρεται το πάγιο αίτημα μας, δηλ.:

“ε) η αποστολή σε όλα τα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κατευθυντήριων οδηγιών σχετικά με τον τρόπο διαχείρισης περιστατικών διακρίσεων και εκφοβισμού που στρέφονται εναντίον μαθητών που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες λόγω φυλής, αναπηρίας, θρησκευτικών πεποιθήσεων, εθνικής καταγωγής, σεξουαλικού

προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης, χαρακτηριστικών φύλου ή οικογενειακής κατάστασης.”

5.5. Εγκλήματα μίσους & ρητορική μίσους

Προκειμένου να καταπολεμηθούν όλες οι πιθανές μορφές έκφρασης που δυνητικά θα μπορούσαν να παραγάγουν, να διαδώσουν ή/και να προωθήσουν το μίσος και τις διακρίσεις κατά των ίντερσεξ ατόμων, είναι σημαντικό:

- να συμπεριλαμβάνονται τα «χαρακτηριστικά φύλου» ως βάση προστασίας στην υπάρχουσα νομοθεσία και τις διατάξεις για τη ρητορική και τα εγκλήματα μίσους⁶⁰
- να απαγορεύεται η ίντερφοβική ρητορική στα μέσα ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένου του διαδικτύου
- να ενταχθούν τα ίντερσεξ άτομα ως ευάλωτη ομάδα σε διατάξεις και μέτρα που αφορούν τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία των θυμάτων εγκληματικών πράξεων
- να παρακολουθούνται η ίντερφοβική ρητορική μίσους και τα αντίστοιχα εγκλήματα μίσους
- να δημιουργηθούν και να αξιολογούνται προστατευτικά μέτρα για την πρόληψη της ίντερφοβικής ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους
- να αξιολογηθούν τα υπάρχοντα μέτρα όσον αφορά στη συμπερίληψη των ίντερσεξ προσώπων

Επιπλέον για την Ελλάδα:

- Κρίνεται αναγκαία η επιμόρφωση και ενημέρωση δικηγόρων, αστυνομικών, εισαγγελέων, δικαστών και άλλων σχετικών επαγγελματιών για τους πιθανούς τρόπους χειρισμού περιστατικών διάκρισης στη βάση των χαρακτηριστικών φύλου

Οι τρέχουσες μεταναστευτικές πολιτικές θα πρέπει:

- Να εγγυώνται τη δυνατότητα εξόδου από τη χώρα προέλευσης με βάση την ταυτότητα φύλου του προσώπου και όχι βάσει του δείκτη φύλου που αναγράφεται στα επίσημα έγγραφα του
- Να εγγυώνται την αντιμετώπιση με ενσυναίσθηση και ευαισθησία των ΛΟΑΤΚΙ+ αιτούντων ασύλου στα σύνορα και στις εγκαταστάσεις και στα καταφύγια προσφύγων, συμπεριλαμβανομένης της σχετικής κατάρτισης του προσωπικού αυτών των δομών
- Να παρέχουν εύκολη πρόσβαση στις απαραίτητες ορμονικές θεραπείες, στους ορμονικούς αναστολείς, ή/και σε ευρύτερη φαρμακευτική αγωγή στα δημόσια νοσοκομεία της χώρας εισόδου⁶¹

⁶⁰ Στην Ελλάδα η βάση προστασίας 'χαρακτηριστικά φύλου' υπάρχει στον τομέα της εργασίας, στον αντιρατσιστικό νόμο και στο νόμο για τη ρητορική μίσους. Βλ. Κεφάλαιο 2.2.2 για τις ελλείψεις που υπάρχουν στην υπάρχουσα νομοθεσία.

⁶¹ Βλ. περισσότερα σχετικά με τα ίντερσεξ πρόσωπα που αιτούνται άσυλο: [Intersex Refugees & Asylum Seekers – OII Europe](https://www.oii.europa.org/wp-content/uploads/2022/12/refugeeAsylum-flyer-oii.europa-2022.pdf), <https://www.oii.europa.org/wp-content/uploads/2022/12/refugeeAsylum-flyer-oii.europa-2022.pdf>

5.6. Καταχώριση δείκτη φύλου κατά τη γέννηση

Εφόσον οι δείκτες φύλου καταχωρούνται στη γέννηση, τα κράτη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι διαθέσιμες επιλογές για την καταχώριση του φύλου του παιδιού αντικατοπτρίζουν όλες τις πιθανές ποικιλομορφίες των χαρακτηριστικών φύλου και της ταυτότητας φύλου. Επομένως, τα κράτη πρέπει:

- καταστατικά, και πριν ακόμα γεννηθεί το παιδί, να παρέχουν στους γονείς πληροφορίες σχετικά με τις υπάρχουσες νομικές επιλογές για την εγγραφή του παιδιού τους
- να διαθέτουν τουλάχιστον τρεις (αρσενικό, θηλυκό, μη δυαδικό ή ισοδύναμο) ή/και περισσότερους δείκτες φύλου κατά την εγγραφή του παιδιού, χωρίς απαραίτητη ιατρική δήλωση ή διάγνωση
- να επιτρέπουν ονόματα ουδέτερα ως προς το φύλο (χωρίς όρο για πρόσθετο έμφυλο όνομα)
- να επιτρέπουν τα ουδέτερα οικογενειακά ονόματα/επώνυμα
- να επιτρέπουν την αναβολή της καταχώρισης φύλου στο πιστοποιητικό γέννησης μέχρι να ωριμάσει το παιδί αρκετά ώστε να μπορεί να συμμετέχει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για το φύλο του
- να επιτρέπουν την έκδοση πιστοποιητικών γέννησης με κενή καταχώριση του δείκτη φύλου
- να επιτρέπουν στα γονεϊκά πρόσωπα και τα πρόσωπα που έχουν την κηδεμονία των παιδιών να επιλέξουν Α, Θ, Χ για το διαβατήριο ενός παιδιού, όταν το παιδί έχει καταχωριστεί ως μη δυαδικό (ή με άλλο ισοδύναμο όρο), ή με μη καθορισμένο φύλο ή χωρίς δείκτη φύλου (αν η καταχώριση έμεινε κενή ή αν καταχωρήθηκε ως "μη καθορισμένο").

5.7. Νομική αναγνώριση φύλου & δικαίωμα στην οικογένεια

Δείτε το ολοκληρωμένο εγχειρίδιο και τη λίστα ελέγχου του 2016 «Νομική αναγνώριση φύλου στην Ευρώπη».⁶²

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στην Ελλάδα έχει ψηφιστεί η Νομική Αναγνώριση Φύλου με τον Ν. 4491/2017 που ορίζει ότι «Η διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου γίνεται με δικαστική απόφαση σύμφωνα με το άρθρο 782 ΚΠολΔ». Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα οι διαθέσιμοι δείκτες φύλου στα πιστοποιητικά γέννησης και στα δημόσια έγγραφα είναι μόνο δύο, "θηλυκό" και "αρσενικό". Συνεπώς, το ίντερσεξ άτομο δεν έχει ακόμη τη δυνατότητα από το νόμο να αυτοπροσδιοριστεί όπως το ίδιο επιθυμεί σε περίπτωση που το κοινωνικό του φύλο δεν ταυτίζεται με το θηλυκό/αρσενικό δίπολο. Σε άλλες χώρες της Ευρώπης, όπως στη Γερμανία και την Αυστρία, αλλά και του κόσμου, όπως στην Αυστραλία, τα ίντερσεξ άτομα έχουν την επιλογή να αυτοπροσδιοριστούν εκτός του έμφυλου δίπολου με όρους όπως "diverse", "Χ", "άλλο". Έως τώρα, στην Ελλάδα δεν υπάρχουν ανάλογες νομικές εξελίξεις. Ο Ν. 4491/2017 έχει αποδειχθεί στην πράξη ανεπαρκής και με αρκετά προβλήματα που χρήζουν διόρθωσης, τόσο για τα trans όσο και για τα ίντερσεξ άτομα.⁶³

Για να διευκολυνθούν οι ίντερσεξ πολίτες της Ελλάδας ως προς τη διαδικασία της Νομικής Αναγνώρισης Φύλου, προτείνονται:

⁶² [Legal Gender Recognition in Europe](#)

⁶³ Γαλανού, Μ. (2018). [Ένας χρόνος εφαρμογής της νομοθεσίας για τη νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου](#). T-zine.gr.

- Η νομοθετική πρόβλεψη μιας εύκολα προσβάσιμης (εξωδικαστικής) διοικητικής διαδικασίας για την αλλαγή της καταχώρισης φύλου στη βάση του αυτοπροσδιορισμού και της προσωπικής δήλωσης. Η διαδικασία θα πρέπει να είναι προσβάσιμη και για τα ανήλικα άτομα, μετά τα 5 έτη, μετά από αίτημα των γονέων/κηδεμόνων τους
- Για τα μη δυαδικά (non-binary) και τα εν γένει φυλοδιαφορετικά άτομα -είτε είναι ίντερσεξ είτε όχι- είναι αναγκαίο να υπάρχει διαθέσιμος ένας τρίτος, ουδέτερος δείκτης φύλου σε κάθε δημόσιο έγγραφο και κρατικό θεσμό (ληξιαρχείο, σχολείο, στρατολογία, δημόσιες υπηρεσίες κλπ.) και οπουδήποτε απαιτείται η αναγραφή του φύλου
- Η έκδοση εγκυκλίου με σχετικές συστάσεις σε επαγγελματίες υγείας, δημόσιους υπαλλήλους και εκπαιδευτικούς, ώστε να μη θεωρούν δεδομένη την αντωνυμία προσφώνησης κρίνοντας από την εμφάνιση του ατόμου, αλλά να απευθύνονται στο άτομο με το όνομά του είτε να το ρωτούν ποιες αντωνυμίες χρησιμοποιεί

Ως προς το δικαίωμα στην οικογένεια/δημιουργία οικογένειας, προτείνεται:

- Η αναγνώριση του δικαιώματος σύναψης συμφώνου συμβίωσης, γάμου και τεκνοθεσίας για όλα τα ΛΟΑΤΚΙ+ (λεσβίες, ομοφυλόφιλα, αμφιφυλόφιλα, τρανς, κουίρ και ίντερσεξ) πρόσωπα
- Η διαδικασία της νομικής αναγνώρισης να μην υποχρεώνει τα υποκείμενα πρόσωπα σε αλλαγή της οικογενειακής τους κατάστασης και να μην επηρεάζει αρνητικά τα γονικά δικαιώματα τους, καθώς και τα δικαιώματα των παιδιών τους

5.8. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη και στα ένδικα μέσα

Η Διακήρυξη της Μάλτας του 2013, η οποία περιέχει τις κοινές διεκδικήσεις της Διεθνούς Ίντερσεξ Κοινότητας, καλεί τα κράτη:

- να αναγνωρίσουν ότι η ιατρικοποίηση και ο στιγματισμός των ίντερσεξ ατόμων έχουν ως αποτέλεσμα τον έντονο ψυχοσωματικό τραυματισμό τους, ο οποίος μπορεί να επηρεάσει σημαντικά την ψυχική τους υγεία
- να παρέχουν επίσημη επαρκή αναγνώριση της ταλαιπωρίας και της αδικίας που έχει προκληθεί μέχρι τώρα στους ίντερσεξ ανθρώπους
- να τους παρέχουν πρόσβαση σε ένδικα μέσα, σε αποζημιώσεις, στη δικαιοσύνη και στο δικαίωμα στην αλήθεια

5.9. Συλλογή δεδομένων: αντιμετώπιση των ερευνητικών κενών

Υπάρχουν κάποιες παράμετροι οι οποίες, αν ληφθούν υπόψη, έχει αποδειχθεί ότι αυξάνουν τη χρησιμότητα των ευρημάτων των ερευνών γύρω από τα ίντερσεξ άτομα και ζητήματα, και βοηθούν στην ανάπτυξη στοχευμένων ερευνητικών προσεγγίσεων και μελέτης του ίντερσεξ πληθυσμού (intersex studies):

- Η έρευνα για τα ίντερσεξ άτομα χρειάζεται να ρωτά για εμπειρίες, όχι για ταυτότητα. Τα ίντερσεξ άτομα δεν πρέπει να ερευνώνται μόνο ως ΛΟΑΤΚΙ υποομάδα, αλλά και ως ανεξάρτητο μέρος του πληθυσμού· ο διαχωρισμός των δεδομένων είναι το κλειδί
- Η έρευνα χρειάζεται να διεξάγεται σε συνεργασία με τις οργανώσεις στις οποίες ηγούνται ίντερσεξ άτομα, καθώς και με τις ομάδες ομότιμης υποστήριξης όπου ηγούνται ίντερσεξ άτομα

- Να ζητείται συμβουλευτική υποστήριξη και εποπτεία από άτομα που δρουν ακτιβιστικά για τα ίντερσεξ δικαιώματα και από αντίστοιχες οργανώσεις, κατά τη δημιουργία των μεθοδολογικών εργαλείων, πχ των ερωτηματολογίων, αλλά και κατά την ανάλυση, ερμηνεία και πλαισίωση των δεδομένων που θα προκύψουν

Στα παραπάνω, από την εμπειρία της συμμετοχής μας σε ερευνητικά έργα, θα προσθέσουμε κάτι επίσης σημαντικό:

- Κατά την εκπόνηση αυτών των ερευνών, θα πρέπει να απαγορεύεται η αντικειμενοποίηση και εργαλειοποίηση των ίντερσεξ ατόμων και των βιωμάτων τους, ώστε να αποφεύγεται ο επανατραυματισμός τους

5.10. Χρηματοδότηση - Δημιουργία βιωσιμότητας

Τα κράτη (ανάμεσά τους και η Ελλάδα) καλούνται:

- να χρηματοδοτούν ερευνητικά πρότζεκτ που καθοδηγούνται από ίντερσεξ ανθρώπους
- να παρέχουν ευέλικτη και σταθερή χρηματοδότηση σε ίντερσεξ ομάδες και οργανώσεις
- να παρέχουν επαρκή χρηματοδότηση για αμειβόμενο προσωπικό στις ίντερσεξ ομάδες και οργανώσεις
- να επενδύσουν στην θεραπευτική αντιμετώπιση του τραύματος και στην πρόληψη της εξουθένωσης (burnout) των μελών ίντερσεξ ομάδων και οργανώσεων
- να επενδύουν στην οργανωτική ενίσχυση των ίντερσεξ ομάδων και οργανώσεων
- να υποστηρίζουν τους/τις/τα ίντερσεξ ακτιβιστές/-τριες/-τά στις προσπάθειές τους να παραγάγουν έργο σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο
- να εκπαιδεύουν τα ιδρύματα χρηματοδότησης και τους ομότιμους τους πάνω στα ίντερσεξ ζητήματα
- να μειώσουν τα εμπόδια που συναντούν οι ίντερσεξ ομάδες κατά τη διαδικασία αναζήτησης, εύρεσης και αίτησης για χρηματοδότηση
- να επενδύσουν στον σχεδιασμό και την υλοποίηση έργων στα οποία θα ηγούνται ίντερσεξ άτομα και τα οποία θα προσφέρουν σχετική εκπαίδευση σε ιατρικούς συλλόγους και σε άλλου είδους επαγγελματίες υγείας και ψυχικής υγείας
- να επενδύουν σε ομάδες ομότιμης υποστήριξης/αλληλοϋποστήριξης, κατά προτίμηση σε αυτές που εργάζονται προς την κατεύθυνση της από-παθολογικοποίησης της ίντερσεξ σωματικότητας και του ίντερσεξ βιώματος, αλλά και της υπεράσπισης των ίντερσεξ ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Παράρτημα I

Δείγμα του ερωτηματολογίου στα Ελληνικά και Αγγλικά

Ερωτηματολόγιο βιωματικού χαρακτήρα για τη Ρητορική Μίσους Απέναντι στα ίντερσεξ Άτομα στην Ελλάδα από την Intersex Greece με την υποστήριξη της ILGA Europe

Τί είναι η ρητορική μίσους κατά των ίντερσεξ ατόμων ;

Intersex (ίντερσεξ ή διαφυλικός-ή-ό) είναι ένας όρος-ομπρέλα που περιλαμβάνει κάθε άνθρωπο που γεννιέται με χαρακτηριστικά φύλου (χρωμοσώματα, εσωτερική ή εξωτερική ανατομία, ορμονική λειτουργία) που δεν ταξινομούνται ιατρικά σαν αμιγώς θηλυκά ή αρσενικά, και που μπορεί να είναι είτε θηλυκά και αρσενικά ταυτόχρονα, είτε ούτε θηλυκά ούτε αρσενικά.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το τί είναι ίντερσεξ: <https://intersexgreece.org.gr/>

Ρητορική μίσους είναι "κάθε είδους υπεράσπιση, προώθηση ή υποκίνηση της υποτίμησης, του μίσους ή της δυσφήμισης ενός ατόμου ή μιας ομάδας προσώπων, καθώς και οποιασδήποτε μορφής παρενόχληση, προσβολή, αρνητική παραγωγή στερεοτύπων, στιγματισμός ή απειλή εναντίον ενός τέτοιου προσώπου ή ομάδας προσώπων». Οι ίντερσεξ άνθρωποι βιώνουν ρητορική μίσους σε πολλαπλά επίπεδα. Για παράδειγμα, μέσω επιβλαβών συμπεριφορών που στοχοποιούν άμεσα ένα ίντερσεξ πρόσωπο ή την ίντερσεξ κοινότητα, μέσω συμπεριφορών που έμμεσα υποκινούν το μίσος, τη βία ή τις διακρίσεις εναντίον τους.

Σκοπός της έρευνας "Καταπολεμώντας τη ρητορική μίσους εναντίον των ίντερσεξ πληθυσμών στην Ελλάδα".

Η ρητορική μίσους κατά των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα μπορεί να είναι συνηθισμένο φαινόμενο αλλά δεν είναι ευρέως γνωστό, καθώς τα ίντερσεξ άτομα διστάζουν να υποβάλουν καταγγελίες και να μιλήσουν ανοιχτά λόγω στιγματισμού, άγνοιας και κοινωνικού συντηρητισμού. Η παρούσα έρευνα έχει ως στόχο να συλλέξει ανώνυμες μαρτυρίες σχετικά με τα περιστατικά ρητορικής μίσους κατά των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα

Στη συνέχεια, οι πληροφορίες που θα προκύψουν στο παρόν ερωτηματολόγιο θα αποτελέσουν τον κορμό για το στρατηγικό σχέδιο που θα χρησιμεύσει ως εργαλείο συνηγορίας και υπεράσπισης των ίντερσεξ δικαιωμάτων, το οποίο θα κοινοποιηθεί σε θεσμούς και οργανώσεις εντός και εκτός του ευρύτερου ΛΟΑΤΚΙ+ κινήματος, καθώς και σε υπεύθυνους χάραξης πολιτικής.

Experiential Questionnaire on Hate Speech × ⋮

Against Intersex People in Greece by Intersex Greece with the support of ILGA Europe

What is hate speech against intersex people?

Intersex is an umbrella term that includes any human being born with sex characteristics (chromosomes, internal or external anatomy, hormonal function), who are not medically classified as purely female or male, and who can be either female and male or neither female nor male.

For more information on what intersex is: <https://intersexgreece.org.gr/>

Hate speech means "any kind of defense, promotion or incitement of devaluation, hatred or defamation of an individual or group of persons, including any form of harassment, insult, negative reproduction of stereotypes, stigmatisation or threat against such a person or group of persons".

Intersex people experience hate speech on multiple levels. For instance, through harmful behaviours that directly target an intersex person or the intersex community, through behaviours that indirectly incite hatred, violence or discrimination against them.

Purpose of the survey "Fighting hate speech against intersex populations in Greece".

Hate speech against intersex people in Greece may be a common phenomenon but it is not widely known, as intersex people are reluctant to file complaints and speak openly due to stigmatisation, ignorance and social conservatism. This survey aims to collect anonymous testimonies about incidents of hate speech against intersex people in Greece.

The information provided in this questionnaire will form the backbone of the strategic plan that will serve as a tool to advocate for the protection of intersex rights. It will be shared with institutions and organisations in Greece -and in Europe- within and beyond the wider LGBTQI+ movement, as well as policy makers.

Who conducts the survey?

The survey "Fighting hate speech against intersex populations in Greece" is carried out by Intersex Greece and is funded by ILGA.

Παράρτημα II

Πηγές, προτεινόμενη βιβλιογραφία & επιμορφωτικό/συμπληρωματικό υλικό

Οδηγοί

- IGLYO, OII Europe & EPA: [Υποστηρίζοντας το ίντερσεξ παιδί σας](#) (pdf)
- ILGA Europe & OII Europe: Dan Christian Ghattas (2015) [ΥΠΕΡΑΣΠΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΙΝΤΕΡΣΕΞ ΑΤΟΜΩΝ - ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΕΙΣ](#). ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΜΚΟ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΧΑΡΑΞΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.
- ILGA Europe & OII Europe: Dan Christian Ghattas (2015) LEGAL TOOLKIT - [Protecting Intersex People in Europe: A toolkit for law and policy makers](#) (Προστασία των Ίντερσεξ Ατόμων στην Ευρώπη - Ένα εγχειρίδιο για πολιτικούς και νομοθέτες, αναμένεται η ελλην. μεταφραση), [ΛΙΣΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ \(Ελλην.\)](#)
- Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών για την ΛΟΑΤΙ Ισότητα - [UN-Free and Equal Ενημερωτικό δελτίο ΙΝΤΕΡΣΕΞ](#)
- Συμβουλές προς σύμμαχα άτομα: Τι να κάνετε & Τι να μην κάνετε για τα ίντερσεξ άτομα https://intersexgreece.org.gr/wp-content/uploads/2021/07/4intersex-Ally-Dos-and-Donts_GR.pdf
- [Τι θα ήθελαν τα ίντερσεξ παιδιά να γνωρίζουν:](#)
  - οι δάσκαλοί τους https://intersexgreece.org.gr/wp-content/uploads/2021/11/BROCHURE-interACT-Teachers-final-web_greek-1.pdf
  - οι γονείς τους https://intersexgreece.org.gr/wp-content/uploads/2021/11/BROCHURE-interACT-Parents-final-web_greek.pdf
  - και οι γιατροί τους https://intersexgreece.org.gr/wp-content/uploads/2021/11/BROCHURE-interACT-Doctors-final-web_greek.pdf
- Ελληνική Κοινότητα Ίντερσεξ προς την Εθνική Επιτροπή Στρατηγικού Σχεδιασμού για τη ΛΟΑΤΚΙ+ Ισότητα (2021). [Προτάσεις – αιτήματα για την αναγνώριση και προστασία των ίντερσεξ ατόμων στην Ελλάδα](#)
- ΚΜΟΠ (2020). [Πώς να αποτρέψετε και να καταπολεμήσετε διάφορες μορφές βίας κατά των ΛΟΑΤΚΙ+ και των μη συμμορφούμενων με το φύλο τους παιδιών](#). Εγχειρίδιο για Επαγγελματίες που εργάζονται στους Τομείς: της Εκπαίδευσης, της Υγείας, της Οικογενειακής Μέριμνας και της Παιδικής Προστασίας, των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και σε Δημόσιους Χώρους.
- Πολύχρωμο Σχολείο (2020) [ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ για τη Διαχείριση ΛΟΑΤΚΙ+ Ζητημάτων στη Σχολική Ζωή](#)
- IGLYO (2016, μετφρ./επιμ. Πολύχρωμο Σχολείο) [ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΜΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ σε ζητήματα Σεξουαλικού Προσανατολισμού, Ταυτότητας Φύλου και Χαρακτηριστικών Φύλου](#)
- Ίντερσεξ πρόσωπα που αιτούνται άσυλο: [Intersex Refugees & Asylum Seekers – OII Europe](#) <https://www.oiiurope.org/wp-content/uploads/2022/12/refugeeAsylum-flyer-oiiurope-2022.pdf>

Νομοθεσία, οδηγίες, ψηφίσματα

- CoE & SOGIESC Unit (2023). [Human rights of intersex people: work launched on new Council of Europe recommendation](#) (starting video conference on 26.01.2023)
- Ελλάδα (2022). [Απαγόρευση των επεμβάσεων "κανονικοποίησης" φύλου \(IGM\) στα ίντερσεξ παιδιά. Άρθρα 17 ως 20 στον Νόμο 4958/2022.](#)
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο-ψήφισμα (2019). Τα δικαιώματα των ίντερσεξ ατόμων [Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 14ης Φεβρουαρίου 2019 σχετικά με τα δικαιώματα των ίντερσεξ ατόμων \(2018/2878\(RSP\)\)](#)
- ΟΟΣΑ Συμπεριληπτική ως προς ΛΟΑΤΚΙ+ διάσταση νομοθέτηση (2019). [Which laws are LGBTI-inclusive?](#)
- FRA – European Union Agency for Fundamental Rights (2015). [Protection against discrimination on grounds of sexual orientation, gender identity and sex characteristics in the EU. Comparative legal analysis. Update 2015](#)
- Συμβούλιο της Ευρώπης (CoE, 2015). [Human rights and intersex people](#) (Issue paper published by the Council of Europe Commissioner for Human Rights)
- Maltese bill on gender identity, gender expression and sex characteristics (2015). <http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=12312&l=1>
- Maltese educational policy on how to accommodate the needs of trans, intersex and gender-variant students (2015). [Imniedi d-dokument 'Trans, Gender Variant and Intersex Students in Schools'](#)

Επιστημονική αρθρογραφία / βιβλιογραφία / αναφορές / έρευνες

- Lih-Mei Liao (2022). Variations in Sex Development. Medicine, Culture and Psychological Practice. <https://doi.org/10.1017/9781009000345>. Cambridge University Press
- Adeline W. Berry & Surya Monro (2022) Ageing in obscurity: a critical literature review regarding older intersex people, Sexual and Reproductive Health Matters, 30:1, DOI: [10.1080/26410397.2022.2136027](https://doi.org/10.1080/26410397.2022.2136027)
- Bonnie Hart & Jane Shakespeare-Finch (2022) Intersex lived experience: trauma and posttraumatic growth in narratives, Psychology & Sexuality, 13:4, 912-930, DOI: [10.1080/19419899.2021.1938189](https://doi.org/10.1080/19419899.2021.1938189)
- Daniela Crocetti, Surya Monro, Valentino Vecchiotti & Tray Yeadon-Lee (2021) Towards an agency-based model of intersex, variations of sex characteristics (VSC) and DSD/dsd health, Culture, Health & Sexuality, 23:4, 500-515, DOI: [10.1080/13691058.2020.1825815](https://doi.org/10.1080/13691058.2020.1825815)
- Mandy Henningham & Tiffany Jones (2021) Intersex students, sex-based relational learning & isolation, Sex Education, 21:5, 600-613, DOI: [10.1080/14681811.2021.1873123](https://doi.org/10.1080/14681811.2021.1873123)
- Surya Monro, Morgan Carpenter, Daniela Crocetti, Georgiann Davis, Fae Garland, David Griffiths, Peter Hegarty, Mitchell Travis, Mauro Cabral Grinspan & Peter Aggleton (2021). Intersex: cultural and social perspectives, Culture, Health & Sexuality, 23:4, 431-440, DOI: [10.1080/13691058.2021.1899529](https://doi.org/10.1080/13691058.2021.1899529)
- Annette Brömdal, Agli Zavros-Orr, Lisahunter, Kirstine Hand & Bonnie Hart (2021). Towards a whole-school approach for sexuality education in supporting and upholding the rights and health of students with intersex variations, Sex Education, 21:5, 568-583, DOI: [10.1080/14681811.2020.1864726](https://doi.org/10.1080/14681811.2020.1864726)

- OII Europe (2021). Submission: [Towards an extension of the list of EU crimes to hate speech and hate crime.](#)
- OII Europe (2021). [Intersex Refugees & Asylum Seekers](#)
- FRA – European Union Agency for Fundamental Rights (2020) - Ευρωπαϊκή Έρευνα, Δελτίο Τύπου, Βιέννη/Βρυξέλλες, 14 Μαΐου 2020: Η ελπίδα ή ο φόβος είναι το κυρίαρχο συναίσθημα των ΛΟΑΤΙ ατόμων της Ευρώπης; [Η ελπίδα ή ο φόβος είναι το κυρίαρχο συναίσθημα των ΛΟΑΤΙ ατόμων της Ευρώπης](#)
- FRA – European Union Agency for Fundamental Rights (2020): LGBTI Survey Data Explorer (με φίλτρα ανά θέμα/ανά χώρα) <https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2020/lgbti-survey-data-explorer>
- FRA – European Union Agency for Fundamental Rights (2020). A long way to go for LGBTI equality (Αποτελέσματα- πλήρες pdf) https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-report.pdf?fbclid=IwAR0cygLb1x5SjZKtZm628RZ16dCmSvdyE_roBD5DP0nkaio77a8u_k0YZzk
- Nikoletta Pikramenou (2019). [Intersex Rights: Living Between Sexes | SpringerLink.](#)
- Morgan Carpenter (2018). Intersex Variations, Human Rights, and the International Classification of Diseases. Health Hum Rights. 2018 Dec;20(2):205-214. PMID: 30568414; PMCID: [PMC6293350](#).
- [GATE Submission to WHO on Intersex Issues in the process of ICD reform \(2017\)](#)
- Morgan Carpenter (2016). The human rights of intersex people: addressing harmful practices and rhetoric of change, Reproductive Health Matters, 24:47, 74-84, DOI: [10.1016/j.rhm.2016.06.003](#)
- Tiffany Jones (2016). The needs of students with intersex variations, Sex Education, 16:6, 602-618, DOI: [10.1080/14681811.2016.1149808](#)
- Intersex and Disability. [Statement of OII Europe on Intersex, Disability and the UN Convention on the Rights of People with Disabilities](#)
- Morgan Carpenter, Dawn Hough (2014): [Employers' Guide to Intersex Inclusion.](#)
- [Intersex Issues in the International Classification of Diseases \(ICD\) - GATE](#)

Αναφορές για την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ίντερσεξ ατόμων

- [Human rights and intersex people. Issue Paper published by the Council of Europe Commissioner for Human Rights \(2015\)](#)
- EU Fundamental Rights Agency (2015): [The fundamental rights situation of intersex people](#)
- United Nations (2015): Human Rights of Intersex Persons (Side event at the 30th Session of the Human Rights Council in September 2015): <https://www.youtube.com/watch?v=uPGOnBSYbOc#t=20>
- 24. GMFK Konferenz (2014): Top 8.1: Rechte intersexueller Menschen wahren und Diskriminierung beenden – insbesondere Schutz der körperlichen Unversehrtheit (English translation of the most important part): http://www.gleichstellungsministerkonferenz.de/documents/2014_10_13_Beschluesse_GESAMT_Extern.pdf
- Council of Europe Commissioner for Human Rights (2014): Human Rights Comment: A boy or a girl or a person – intersex people lack recognition in Europe: <http://www.coe.int/hu/web/commissioner/-/a-boy-or-a-girl-or-a-person-intersex-people-lack-recognition-in-euro-1>
- United Nations (2014): Intersex People and Human Rights: Violations, Voices and Visions. (Side event at the UN prior to the 25th Session of the Human Rights Council in March 2014): <http://youtu.be/hhTYYqCv7gE>
- Parliamentary Assembly of the Council of Europe (2013): Children's right to physical integrity. <https://pace.coe.int/files/20176/pdf>

- United Nations General Assembly (2013): Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, Juan E. Méndez: http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegulaSession/Session22/A.HRC.22.53_English.pdf
- Dan Christian Ghattas (2013): Human Rights between the Sexes. A preliminary study on the life situations of inter* individuals. Ed. by the Heinrich-Böll-Foundation, Berlin: <http://www.boell.de/en/2013/10/21/human-rights-between-sexes>
- Swiss National Advisory Commission on Biomedical Ethics: On the management of differences of sex development Opinion No. 20/2012. Ethical issues relating to "intersexuality": http://www.nek-cne.ch/fileadmin/nek-cne-dateien/Themen/Stellungnahmen/en/NEK_Intersexualitaet_En.pdf
- San Francisco Human Rights Commission (2005): A human rights investigation into the medical "normalization" of intersex people: http://www.isna.org/files/SFHRC_Intersex_Report.pdf

Επιλεγμένες ταινίες, εκπομπές, ομιλίες, άρθρα και βιβλία

- LGBTQI+ Voice Up: Project Greece (2022). Video εδώ: [Οι Δυσκολίες και οι Διακρίσεις που αντιμετώπιζουν τα Ίντερσεξ άτομα](#). Podcasts εδώ: [Podcasts](#)
- Ραδιοφωνική εκπομπή: [Τα intersex άτομα στην Ελλάδα. Η Ρ. Συμεωνίδου καλεσμένη στο Παρλαφούσι με την Πάολα Ρεβενιώτη | 03/11/22](#)
- Janik Bastien-Charlebois: "On our own terms and in our own words": The value of first-person accounts of intersex experience. 2019, in: "#MyIntersexStory – Personal accounts by intersex people living in Europe" Oll Europe Intersex Awareness Weeks Campaign & Publication. <https://www.oieurope.org/myintersexstory-personal-accounts-by-intersex-people-living-in-europe/>
- T-zine.gr (2019). [Κοινή δήλωση σχετικά με τη Διεθνή Ταξινόμηση των Ασθενειών \(ICD 11\) σε σχέση με τα ίντερσεξ πρόσωπα](#). (πρωτότυπο άρθρο: [Joint statement on the International Classification of Diseases 11](#))
- Ε. Συμεωνίδου (2019). [Το υπέροχο ποικιλόμορφο φάσμα του βιολογικού φύλου: Ίντερσεξ παιδιά και άνευ όρων αγάπη](#) στο «Αόρατη Ιστορία: Διαδρομές, βιώματα, πολιτικές των ΛΟΑΤΚΙ+ στην Ελλάδα». Εφημερίδα των Συντακτών τ.16.06.2019.
- My Intersex Story (This video was created during Oll Europe's Second Intersex Community Event and Conference in Copenhagen in February 2018). <https://www.oieurope.org/my-intersex-story/>
- [Intersex is Awesome | Kristina Turner & Ori Turner | TEDxWUWU](#)
- [Intersex human rights Rinio Simeonidou @ TEDxLesvos \(ελληνικά / English subs\)](#)
- Entre Deux Sexes (Documentary by Régine Abadia, France 2017, with intersex activists and the participants of the international intersex residence of Douarnenez)- Teaser: <https://www.youtube.com/watch?v=8e6XAJpr07E>
- [Intersex People and the Physics of Judgment | Cecelia McDonald | TEDxBoulder \(2016\)](#)
- Mauro Cabral (2015): The marks on our bodies (Article published for Intersex Awareness Day, 26th of October <http://intersexday.org/en/mauro-cabral-marks-bodies/>
- Inter – Erfahrungen intergeschlechtlicher Menschen in der Welt der zwei Geschlechter (2013, ed. by Barth, Ghattas, Böttger, Schneider), a collection of essays and conversations on the experience of intersex individuals from five continents.
- Intersexion (Documentary featuring various intersex people's life histories, New Zealand, 2012) - Trailer https://www.youtube.com/watch?v=5PeJ12_H-s
- Orchids, My Intersex Adventure (Autobiographical documentary about an intersex filmmaker, Australia, 2010) - Trailer <https://www.youtube.com/watch?v=t3QOTMcvREE>

- Interdicciones – Escrituras de la Intersexualidad en Castellano (2009, ed. by M. Cabral), a collection of essays and conversations on the experience of intersex people in Latin America and Spain.
- El último verano de la Boyita (Feature film about an intersex adolescent and their friend, Julia Solomonoff, Argentina, 2009) - Trailer <https://www.youtube.com/watch?v=t11CY1238gU>
- XXY (Feature film about an intersex adolescent, Argentina, Spain, France, 2007) - Trailer <https://www.youtube.com/watch?v=cWcyZDMm1rE>
- Octopusalarm (OT: Tintenfischalarm, documentary about an intersex person, Austria, 2006, avail. with english subtitles) - Trailer <https://www.youtube.com/watch?v=cumiE2uQw9k>
- Hermaphrodites Speak! (Documentary from the first Intersex Retreat 1995, United States 1996. Watch here: <https://youtu.be/1sf711GkGgw>
- YOUth&l is an intersex youth anthology that shares the stories and experiences of young intersex people. Website: <https://youthandi.org/>

Η παρούσα δημοσίευση έχει πραγματοποιηθεί με την οικονομική υποστήριξη της ILGA-Europe. Το περιεχόμενο αυτής της δημοσίευσης αποτελεί αποκλειστική ευθύνη της Intersex Greece και δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ότι αντικατοπτρίζει τις απόψεις της ILGA-Europe.

Μάιος 2023